

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1974	ΤΕΥΧΟΣ 150	ΜΑΡΤΙΟΣ 1989	Γραφεία: Οδός Μαυρομιχάλη 7 Αθήνα 106 79 Τηλ 36.21 651 - 63 99.783
--------------------------	---------------	-----------------	---

Γιατρού Δημ. Καμαρούλια - Μονή Αγίας Παρασκευής Πραμάντων

ΑΘΗΝΑ 1989

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΚΟΜΙΤΑΤΟ)
1906

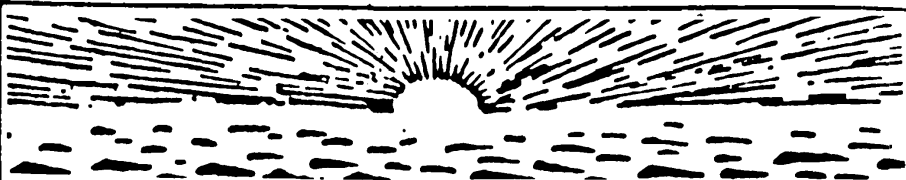
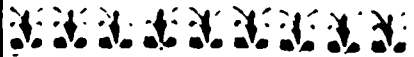
ΠΑΝΑΓ ΔΑΓΚΛΗΣ
Υπαρχηγός Γενικού Έπιτελείου
Πρόεδρος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ
Σ ΣΠΥΡΟΜΙΛΙΟΣ
Άρχηγός Χειμάρας
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΕΛΑΣ
Άνθυπίαρχος
ΧΑΡ ΔΙΑΜΠΕΗΣ
Άνθυποπλοίαρχος
ΧΡ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΝΗΣ
Λόγιος
ΜΙΛΤ ΠΑΝΤΑΖΗΣ
Υφηγητής Πανεπιστημίου
ΧΡ ΧΡΟΝΗΣ
Υπολοχαγός Οικονομικού
ΠΕΡ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ
Δικηγόρος
ΧΡ ΜΑΛΑΜΟΣ
Ταγματάρχης Μηχανικού
ΓΕΩΡΓ ΓΑΓΑΡΗΣ
Δημοσιογράφος
ΑΥΓ ΑΒΕΡΩΦ
Πολιτευτής

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ)
1934

(ΕΙΣΔΟΧΗ)
«ΦΙΛΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ»
1976

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΠΡΟΕΔΡΟΙ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΣ
Ό από Ιωαννίνων Άρχιπίσκοπος
Άθηνών και πάσης Ελλάδος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ Κ ΠΑΛΗΣ
Στρατηγός
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ
Άκαδημαϊκός
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΚΑΛΙΑΦΑΣ
Καθηγητής Πανεπιστημίου
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ
Άκαδημαϊκός
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΒΑΡΙΤΟΣ
Δικηγόρος Δημοσιογράφος

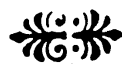

“ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ”
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

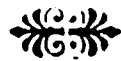
ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑ - ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ: ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ (1974)

Β Ρ Α Β Ε Υ Σ Η
Η «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ» βραβεύθηκε από:
— Ακαδημία Αθηνών
— Ιστορ. & Εθνολ. Εταιρεία Ελλάδος
— Πανηπειρ. Συνομοσπονδία Ελλάδος
— Ροταριανό Όμιλο Αθηνών—Βορρά

Υπεύθυνος σύμφωνα με το Νόμο:
Αλέξ. Χ. Μαμμόπουλος
Τερψιθέας 64 — 153 41 Αγ. Παρασκευή
Τηλ. 6399.783

Ετήσια συνδρομή: Εσωτερ. δρχ. 1500
Εξωτερ. δολ. 30
Συνδρομές - εμβάσματα με ταχυδρ. επιταγή
στη διεύθυνση:
«Ηπειρωτική Εταιρεία»
Μαυρομιχάλη 7 - 106 79 Αθήνα.

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ
ΙΔΡ. 1974

ΤΕΥΧ.
150

ΜΑΡΤΙΟΣ 1989

Γραφ.: Μαυρομιχάλη 7 - 106.79 'Αθήνα
Τηλ. 36.21.651 — 63.99.783

Στάθ' - Στάθ'!

ΤΟΥ ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ

Ο Στάθης Λαμπρίδης, ή αγέρωση δρυς τῶν Ἐπάνω Σουδιενῶν, χωρίς κανένα κλαδί της νὰ δείχνει τὴ φθορὰ του Χρόνου ἕως τις 17 Φεβρουαρίου, ἔπεσε μὲ πάταγο ἀπὸ τὴ βροτολογιό νόσο κι ἐκλόνισε ἀπὸ τὰ βάρη της τὴν Ἑταιρεία.

Δέκα πέντε χρόνια σταθήκαμε πλάι-πλάι σὲ ἄρμονικὴ συζυγία νὰ τὴν ὀδηγοῦμε στὴν πνευματικὴ Ἀποστολή της.

Γεννημένος στὰ 1904 ἑκεῖνος. Στὰ 1914 αὐτός, πὺ χαράσσει αὐτὲς τις γραμμές. Ἦμουν ὁ μαθητὴς του κι ἦταν ὁ Δάσκαλός μου. Αὐτὴ ἡ σχέση κι ἀπόσταση τηρήθηκε ἀπαρέγκλιτα ἐκ μέρους μου καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς συνυπηρεσίας μας στὴν Ἑταιρεία. Πολλὲς φορές ἔνιωθα ἄβολα Πρόεδρος ἐγώ, Γεν. Γραμματέας

ἐκεῖνος καὶ τοῦ ἐπρότεινα τὴν ἀναλλαγὴ τῶν ρόλων μας.

—Κάτσε 'κεῖ, πὺ κάθου! μὺ λέγε. "Ἄν δὲ σ' ἐμάθαινα ἄν γὰρ γράμματα δὲ θὰ ἐγίνεσο οἷος εἶσαι.

—Θὰ παραιτηθῶ! τοῦ ἀπαντοῦσα.

—Τὴν ἄλλη μέρα ἔφυγα γὰρ! μὺ ἀνταπαντοῦσε. "Ἐτσι

Κώστα Μαλάμου — Γιάννενα.

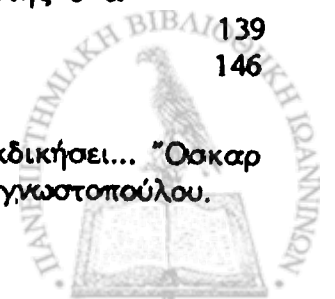
Μαγαζί στην οδό 'Αθέρωφ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
'Αλεξ. Χ. Μαμμοπούλου. Στάθ' Στάθ'!	97
Εικαστικά. Μαγαζί στην 'Αθέρωφ	98
'Αγγέλου 'Αθ. Κίτσου. Στάθης Λαμπρίδης. 'Ο πνευματικός άνθρωπος, ό αγωνιστής τών 'Ηπειρωτικῶν δικαίων	100
Κων. 'Αναγνωστοπούλου. 'Ανέκδοτες σελίδες τοῦ 'Ελληνοϊταλικῶ πολέμου 1940-41'	109
Χαρίλ. Χαβέλα. 1821 (Ποίημα)	115
Γιάννη Πινδέα. 'Η 'Ηπειρος πρὶν ἑκατὸ περίπου χρόνια	117
+ Χριστοφόρ. Λάζαρη. Δικαστικὲς ἐνθυμήσεις ἀπὸ τὴν 'Ηπειρο	120
'Αλεξ. Χ. Μαμμοπούλου. Τὸ Συναξάρι: τῶν 12 Μηνῶν, Μάρτης ὁ ἀ- ποδιοπομπαῖος	139
Δέσπως Καρθέλη. 'Η 'Ανθήνα (Διήγημα)	146

ΣΗΜ. Α. Χ. Μ.:

'Η φωτογραφία τῆς σελίδας 121, πού μπορούσε νά διεκδικήσει... 'Οσκαρ παγκόσμιας φωτογραφίας, ἀνήκει στοῦ 'Αρχεῖο Κώστα 'Αναγνωστοπούλου.

νώθαμε καὶ οἱ δύο τὴν ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων μας.

Μὲ σφιγμένη τὴν καρδιά τὸν ἀποχαιρέτησα μὲ λίγες λέξεις στὴ νεκρώσιμη Ἀκολουθία τοῦ Ναοῦ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς.

«Φεύγεις ἀγαπημένε μας Στάθη Λαμπρίδη. Φεύγεις εὐδαίμων τε καὶ ὄλβιος, κατὰ Ἡσίοδον.

Μετὰ ὀλιγόλεπτη φιλοξενία σ' αὐτὸν τὸν καταδικό μας Ριζάρειον χῶρον, τμῆμα τῆς Ἀττικῆς Γῆς, φεύγεις γιὰ τὴν ποθεινὴ Πατρίδα μας τὴν Ἠπειρο.

Φεύγεις δικαιωμένος. Σὰν πατέρα, διότι δημιούργησες ὑποδειγματικὴ Ἠπειρωτικὴ οἰκογένεια. Σὰν καθηγητὴς καὶ Λυκειάρχης διότι ἀπέλυσες χιλιάδες σπουδαστὲς ἀπὸ τὰ σχολικὰ ἔδρανα, πού κράτησαν βαθειὰ στὴ συνειδησίη τους τὸ τίμιο διδασκαλικὸ εἶδωλό σου.

Σὰν κληρονόμος ἐνὸς μεγάλου Ἠπειρωτικοῦ ὀνόματος, πῆρες στὰ ἄξια χέρια σου τὸ φραγγέλιον τοῦ Ἱστορικοῦ Λαμπρίδη ἐναντίον τῶν ἐλεοφάγων.

Πιστὸς στὶς ὑποθήκες του καὶ σὺ κι ἐγὼ μαζί σου Πρόεδρος καὶ Γραμματέας τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἐταιρείας, ὁ Διδάσκαλος καὶ ὁ μαθητὴς, ὃν ἠγάπα, σταθήκαμε πλάι πλάι δέκα πέντε χρόνια. Τὰ βάλουμε μὲ Ἀκαδημίες, μὲ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο, μὲ Ἀκαδημαϊκοὺς Δασκάλους, μὲ τὸν Τύπο γιὰ τὰ δίκαια τὰ καταπατούμενα τῶν Ἠπειρωτικῶν Κληροδοτημάτων. Καὶ ἐφέραμε εἰς πέρας τὸν ἀγῶνα.

Φεύγεις δικαιωμένος ἀγωνιστῆς καὶ τὸ Ζαγόρι καὶ ἡ Ἠπειρος θὰ διαφυλάξει τὸ τίμιο ὄνομά σου, ἄ-

πεφθο στολίδι τῆς παλιᾶς γενιᾶς.

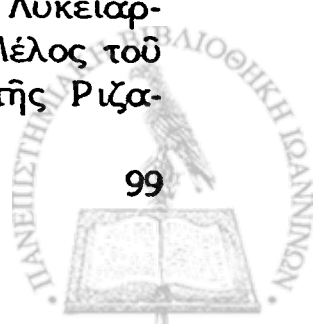
Ἀγάπησες τὰ πατρικὰ χῶματα. Τῆ γῆ τῶν προγόνων, πού διέσχισες χρόνια μὲ τὸ διαβήτη τῶν ποδιῶν σου. Μέλημα σου καὶ διαλογισμός σου, ἡ Λαμπριάδειος Σχολή, ἡ Ὑδρευση τῆς Κοινότητος, οἱ κώδικες τῶν Σουδενῶν, τὰ ἱστορικά τους, ἡ πολιτιστικὴ παράδοση, ἡ παθολογικὴ τοπολατρεία σου, ἡ αἰχμαλωσία σου ἀπὸ τὴ γενέθλια Γῆ.

Αὐτὲς τὶς ὥρες συνήθως οἱ ἐπικήδειοι ρήτορες μιλοῦν γιὰ κενό. Μὰ κενὸ ἐσὺ Συνεργάτη Ἀδελφὲ καὶ Συναγωνιστῆ μας δὲν ἀφήνεις. Ἐγέμισες τὸ χῶρο σου μὲ τὶς ἀστείρευτες δραστηριότητές σου, γιὰ πάντα. Θὰ μιλεῖ γιὰ πάντα τὸ ἔργο σου. Ἄν θὰ μᾶς λείψει κάτι εἶναι ἡ ἐράσμια κινητὴ μορφή σου, ἡ καθημερινὴ ἀναστροφή. Ὁ διάλογος, οἱ ἐμπνεύσεις, γιὰ μελλούμενα σχέδια ἀνθρωπίνων ἔργων, ὁ σχολιασμός τῶν γύρω συμβαινόντων.

Γι' αὐτὰ θὰ εἴμαστε ἀπαρηγόρητοι. Ἡ συντρόφισσα τῆς ζωῆς Σωπικιώτισσα Ἀλεξάνδρα, πού σοῦ κράταε σφιχτὰ τὸ χέρι ὡς τὴν τελευταία πνοή. Ὁ Ἀρεοπαγίτης υἱός, ὁ Νεόφυτος καὶ τὰ νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλων τῆς Τραπέζης σου καὶ γὼ θὰ σ' ἀποζητάω νύχτα καὶ μέρα θρηνώντας τὸν ἀδελφό, σὰν τὸ Γκιῶνη τοῦ ἠπειρωτικοῦ παραμυθιοῦ».

***

Στὶς 24 Μαρτίου ἀπέθανε ὕστερα ἀπὸ σύντομη ἀσθένεια ὁ Λυκειάρχης Στάθης Λαμπρίδης. Μέλος τοῦ Πολυμελοῦς Συμβουλίου τῆς Ριζα-

ΣΤΑΘΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ - Ο ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ (Έπικήδειος)

ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ ΑΘ. ΚΙΤΣΟΥ

΄Αλησμόνητε Στάθη Λαμπρίδη,
Μαζύ μὲ τ' ἄλλα ὠραῖα τοῦ Ζαγοριοῦ χάθηκαν κι οἱ φημισμένες μοιρολογίστρες τῶν ἀγαπημένων σου ΄Επάνω Σουδενῶν ποὺ θὰ σκύβαν αὐτὴ τὴν ὥρα στὸ σεπτὸ φέρετρό σου γιὰ νὰ σοῦ τραγουδήσουν τὸν ὕστατο χαιρετισμό:

΄Εγὼ γιὰ τὸ χατῆρι σου
τρεῖς θάρδιες εἶχα θάλει.

ρείου ΄Εκκλησιαστικῆς Σχολῆς καὶ Γεν. Γραμματέας τῆς ΄Ηπειρωτικῆς ΄Εταιρείας. Ἡ νεκρώσιμη ΄Ακολουθία ἐψάλη τὴν 25ῃ Μαρτίου στὸν ΄Ιερό Ναὸ Ἀγίου Γεωργίου τῆς Ριζαρείου.

Στὴν κηδεῖα παρέστη ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Χρ. Σαρτζετάκης καὶ πολλοὶ ΄Ηπειρωτὲς καὶ μαθητὲς του. Τὸν ἐπικήδειον ἐξεφώνησε ὁ Πρόεδρος τοῦ Πολυμελοῦς Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου κ. "Ἄγγελος Κίτσος. ΄Απὸ μέρους τῆς ΄Ηπειρωτικῆς ΄Εταιρείας τὸν ἀπεχαιρέτισε ὁ Πρόεδρος κ. ΄Αλέξ. Χ. Μαμμόπουλος.

Τὸ Σκῆνωμά του διὰ νυκτὸς μεταφέρθηκε στὰ ΄Επάνω Σουδενὰ τῆς ΄Ηπείρου, ὅπου ἐνταφιάσθηκε κατὰ τὴν ἐπιθυμία του.

Εἶχα τὸν ἥλιο στὰ βουνὰ
καὶ τὸν ἀετὸ στοὺς κάμπους
Καὶ τὸ Βοριά τὸ δροσερὸ
τὸν εἶχα στὰ καράβια.
Μὰ ὁ ἥλιος ἐβασίλευσε
κι ὁ ἀετὸς ἴκοιμήθη
Καὶ τὸ βοριά τὸ δροσερὸ
τὸν πῆραν τὰ καράβια
Κι ἔτσι τοῦ δόθηκε καιρὸς
τοῦ Χάρου καὶ σὲ πῆρε.

Κάπως ἔτσι ἐγίνε... Γιατί, ὡς ἐδῶ καὶ λίγες μέρες πρὶν, ἦσαν γιὰ ὄλους μας τὸ σύμβολο τῆς ἀκατάβλητης ἐσωτερικῆς δύναμης καὶ τὸ φαινόμενο τῆς σπάνιας ὑγείας.

Στὴν εὐθεῖα ἀναμέτρηση ὁ χάρος σὲ φοβόταν κι ὅταν σὲ πῆρε δὲν σὲ γονάτισε ψυχικὰ μέχρι τὴν τελευταία στιγμή σου.

Μὲ τὸ θάνατό σου ἡ μικρὴ μας πατρίδα, τὸ πολυπόθητο Ζαγόρι ὀπως ἔλεγες, καὶ ὁ ΄Ηπειρωτικὸς κόσμος τῆς Πρωτεύουσας φτώχυναν κι ἄλλο ἀκόμη αὐτοὺς τοὺς χαλεποὺς καιροὺς ποὺ οἱ πραγματικοὶ ἄνδρες τοῦ ἀναστήματός σου γίνονται δυσεύρετοι. Οἱ δὲ ἄνθρωποι τῆς Ριζαρείου, Διοίκηση, Καθηγητικὸ προσωπικὸ καὶ ἐν γένει ἐργαζόμενοι ποὺ σὲ προπέμπουν σύσσωμοὶ στὴν τελευταία κατοικία σου δὲν

Αύγουστου Ροντέν "Οί Πρόκριτοι του Καλαί,,

Λείπουν από τὸ Βουλευτήριον τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας» ἀπὸ δεξιὰ οἱ : Χριστόδ. Καλλίδης (τραπεζικός) 1902 — 1980, Πελοπίδας Οἰκονομίδης (Γυμνασιάρχης) 1908—1985, Στάθης Λαμπρίδης (Λυκειάρχης) 1904—1989.

“Ὑστερα ἀπὸ πολυετῆ θητεία αἰρετοὶ καὶ ἀριστίνδην ἐκλεγμένοι στὶς τάξεις τῆς πρόσφεραν τὴν πίστη τους καὶ τὴν ἀρετὴ τους γιὰ τὴν ἀνάδειξη τοῦ ἔργου τῆς. “Ἐφυγαν μὲ περίσκεψη καὶ αἰθρία στὴ διάνοιά τους.

Αἰωνία τους ἢ μνήμη.

(Ἀρχεῖο Ἀγγέλου Ἀθ. Κίτσου)

θά ξεχάσουν ποτέ τους τὸν θαυμάσιο ἄνθρωπο, τὸν πολύτιμο συνεργάτη, τὸν μαχητικὸ προστάτη τῶν δικαίων τους ποὺ χάνουν σήμερα.

Θὰ χρειαστεῖ πολὺς καιρὸς, ἀγαπητοί μου, γιὰ νὰ ἀξιολογήσουμε στὶς σωστές τους διαστάσεις τὸ ἐκπαιδευτικὸ καὶ κυρίως τὸ κοινωνικὸ ἔργο τοῦ Στάθη Λαμπρίδη ποὺ εἶδε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐδῶ καὶ 84 χρόνια στὰ Ἐπάνω Σουδενά, πατρίδα τοῦ μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Γένους Νεόφυτου Δούκα, τοῦ Ἰωάννη Λαμπρίδη, τοῦ Νικολάου Ἰωαννίδη καὶ δεκάδων ἄλλων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τοῦ περασμένου αἰῶνα.

Ἄπ' αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης Λαμπρίδης, ὁ γνωστὸς Ἰατροφιλόσοφος Ἱστοριογράφος μὲ τὸ ὀγκωδέστατο ἔργο ποὺ ἀποτελεῖ τὴ μοναδικὴ πηγὴ πληροφοριῶν γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Ζαγοριοῦ, ἦταν ἀδελφὸς τοῦ πατέρα τοῦ Στάθη Λαμπρίδη, ἐνῶ ἐπίσης θεῖος του ἦταν καὶ ὁ Νικόλαος Ἰωαννίδης. Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ συντάκτης τῆς Διαθήκης τῶν μεγάλων Ἐθνικῶν Εὐεργετῶν Ἀδελφῶν Ριζάρη.

Αὐτὲς οἱ μορφές θὰ παίξουν καθοριστικὸ ρόλο στὴ μετέπειτα ζωὴ του. Στὴ λάμψη τῶν προγόνων τὸ πνεῦμα τοῦ Στάθη Λαμπρίδη θὰ ἀναζητεῖ συνεχῶς καὶ θὰ βρίσκει ἔξαρση, παρηγοριὰ καὶ ἐνίσχυση. Στὸν γραπτὸ καὶ προφορικὸ λόγο του οἱ πατέρες τοῦ Ζαγοριοῦ θὰ σταθοῦν οἱ ἐκλεκτότεροι συνομιλητὲς σταυραδερφοὶ καὶ σύντροφοί του. Ἄπ' αὐτοὺς θὰ πηγᾶσει ἡ πολυδύναμη σύνδεση καὶ ἡ συνεχῆς ἀναφορά του πρὸς τὰ ἅγια τῶν ἀ-

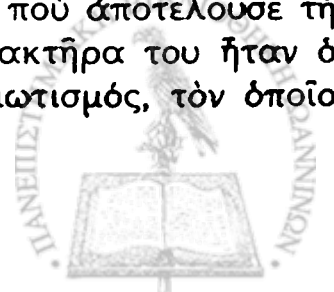
γίων τῆς τοπικῆς ἱστορίας γιὰ νὰ ἐξελιχθεῖ ἀργότερα σὲ δημιουργικὴ προσφορὰ στὴ γενέτειρά του καὶ στὸ Ζαγόρι.

Δὲν ἦταν στρωμένη μὲ ἄνθη ἡ ζωὴ τοῦ Στάθη Λαμπρίδη. Δυσκολίες καὶ κακουχίες σημάδεψαν τὰ νεανικά του χρόνια, ἀλλ' αὐτὲς ἀντὶ νὰ τὸν ἀποθαρρύνουν καὶ νὰ τὸν κάμψουν, τὸν ἔκαναν πιὸ δυνατὸ, πιὸ καρτερικὸ καὶ πιὸ ὑψηλόφρονα γιὰτὶ ἤξερε «νὰ ἀποκτᾶ ἐν τῇ ταπεινώσει τὰ ὑψηλά καὶ ἐν τῇ πτωχείᾳ τὰ πλούσια».

Ὁ δημιουργὸς ὅμως τὸν προικόδότησε καὶ μ' ἓνα σωρὸ ἔμφυτα χαρίσματα: ἦταν πρῶτα - πρῶτα γνήσια χριστιανικὴ ψυχὴ ἀταλάντευτης πίστεως.

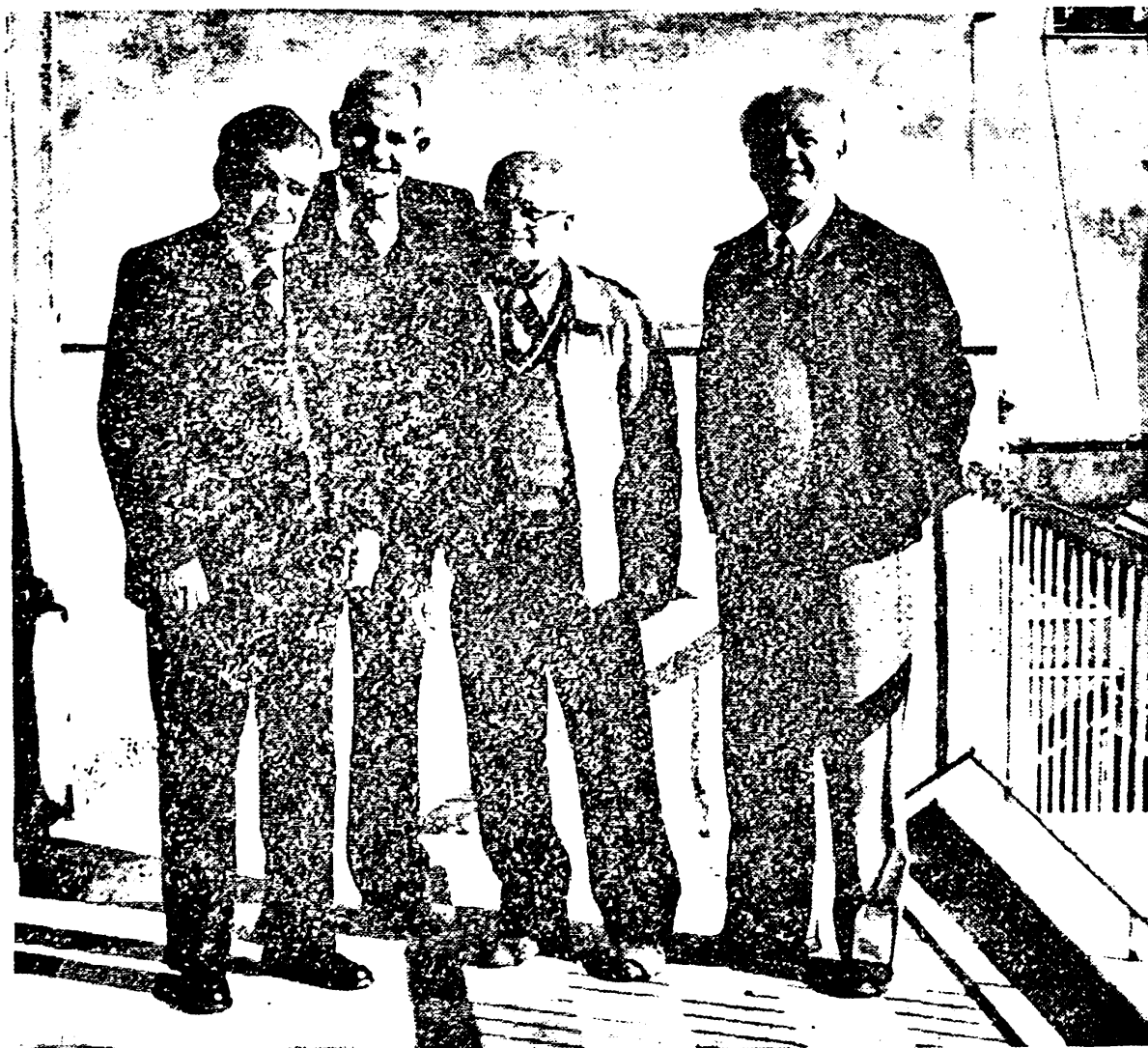
Σεμνὸς καὶ ἀνεξίκακος γιὰτὶ ἡ ἐπιθετικότητά του κατὰ τὴν διάρκεια τῶν κοινωνικῶν του ἀγώνων κατέληγε σὲ ὑψιστὴ ἀνδρική ἀρετή: γενναιότητα μετὰ δικαιοσύνης. Ἦταν ἀκόμη βαθύτατα ἐλεήμων καὶ παραδόξως τρυφερός. Ναι! παραδόξως τρυφερός γιὰτὶ πίσω ἀπὸ τὴν αὐστηρὴ μορφή του καὶ τὴ φαινομενικὴ τραχύτητα παραμόνευε πολὺ ἀγνή, ντροπαλὴ σχεδόν, παιδικὴ ψυχὴ, ποὺ τὴ φανέρωσέ της τὴν ἐπιφύλασσε στοὺς πολὺ λίγους φίλους ποὺ τὸν καταλάβαιναν. Ἄπ' αὐτὴ τὴν ἀγνόητα ἀναδύονταν εὐρύτητα ἀντιλήψεων καὶ πλησμονὴ ψυχισμοῦ ποὺ κατεκάλυπτε τίς μικρότητες τῶν ταπεινῶν, οἱ ὅποιοι τὸν πίκραναν σποραδικὰ καὶ στὴ γενέτειρα καὶ στὴν πρωτεύουσα.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἀποτελοῦσε τὴ λάμψη τοῦ χαρακτήρα του ἦταν ὁ φλογερὸς πατριωτισμὸς, τὸν ὁποῖο

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

Μέλη τοῦ Δ. Συμβουλίου τῆς «Ἡπειρ. Ἐταιρείας» στὴ θεράντα τῶν ἰδιοκτῆτων Γραφείων τῆς, ὁδὸς Μαυρομιχάλη 7. Ἀπὸ ἀριστερὰ : Στάθης Λαμπρίδης, Γιάννης Πινδέας, Ἄλέξ. Χ. Μαμμόπουλος, Εὐθ. Νίκου.

συνόδευαν εὐγενεῖς καὶ ἀνιδιοτελεῖς ἀγῶνες, πού διεξήγαγε μὲ ἀσίγαστο πείσμα μέχρι τῆ δικαίωσής τους. Ὁ Στάθης Λαμπρίδης δὲν πρόταξε ποτὲ τὸ σῆθος γιὰ νὰ εἰσπράξει τὸ μεγάλο μπράβο, τὸ μεγάλο κλέος τὸ μεγάλο εὐχαριστῶ. Παρέμεινε πάντα ἀθόρυβος ἐλάχιστος τῶν ἐλαχίστων. Δὲν ἐπεδίωξε ποτέ του νὰ φέρει τὸν ἑαυτό του στὸ προσκήνιο· τὰ γεγονότα κι ἡ δράση του ἦταν ἐκεῖνα πού τὸν πρόβαλαν κι αὐτὸ εἶναι ἓνα ὠραῖο δίδαγμα γιὰ πολλοὺς ἄνευ ἀντικρύσματος ἔργου θορυβοποιούς τῆς ἐποχῆς μας.

Αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες δὲν ἐμπνέονταν μόνο ἀπὸ τὴν μεγάλη ἀγάπη του πρὸς τὸν τόπο, ἀλλὰ κι ἀπὸ τὴ θαθεῖα δημοκρατικὴ φύση του, ἡ ὁποία τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς τὸν ὠθησε στὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία τῆς Ἐθν. Ἀντίστασης στὴ Θεσσαλονίκη, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ χρόνια, χρόνια σύγχυσης καὶ μισαλλοδοξίας, πλήρωσε μὲ θαρῶ ἐπαγγελματικὸ τίμημα.

Θητεία στὴ δημοκρατικὴ ιδεολογία σήμαινε γιὰ τὸ Στάθη Λαμπρίδη δημιουργικὴ καὶ ὄχι ἀπλῶς ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ στὰ κοινά, προσφορά χωρὶς ὄρια στὸν συνάνθρωπο καὶ πρὸ παντὸς υἱοθεσία τοῦ διαλόγου σὰν μοναδικοῦ μέσου πού ὀδηγεῖ στὸ χῶρο τῆς πιθανῆς ἀλήθειας καὶ τῆς πραγματικὰ πολιτισμένης καὶ δημοκρατικῆς ζωῆς.

Ἔτσι, τοπικὲς προκαταλήψεις καὶ καμιὰ φορὰ ἔμμονες ἰδέες του — συνηθισμένες καταστάσεις σ' ἀγωνιστικὲς κι ἀτίθαστες ψυχές — παραμερίζονταν μὲ θαυμαστὴ ἰσορροπία ἀπὸ τὴ λογικὴ καὶ τὴ δύναμη

τοῦ διαλόγου.

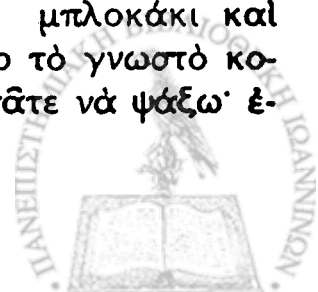
«Νὰ τὸ συζητήσουμε, μπρέ». «Γιὰτί τὸν ἔχουμε τὸ διάλογο». «Μὲ ἔπεισες». «Συμφωνῶ ἀπόλυτα μαζί σου, ἔτσι θὰ κάνουμε» — ἦταν φράσεις πού ἀκούγονταν πολὺ συχνὰ ἀπ' τὸ Στάθη Λαμπρίδη.

Στὴν ἐπαγγελματικὴ ζωὴ του εὐτύχησε μὲ ὀδηγὸ τὸ ἀπαράμιλλο ἦθος καὶ τὸν ἐπίπονο ἀγῶνα γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς φιλολογικῆς γνώσης νὰ φτάσει στὸ βαθμὸ τοῦ Γυμνασιάρχου τῆς ἀπαιτικῆς ἐκείνης ἐποχῆς, μὲ τὸν ὁποῖο ἐξεμέτρησε τὸ ὑπηρεσιακῶς ζεῖν ἀπὸ τὴν γενερά τῶν Ζωσιμαῖα Σχολή, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε ὑπηρετήσῃ στὴν Πάργα, τὴν Πωγωνιανή, τὸ Τσοτῖλι, τὸ Διδασκαλεῖο καὶ τὸ Ἀνώτερο Παρθεναγωγεῖο Ἰωαννίνων, τὸ Γ' Γυμνάσιο Ἀρρένων καὶ τὸ Γ' Θηλέων Θεσσαλονίκης, μαζὺ μὲ τὸν ἐπίσης μεγάλο Ζαγορίσιο ἐκπαιδευτικὸ Κώστα Γκράτζιο.

Ὅπως καὶ ὁ ἄλλος μεγάλος ἀπῶν, ὁ κοινὸς φίλος Γιάννης Σαραλῆς, μὲ τὴ διδασκαλία δὲν μετὰγγιζε μόνο γνώση ἀλλὰ καὶ ἓνα ψυχικῆς κατηγορίας στοιχεῖο: ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τίς μεγάλες ἀξίες τῆς ζωῆς.

Καὶ μέσα ἀπ' αὐτὴ τὴ σχεδὸν παθιασμένη προσπάθεια ἀναπτύσσονταν ἀνάμεσα στὸ δάσκαλο καὶ τοὺς μαθητὲς μία ἀγαπητικὴ, σχεδὸν ἐρωτικὴ σχέση πού συνεχίζονταν σ' ὅλη τὴ ζωὴ.

Θυμᾶμαι, ὅταν εἶχαμε νὰ φροντίσουμε γιὰ κάποια πατριωτικὴ ὑπόθεση ἀνοίγε τὸ μπλοκάκι καὶ μᾶς ἔλεγε μ' ἐκεῖνο τὸ γνωστὸ κοφτὸ ὕφος: «Σταματᾶτε νὰ ψάξω' ἐ-

γὼ πρέπει νὰ ἔχω μαθητὴ ἢ μαθήτρια σ' αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία». Κι' ὄταν τὸν συναντοῦσε, ὁ μαθητὴς ὑποκλίνονταν στὸ δάσκαλο καὶ τοῦ ἄνοιγε τὸ δρόμο γιὰ τὴν ἐπίλυση τῆς ὑπόθεσης ποὺ μᾶς θασάνιζε.

Ἀκόμη καὶ λίγες μέρες πρὶν τὸν θάνατό του ἐπικοινωνοῦσε κι ἔστελνε Ἑπειρωτικὲς ἐφημερίδες σὲ μαθητὲς καὶ μαθήτριές του στὴν Ἀμερική.

Ἡ παράλληλη πρὸς τὸ ἐκπαιδευτικὸ ἔργο ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ του στὰ κοινὰ δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ ἀναπτύξει ἀξιόλογο συγγραφικὸ ἔργο ποὺ ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἐνδιαφέρουσες μονογραφίες γιὰ τὰ Ἑπειρωτικὰ Κληροδοτήματα, βιογραφίες ἐπιφανῶν Ἑπειρωτῶν, ἄρθρα ἱστορικοῦ περιεχομένου, ωραιότατες φιλολογικὲς σελίδες στὸ Δελτίο τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑταιρείας, στὸ ΖΑΓΟΡΙ καὶ σ' ἄλλα περιοδικὰ καὶ τέλος τελειωμένη πολυσέλιδη Ἱστορία τῶν Ἐπάνω Σουδενῶν καὶ μισοτελειωμένη ἀπ' ὅσα ξέρω, κριτικὴ σχολίαση τοῦ πολύτιμου Κώδικα ἐπίσης τῶν Ἐπάνω Σουδενῶν ποὺ δὲν πρόλαβε νὰ τὴν παραδώσει καὶ ἴσως θὰ πρέπει κάποιος ἄλλος νεώτερος Σουδενιώτης ἢ Ζαγορίσιος λόγιος νὰ τὴν ὀλοκληρῶσει καὶ νὰ τὴν ἐκδόσει, μαζὺ ἐνδεχομένως μὲ τὴν ἱστορία τῶν Σουδενῶν, εἰς μνήμην Εὐσταθίου Λαμπρίδη.

Στὰ σκόρπια λογοτεχνικὰ κείμενά του μὲ τὸν ὄχι καὶ τόσο ποιητικὸ λόγο, ὁ κόσμος τῶν ματιῶν του ἀναλίσκεται σὲς ὁμορφιές τοῦ χωριοῦ, στὴν οἰκογενειακὴ ἐστία, τὴν αὐλὴ, τὰ πλατάνια καὶ τὶς λεῦκες,

ὁ κόσμος ὅμως τῆς ψυχῆς του σκοπεύει βαθύτερα: ἀναζητᾶει τοὺς χαμένους χρόνους ποὺ ὀδηγοῦν στὴ προγονικὴ ζωὴ τοῦ Ζαγοριοῦ, τῆς ὁποίας ἢ κάθε λεπτομέρεια γίνεται βαθὺς μακαρισμὸς ἀπ' τὸ Στάθη Λαμπρίδη, ὥστε ἡ ἀδυναμία ἀναπαραγωγῆς αὐτῆς τῆς ζωῆς νὰ τὸν πληγώνει λιγώτερο.

Ἄλλὰ κι οἱ περιγραφὲς αὐτῶν ποὺ πιάνουν τὰ μάτια του διακρίνονται γιὰ τὴν ἀφοπλιστικὴ εἰλικρίνεια καὶ τὴν παθιασμένη τοπολατρεία. Ὅπως τὸ μικρὸ παιδί ποὺ στὴν Ἐκθεσὴ του γράφει ὅτι «ἡ θάλασσα εἶναι μεγάλη» καὶ ποὺ κάνει τὸν Τσέχωφ νὰ ἀναφωνεῖ ὅτι δὲν ἔχει διαβάσει πιὸ ὠραῖα καὶ εἰλικρινῆ περιγραφή, ἔτσι κι ὁ Λαμπρίδης ὅταν γράφει ὅτι «ὅποιος δὲν εἶδε ἀνθισμένο πουρνάρι τοῦ Μαΐου στὸ Ζαβροῦχο, ἄχ! δὲν ξέρεي τί θὰ πεῖ Ἄνοιξη στὸν κόσμον» κάνει τέχνη μὲ μόνη τὴ βαθειὰ εἰλικρίνεια τῆς περιγραφῆς ἄσχετα μὲ τὴν ἀξία τοῦ αἰσθητικοῦ μέτρου του. Αὐτὸς εἶναι ὁ λογοτεχνικὸς κόσμος του: ξερός, κοφτός, λιτός, ἄκαμπτος, εἰλικρινής, αὐστηρὸς σὰν τὴν μορφὴ τοῦ δημιουργοῦ.

Στὴν ἄσκηση τοῦ πολὺπλευρου κοινωνικοῦ ἔργου του ὁ Στάθης Λαμπρίδης εἶχε σὰν ὀδηγὸ τὸ μεγάλο πρόγονό του Ἰωάννη Λαμπρίδη, πάνω ἀπ' ὅλα ἐντιμότερο καὶ αὐστηρότατο τιμητὴ τῶν κρατούντων τῆς ἐποχῆς του στὰ Γιάννινα καὶ στὰ Ζαγοροχώρια, μὲ τοὺς ὁποίους, ὅσο ψηλὰ κι ἂν στέκονταν, δὲν δίστασε νὰ τὰ θάλει γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου, γιὰ νὰ προκύψει καλὸ στὸ κοινὸ, ὅπως ἔλεγε.

“Όπως εκείνος λοιπόν έτσι κι αυτός άρχισε μεγάλες αναγεννητικές προσπάθειες για τὰ Ήπειρωτικά Κληροδοτήματα που κατέληξαν σέ πολύχρονες αλλά νικηφόρες δικαστικές μάχες. Γι’ αυτές τις μάχες, μ’ όλα τους τὰ ντοκουμέντα και τις προεκτάσεις, θά μιλήσει σύντομα ή Ήπειρωτική Ίστορία.

Τό άλλο μόνιμο μεράκι και ό μεγάλος καϋμός του ήταν ή ιστορική Λαμπριάδειος Βιοτεχνική Σχολή και τὰ έκκλησιαστικά μνημεία του χωριού του που από έλλειψη οίκονομικών μέσων και από τή φθορά του χρόνου κινδύνευαν νά κλείσουν και νά καταστραφούν. Και στην πιό κρίσιμη στιγμή, με πολύτιμους συνεργάτες άλλους αξιόλογους συγχωριανούς, άποδύθηκε σέ μία τεράστια κι επίμονη προσπάθεια για τήν άνοικοδόμηση τών νέων κτιριακών έγκαταστάσεων τής Λαμπριαδείου που λαμπρύνουν τώρα τὰ Έπάνω Σουδενά και τήν συντήρηση τών μνημείων με τὰ άνεκτίμητα κειμήλια και με κορωνίδα τους τή λατρεμένη του Βαγγελίστρια, προστάτρια του χωριού και του σπιτιού του, νά γιορτάζει μάλιστα σήμερα κατά περίεργη συγκυρία και νά ήχει στά σημαντρά της σύμμικτη ή χαρά και ή λύπη για τή μεγάλη γιορτή και τό σημαδιακό χαμό.

Τήν ίδια περίοδο τής ζωής του, μιλάμε για τή δεκαετία του 70, ό Στάθης Λαμπρίδης αναπτύσσει παράλληλα αξιόλογη δημιουργική δραστηριότητα γύρω από διάφορα αναπτυξιακά θέματα του Ζαγοριού.

Άπ’ αυτά θά ξεχωρίσω μόνο ένα, για τό όποιο οί κάτοικοι του Κεντρικοδυτικοϋ Ζαγοριού θά πρέπει νά αισθάνονται έσαει εύγνώμονες πρός αυτόν. Πρόκειται για τό τεράστιας σημασίας έργο ύδρευσεως τών Κοινοτήτων αυτής τής περιοχής, τό όποιο δέν θά ολοκληρώνονταν επί τών ήμερών μας, εάν δέν είχε προηγηθεί ή επίμονη ένθάρρυνση και ένίσχυση από τόν Στάθη Λαμπρίδη τών πρώτων ιδιωτικών γεωλογικών έρευνών στα λεγόμενα Βαρκά. Στόν ιστορικό του μέλλοντος σύντομα θά κατατεθεί δλόκληρη ή επίσημη άλληλογραφία του Στάθη Λαμπρίδη για τό ζωτικό αυτό έργο.

Τό τελευταίο τέταρτο τής ζωής του οί Ζαγορίσιοι και οί Ήπειρώτες τόν χαίρονταν σαν μέλος τής Συντακτικής Έπιτροπής τής αξιόλογης και μοναδικής Έφημερίδας «ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ» και σαν δραστήριο και μεθοδικό Γενικό Γραμματέα τής Ήπειρωτικής Έταιρείας στην Άθήνα, ένω οί συμπατριώτες του και άλλοι φίλοι στη Ριζάρειο Σχολή τόν προτείνουν και τόν εκλέγουν μέλος του Πολυμελούς Συμβουλίου της, σέ άναγνώριση τών πολυτίμων υπηρεσιών πρός τό ιστορικό αυτό Κληροδοτήμα με τόν Πανελλήνιο και Ήπειρωτικό χαρακτήρα.

Σ’ αυτό τό κατά τήν προσφυσά έκφρασή του «Άγιο Ίδρυμα» ό Στάθης Λαμπρίδης σέ χρόνια θαλερότητας προσέφερε πραγματικά έργο σημαντικό με άποκορύφωμα τήν μέσω δικαστικής όδου τακτοποίηση τών οικονομικών σχέσεων τής Ρι-

ζαρείου με τὸ Ζαγόρι, ιδιαίτερη πατρίδα τῶν μεγάλων Ἐθνικῶν Εὐεργετῶν Ἀδελφῶν Ριζάρη. Αὐτὴ ἢ τακτοποίηση πέραν τῶν ἄλλων συνέβαλε στὴν ὁμαλή, ἀδιατάρακτη καὶ ἐνιαία πορεία τοῦ Κληροδοτήματος ἐπάνω στὴν ἀκλόνητη βάση τῆς διαθήκης τοῦ Γεωργίου Ριζάρη καὶ ἀνοίξε τὸ δρόμο γιὰ μιὰ οὐσιαστικὴ βοήθεια πρὸς τὸ Ζαγόρι καὶ τὴ Λαμπριάδειο Σχολὴ φυσικά, τῆς ὁποίας βοήθειας τὰ ἀποτελέσματα σύντομα θὰ εἶναι ἀκόμη πιὸ θετικὰ καὶ ἴσως ἐντυπωσιακὰ μετὰ τὴν προβλεπόμενη περαιτέρω ἀξιοποίηση τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τῆς Ριζαρείου, πὺ καὶ γι' αὐτὴ κοπίασε ὁ ἀποθανὼν συνάδελφος.

Ὁλος αὐτὸς ὁ μόχθος καὶ ὁ κόπος τῆς ζωῆς αὐτοῦ τοῦ ὕστατου Ζαγορίσιου τῶν ἡμερῶν μας, μιᾶς ζωῆς ταγμένης στὴν ὑπηρεσία τοῦ συνόλου, ἀναπτύχθηκε, ἐνθαρρύνθηκε καὶ ἀνακουφίστηκε μέσα στὸ μαγικὸ κύκλο τῶν φροντίδων, ὅπως λέει κι ὁ ποιητὴς, εὐγενικῆς, ἀφοσιωμένης, βαθύτατα λογικῆς καὶ ἀρχοντικῆς συζύγου, τῆς προσφιλοῦς του ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ.

Ἀλησμόνητε Στάθη,

Σ' αὐτὴ τὴ βαρυαλοῦσα σύζυγο, στὰ πολυδάκρυτα τέκνα καὶ στοὺς θλιμένους πολυάριθμους συμπατριῶτες καὶ φίλους, φεύγοντας παραδίσεις ἀμέτρητο πλοῦτο ἠθικοῦ κάλλους, ἀνθρωπιστικῆς καὶ κοινωνικῆς προσφορᾶς καὶ πνευματικῆς παρακαταθήκης. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, τὸ οἰκογενειακὸ σου ὄνομα φερόμενο ὑπερήφανα θὰ ἀποβεῖ μέτρο καὶ σίβος καὶ ἄθλημα ἀρετῆς.

Ἀθάνατε φίλε καὶ συνάδελφε,

Κατὰ τὸν θαυστόχαστο λόγο τοῦ Σολωμοῦ «Ἐγὼ σὲ ἀσπάζομαι εἰς τὸ μέλλον ἐντυμένον με ἀπειρη δόξα».

ΨΗΦΙΣΜΑ

ΤΗΣ ΡΕΣ

Ἐν Ἀθήναις σήμερον τὴν 24ην Μαρτίου 1989 τὸ Πολυμελὲς Συμβούλιον τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς συνελθὼν ἐκτάκτως ἐπὶ τῷ θλιβερῷ ἀγγέλματι τοῦ θανάτου τοῦ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διατελέσαντος Συμβούλου τοῦ Ἰδρύματος

ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑΔΗ

Ἐπιτ. Λυκείάρχου καὶ Λογίου προσεναγκόντος πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἰδρυμα

Ἀποφασίζει

Τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου, τὸ Διοικητικὸ καὶ τὸ Διδακτικὸ προσωπικὸ τοῦ Ἰδρύματος, νὰ παραστοῦν εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν Ἀγίου Γεωργίου Ριζαρείου Σχολῆς.

Μέλη τοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Διοικήσεως νὰ συνοδεύσουν τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ καὶ νὰ παραστοῦν εἰς τὴν ταφὴν ἢ ὁποία θὰ γίνῃ εἰς τὰ Ἄνω Πεδινὰ Ζαγορίου Ἰωαννίνων ἰδιαίτεραν πατρίδα τοῦ ἀποβιώσαντος.

Νὰ κατατεθεῖ στέφανος.

Νὰ ἐκφραστοῦν τὰ συλλυπητήρια τοῦ Ἰδρύματος εἰς τὴν οἰκογενεῖαν τοῦ μεταστάντος.

Νὰ διατεθεῖ ποσὸν δρχ. 100.000 εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Εὐαγγελιστρίας

εις μνήμην τοῦ Εὐσταθίου Λαμπρίδη.

Νὰ δημοσιευθεῖ τὸ παρὸν διὰ τῶν Ἐφημερίδων ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΒΗΜΑ, ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ καὶ τὸ ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ.

ΤΟ ΠΟΛΥΜΕΛΕΣ ΣΥΛΛΟΓΙΟΝ

***

ΨΗΦΙΣΜΑ

ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας συνῆλθε ἐκτάκτως σήμερα 24 Μαρτίου 1989 μετὰ τὴν θλιβερὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ Ἐπιτίμου Λυκειαρχῆ καὶ Γενικοῦ Γραμματέα τῆς Ἐταιρείας

ΣΤΑΘΗ ΛΑΜΠΡΙΔΗ

ποῦ ἐπὶ δέκα πέντε χρόνια προσέφερε ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες σ' αὐτὴν αὐτόβουλα ἐπιστρατευμένος καὶ ἀποφασίζει:

1) Νὰ παραστοῦν τὰ Μέλη τοῦ

Δ. Συμβουλίου στὴν κηδεία του στὸ 1. Ναὸ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς.

2) Νὰ ἐκφραστοῦν τὰ συλλυπητήρια τῆς Ἐταιρείας στὴν Οἰκογένεια τοῦ ἀειμνήστου.

3) Ἀντὶ στεφάνου, ποῦ ἡ κατάθεσή του εἶναι ἀνέφικτη, γιὰ τὴν ταφὴν θὰ γίνῃ στὰ Σουδενὰ τῆς Ἡπείρου, νὰ διαθέσῃ ἡ Ἐταιρεία ποσὸ Δρχ. 50.000 πρὸς ἀποθεματικοποίηση, μετὰ τὸ σκοπὸ τῆς ἐπιχειρουμένης ἐκδόσεως τοῦ Φωτογραφικοῦ Ἐπιπέδου τῆς Ἡπείρου, ποῦ ἦταν καὶ δικὴ του διακαὴς ἐπιθυμία καὶ σὲ πίστωση τοῦ ὁποίου νὰ ἀχθεῖ, ὅποιος ἴσως ποσὸ ἤθελε εἰσπραχθεῖ στὴ μνήμη τοῦ Στάθη Λαμπρίδη.

4) Νὰ ἀποχαιρετήσῃ ἐκ μέρους τῆς Ἐταιρείας ὁ Πρόεδρος αὐτῆς.

5) Δύο Μέλη τοῦ Δ. Συμβουλίου οἱ κύριοι Εὐθ. Νίκου καὶ Γιάννης Πέτρου - Πινδέας νὰ συνοδεύσουν τὸ νεκρὸ στὴν ἰδιαίτερὴν του πατρίδα Σουδενά!

ΤΟ ΔΙΟΙΚ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑΚΗ ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΟΥ ΚΩΝΣΤ. Ι. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐφέδρου Ἀνθ)γοῦ Πεζικοῦ

(Συνέχεια προηγούμενου)

Πόλεμος χαρακωμάτων

Καὶ τώρα ἐπανέρχομαι πάλι στὸ ἐχθρικό πυροβολικό. Πάνω ἀπὸ 80 πυροβόλα μᾶς βάζουν συνεχῶς στὸν τομέα μας, ἀλλὰ γιὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινής, ὅπως γράφω καὶ στὶς προηγούμενες ἡμέρες, ἔχουμε συνηθίσει πλέον ἢ μᾶλλον ἔχουμε μάθει καὶ χωρὶς ὑπερβολὴ μπορούμε νὰ προσδιορίζουμε καὶ τὸ μέρος ποὺ θὰ πέσουν καὶ θὰ ἐκραγοῦν οἱ ὀβίδες τους καὶ δὲν μᾶς φοβίζουν ὅπως τὶς πρῶτες ἡμέρες. Βλέπουμε καθαρὰ τὶς λάμπεις τῶν πυροβόλων ἀπὸ τὸ Χάνι Δελθινακίου μέχρι τὸ Γεροπλάτανο καὶ μερικὰ πυροβόλα ἦταν τόσο κοντὰ στοῦ Προφήτη Ἡλία Δολιανῶν, ποὺ εἰς εὐθεία γραμμὴ δὲν ἦσαν παρὰ 2—3 χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς Γκραμπάλας καὶ ἀντὶ νὰ τρέμουν τὰ σαγόνια μας τώρα κοροϊδεύουν ὅλοι οἱ στρατιῶτες μας γιὰ τὸ μάθημα, ποὺ δώσανε στοὺς Ἴταλούς, κυρίως γιὰ τὶς δύο προηγούμενες ἡμέρες καὶ ἀπὸ ὅ,τι βλέπαμε ἀπὸ ψηλὰ ποὺ εἴμαστε τώρα, ὁ ἐχθρὸς μας ρίχνει ἀπὸ σήμερα τὸ βάρος τῶν ἐπιθέσεῶν του πρὸς τὸν τομέα

Παρακαλάμου. Μάχες σκληρὲς διεξάγονται πρὸς τὰ ἐκεῖ — πολυβόλα, πυροβολικόν, ὄλμοι — μοῦ περνᾶ ἀπὸ τὴν σκέψη μου τὸ ἐξῆς: ὅτι ἀφοῦ ἔσπασαν τὰ μούτρα τους στὸν τομέα μας τώρα προσπαθοῦν νὰ βροῦν διέξοδον στὸν ἀριστερὸ τομέα μας, ἀλλὰ ἀπ' ὅ,τι βλέπουμε πάλι καὶ τοῦτο γιὰτὶ εἶναι μακριὰ μας καὶ ἐκεῖ σπᾶνε τὰ μούτρα τους, ὅπως συμπεραίνουμε, ἐπειδὴ οἱ μάχες γίνονται στὴν αὐτὴν τοποθεσίαν, ἀπὸ ὅσα βλέπουμε καὶ ἀπὸ ὅσα συζητῶ μὲ τοὺς στρατιῶτες μου θγάζω τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ ὑπερασπιστὲς μαχητὲς κατάλαβαν μὲ ποιούς ἔχουν νὰ κάμουν καὶ δὲν τοὺς ὑπολογίζουν καὶ πολὺ. Τ' ἀεροπλάνα τους, παρ' ὅλον ὅτι σήμερα εἶναι συνεφιά, ἐν τούτοις μᾶς ρίχνουν τὰ κουφετάκια τους (κατὰ τὰ λεγόμενα μερικῶν στρατιωτῶν), τόσον τὸ πρωὶ ὅσο καὶ τὸ μεσημέρι, ἀλλὰ ὅπως πάντοτε ἀπὸ μεγάλο ὕψος καὶ χωρὶς κανένα θετικὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὰ τμήματά μας ποὺ βρίσκονται στὰ γνωστὰ ὑψώματα τὰ ὁποῖα καὶ ὑπερασπιζόμεθα.

Ἐδῶ πρέπει νὰ γράψω καὶ λίγες γραμμὲς πάλι γιὰ τὸ πυροβολικὸ μας τὸ ὁποῖο, ἐν συγκρίσει μὲ τοὺς

Ἴταλούς, ἔριχνε πολὺ λιγότερα βλήματα, ἀλλὰ ἡ εὐστοχία του ἦτανε τέτοια ποὺ προκαλοῦσε τὸν θαυμασμὸ ὄλων μας καὶ μᾶς ἔδινε τέτοιο κουράγιο ποὺ ὅ,τι καὶ νὰ γράψω δὲν θὰ γίνω πιστευτός. Τὶς ἐπιτυχίες τὶς βλέπαμε μὲ τὰ μάτια μας γιατί τὸ ὕψωμα τῆς Γκραμπάλας ἐδέσποζε ὅλης τῆς περιοχῆς. Συγκεκριμένα δὲ σήμερα θὰ ἀναφερθῶ καὶ σ' ἓνα ἀπλὸ περιστατικό. Ὁ Πυροβολάρχης Κολλιόπουλος, τὸν ὁποῖο ἀναφέρω καὶ παραπάνω, ποὺ εἶχε τὸ παρατηρητήριο πιὸ πάνω ἀπὸ τὶς θέσεις μας καὶ ἐπειδὴ κάθε τόσο μὲ τὸ τηλέμετρο ποὺ εἶχα τοῦ ὑπέδειχνα ἓνα σωρὸ στόχους τῶν ἀπέναντί μας Ἴταλῶν, μὲ φώναξε:

— Συνεργάτα Ἀναγνωστόπουλε, ἔλα ἐπάνω σὲ θέλω.

Τὴν ὥρα αὐτὴ ἐγὼ ἔβλεπα ἀπὸ τὸ τηλέμετρο ἀπέναντί μας μερικὸς Ἴταλούς νὰ μεταφέρουν κιβώτια (ἴσως πυρομαχικά) ἀπὸ μιὰ χαράδρα καὶ νὰ τὰ τοποθετοῦν κάτω ἀπὸ μιὰ μικρὴ θολωτὴ γέφυρα τοῦ δημοσίου δρόμου Κονίτσης. Μὲ χαρά, τρέχοντας καὶ μὲ χίλιες προφυλάξεις (εὐτυχῶς δὲν ἔβαζε τὸ πυροβολικό) πάω στὸ παρατηρητήριο καὶ ἀντὶ ἄλλων ὑπέδειξα στὸν Κολλιόπουλο τὸν στόχον, ἀφοῦ εἶπα προηγουμένως τὸ περιστατικό καὶ ἀφοῦ ἔριξε μιὰ ματιὰ μὲ τὶς διόπτρες του, ἀμέσως μὲ τὸ τηλέφωνο ἔδωσε τὰ στοιχεῖα στὴν πυροβολαρχία νὰ ἀρχίσουν πῦρ, καὶ σὲ ἐλάχιστῃ ὥρᾳ βλέπουμε τὴν πρώτην ὀβίδα νὰ σκάει σὲ ἀπόσπαση περίπου 100 μέτρων ἀπὸ τὸν στόχο, νέα

στοιχεῖα καὶ ἡ δευτέρα - τρίτη ὀμβροντία δὲν ἄργησαν νὰ μεταβάλλουν τὴ γέφυρα σ' ἓνα σωρὸ ἀπὸ πέτρες καὶ νὰ σταματήσουν τ' αὐτοκίνητα καὶ νὰ γυρίσουν πίσω, μὴ δυνάμενα νὰ συνεχίσουν τὸ δρόμο τους πρὸς Καλπάκι.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ πυροβοληταὶ μας. Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τους ἀναφέρομαι καὶ στὶς προηγούμενες ἡμέρες στὸ κυρίως Καλπάκι κατὰ τῶν τάνκς καὶ μοτοσυκλετῶν. Καὶ εἶναι πολλὰ σὰν αὐτὸ ποὺ ἀναφέρω τὰ παραδείγματα τῆς εὐστοχίας του. Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔφθανε αὐτὸ ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκείνη τὸ πυροβολικόν μας ἄρχισε νὰ θάζει ἐπὶ ὄλων τῶν ἐναντι ὕψωμάτων καὶ κυρίως πρὸς τὴν χαράδραν τοῦ Βοϊδομάτη καὶ πρὸς τὸ χωριὸ Κλειδονιάβιστα δυτικὰ τοῦ Παπίγγου, εἶδα μὲ τὸ τηλέμετρον κάτι κινήσεις. Φοβήθηκα μήπως ἀνέβηκαν οἱ Ἴταλοί. Καὶ γιὰ μᾶς στὴ Γκραμπάλα ἦταν κάπως ἄσχημο γιατί οἱ μακαρονάδες θὰ μᾶς χτυπούσανε τώρα μὲ τὸ πυροβολικό τους καὶ ἀπὸ τὰ πλάγια.

Τὸ Μεσοβούνι - Ἡ καθήλωση - Οἱ ψεῖρες.

Μ' αὐτὸ τὸ φόβο μᾶς βρῆκε ἡ νύχτα καὶ ἄρχισε νὰ φιλοβρέχει καὶ ὅπως ἦταν ἡσυχία γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸ ἀναντί μας χωριουδάκι Μεσοβούνι ἀκοῦμε δυνατὲς φωνές καὶ ἀνθρώπινα κλάματα ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ ἐν συνεχείᾳ καὶ μερικὸς πυροβολισμούς. Ἀμέσως στὸ νοῦ μου πέρασε ἡ σκέψη ὅτι αὐτοὶ οἱ ἄτιμοι θὰ

σκοτώσανε κανένα δικό μας κάτοικο του χωριού. Έν τῷ μεταξὺ οἱ φωνές τῶν γυναικῶν καὶ παιδιῶν δυναμώνανε ἔτι περισσότερο καὶ ταυτόχρονα βλέπουμε φλόγες νὰ ξεπηδᾶνε ἀπὸ ἓνα σπίτι τοῦ χωριού — λυπηρὸ τὸ θέαμα — ἡ ἀνταύγεια τῆς φωτιᾶς σὲ λίγη ὥρα μετέβαλε ὄψη καὶ ἄρχισε σιγὰ - σιγὰ ἀφοῦ ἔκαψε τὸ σπίτι νὰ φεγγοβολεῖ μέσα στὸ θεοσκοτάδο, βροχερὴ νύχτα.

Αὐτὰ τὰ αἴσχη βλέπαμε καὶ ὁ νοῦς μας ἔπαθε πολλὰ καὶ διάφορα καὶ γυρίζα στὶς διάφορες θέσεις τῶν στρατιωτῶν συζητώντας αὐτά, μέχρις ὅτου ἐμφανισθεῖ τὸ συσσίτιο. "Ὅχι θέβαια συσσίτιο μὲ μαγειρεμένο φαγητό, ἀλλὰ ἡ κουραμάνα καὶ τὸ κεφαλοτύρι (αὐτὸ τὸ ἀπαίσιο κεφολοτύρι ποῦ ἐπὶ 12ήμερο τὸ τρῶμε μὲ ὄρεξη καὶ τοῦτο ἐπειδὴ δὲν μᾶς μένει καιρὸς νὰ σκεφθοῦμε γιὰ τὴν καλοπέρασὴ μας) μὲ τὴν ἰδέα ὅτι ὕστερα ἀπὸ λίγες ἀκόμη ἡμέρες θὰ εἴμαστε σὲ θέση κάνοντας τὴν ἀντεπίθεση αὐτὴν. Γιὰ τὶς τελευταῖες ἡμέρες κυκλοφοροῦσαν φήμες, θὰ ἄλλαζε κάπως ἡ κατάστασή μας, κι' ἔτσι ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ ρίξαμε καὶ μιὰ ματιὰ στοὺς σκοπούς, πήγαμε ὁ καθένας στὸ χωμάτινο γιατάκι του μὲ τὴν ἰδέα νὰ μπορέσουμε κατὰ τὸ δυνατὸ νὰ κλείσουμε λίγο τὰ μάτια μας.

11.11.40

Τίποτε τὸ ἀξιοπεριέργον, οἱ Ἴταλοὶ ἀφοῦ τὶς προηγούμενες ἡμέρες σπάσανε τὰ μούτρα τους μὲ τὶς γερὲς ἐπιθέσεις τους, σταματήσανε

κάπως καὶ σήμερα ἔχουμε γερὴν δρᾶσιν πυροβολικοῦ μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτέ ἀναλογίαν 5 μὲ 10 Ἴταλικές ὀβίδες δικές μας — ἐκτὸς αὐτῶν ἐγὼ βλέπω τοὺς Ἴταλοὺς νὰ μπαينوθαίνουιν στὰ σπίτια τοῦ Μεσοβουνίου χωρὶς νὰ τοὺς ἐνοχλεῖ τὸ πυροβολικόν μας καὶ τοῦτο ὅπως πιστεύω ἴσως νὰ μὴν θέλει νὰ καταστρέψει τὰ σπίτια τῶν φτωχῶν ἀδελφῶν μας, ποῦ ἦσαν ἐγκαταλειμμένα.

Σήμερα τὰ χιόνια στὶς ἀπέναντι κορυφές τῆς Γκραμπάλας καὶ τοῦ Πάπιγγου ἦταν τόσο πολλὰ, ποῦ μοῦ πέρασε ἀπὸ τὴ σκέψη πὼς θὰ τὰ βγάλουμε πέρα ὅταν ἀρχίσουν νὰ πέφτουν καὶ στὰ δικά μας ὑψώματα καὶ τοῦτο γιὰ τὴν πόδια μου εἶχαν ἀρχίσει πρὸ πολλοῦ νὰ φουσκώνουν καὶ νὰ μὲ πονᾶνε καὶ δὲν ἀρκοῦνε μόνον αὐτά, ἀλλὰ πρὸ καιροῦ ἀρχίσαμε νὰ ὑπολογίζουμε ὅλοι μας καὶ τὶς ψεῖρες οἱ ὁποῖες ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα γινόντουσαν τόσο ἐνοχλητικὲς ποῦ ἀπὸ τὴ φαγοῦρα τους κυρίως τὰ βράδια μοῦ ἐρχόντανε σὰν τρέλλα καὶ δὲν μπορούσα νὰ κλείσω ἔστω καὶ λίγο τὰ μάτια μου.

Τὸ ἴδιο βράδυ ἔμαθα ὅτι ἀπὸ τὸν ἀπογευματινὸ βομβαρδισμό τῶν Ἴταλῶν εἶχα καὶ δύο φονευθέντας στρατιώτας τῆς ἄλλης ὁμάδος μου ποῦ ἦταν ἀριστερά μας πρὸς Ψηλὸρραχην. Γιὰ τὸν ἓναν μᾶς εἶπαν τ' ὄνομά του, ὄνόματι Καραμίχας ἀπὸ τὰ χωριά τοῦ Μετσόβου καὶ γιὰ τὸν ἄλλο δὲν ξέρανε ποιὸς εἶναι. Αὐτὰ ἔχει ὁ πόλεμος. Στενοχωρέθηκα πολὺ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ὁ νοῦς μου διαρκῶς γυρίζει στὸ σπίτι μου, τὴ μάνα

μου καὶ τὸν πατέρα, τὰ ἄλλα μου δυὸ ἀδελφία ἦσαν καὶ αὐτοὶ ἐπι- στρατευμένοι καὶ τοῦτο ἐπειδὴ χθὲς ὅπως μάθαμε βομβαρδισθήκα- νε σφοδρῶς τὰ Ἰωάννινα, παρ' ὅλα αὐτά, πού περνοῦσα εἶχα πάντοτε τὸ κουράγιο νὰ ἐμψυχώσω τοὺς λε- βέντες μου, οἱ ὅποιοι ἦσαν ὑπέρο- χοι καὶ τὸ ἔχουν δείξει σ' ὅλες τὶς προηγούμενες ἡμέρες, καὶ τώρα μάλιστα ὅσον περνᾶνε οἱ μέρες τό- σον τὸ ἠθικό μας αὐξάνει καὶ με- γαλώνει καὶ μάλιστα σήμερα μά- θαμε πὼς ἐτοιμάζεται ἀντεπίθεση καὶ ἐξόρμησις τῶν στρατιωτῶν μας κατὰ τὸν μακαρονάδων καὶ μπορῶ νὰ πῶ πὼς εἶμαστε ὅλοι χαρούμε- νοι, γιατί θὰ φεύγαμε ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀφιλόξενη πλαγιά τῆς Γκραμ- πάλας καὶ θὰ μᾶς ἐδίδετο ἡ εὐκαι- ρία νὰ κινούμεθα κάπως ἀδιαφο- ρώντας διὰ τὸ ἀποτέλεσμα καὶ τοῦ- το γιατί μαραζώσαμε μένοντες μέ- σα σ' αὐτὲς τὶς τρύπες τόσες μέρες.

Ἄ Ἕλληνας δὲ θέλει στάσιμο πόλεμο...

12.11.40

Μπορῶ νὰ πῶ πὼς πέρασε καὶ αὐτὴ ἡ νύχτα ὅπως καὶ οἱ ἄλλες, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐξῆς διαφορὰ ὅτι καθ' ὅλη τὴ νύχτα ἠκούοντο ἦχοι μηχαν- νῶν αὐτοκινήτων καὶ μηχανοκινή- των μονάδων τοῦ ἐχθροῦ. Ἐνωρὶς μὲ φωνάζουν ἐπάνω στὸ καταφύγιο (τρόπος τοῦ λέγειν καταφύγιο) τοῦ Λοχαγοῦ Στύπα καὶ μοῦ ἀναγ- γέλλει τὰ εὐχάριστα νέα πού εἶχαν κυκλοφορήσει ἀπὸ τὸ προηγούμενο θράδου καὶ μοῦ δίνει ὁδηγίαις τὸ πὼς θὰ ὑποστηρίξω μὲ τὰ πολυβόλα

μίαν ἀναγνωστικὴν ἐπίθεσιν ἐναν- τίον τῶν ἐναντι ὑψωμάτων τῆς Τζου μαράχης. Ἡ χαρὰ μου δὲν περιγρά- φεται καὶ τοῦτο ὅπως εἶχα ἀντιλη- φθεῖ ἀπὸ τὴν ὀλιγοήμερη πολεμικὴ μου ζωὴ ὁ Ἕλληνας στρατιώτης δὲν ἦταν εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν στάσιμο πόλεμο, θέλει τὸ ἐ π ἄ ν ω τ ο υ ς π α ι δ ι ἄ, ἄ ἔ ρ α κ λ π., ὅπως ἔγινε στὶς ἀντεπιθέσεις πού κάναμε τὶς προηγούμενες ἡμέ- ρες. Ὅλα ἐτοιμάζονται μὲ προσο- χή — μὲ χαρὰ οἱ λεβέντες καὶ χω- ρὶς νὰ δίνουμε στόχο, καθαρίζουν τὰ πολυβόλα, ἐτοιμάζουμε τὰ πυ- ρομαχικὰ καὶ περιμένουμε πότε ὁ Θεὸς θὰ ξημερώσει τὴν ἡμέραν του γιὰ νὰ δοκιμάσουν τὴν ἀξία τους μὲ τοὺς μακαρονάδες ἐκ τοῦ πλη- σίον πάλιν. Καὶ ὅπως κυλοῦσε ἡ ἡμέρα ὁ ἐχθρὸς δὲν μᾶς ἔβαλε καὶ πολὺ μόνον κατὰ τὸ ἀπόγευμα δε- χθῆκαμε ἓνα σφοδρὸν βομβαρδι- σμὸν πυροβολικοῦ, ἀλλὰ μικρᾶς δι- αρκειᾶς καὶ αὐτὸ ἦταν ὅλο. Μόλις σουρούπωσε καὶ ὅπως συζητούσα- με διὰ τὴν αὐριανὴν ἐπίθεσιν, ἓνας στρατιώτης μου ἀπὸ τοὺς ὀλίγον δειλοὺς μοῦ εἶπε χαρακτηριστικά:

— Κύριε Ἀνθυπολοχαγέ, πολὺ φοβοῦμαι ὅτι θὰ ἀποτύχει ἡ προσ- πάθειά μας, διότι αὐριο ὁ μῆνας ἔχει 13 καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς εἶναι Ἑβραϊκὸς πόντος.

Δὲν δώσαμε σημασία ἀλλὰ μοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλό μου ἡ πρό- ληψη αὐτὴ τῆς 13 τοῦ μηνός. Ὅλη τὴ νύχτα δὲν ἔκλεισα μάτι. Ἄλλο ἢ ἀγωνία, ἄλλο τὸ κρῦο καὶ τὰ νερά πού εἶχα στὰ πόδια μου μὲ ἀνάγκα- σαν νὰ πάω στὸ χαράκωμα τοῦ Λο- χία Ἦτου, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ μέχρι τὸ

πρωὶ μαρτύρησα κυριολεκτικὰ γιατί τὰ πόδια μου πονούσανε φοβερά. Τέλος πάντων ἄρχισε νὰ ξημερώνει.

13.11.40

Ξυπνήσαμε ὅλοι καὶ πρὶν χαράξει τυλιγμένοι μὲ τὶς κουβέρτες καὶ τὰ ἀντίσκηνα στοὺς ὤμους, περιμέναμε νὰ δοθεῖ τὸ σύνθημα ν' ἀρχίσουν τὰ πολυβόλα νὰ ὑποστηρίξουν τὰ τμήματα πού θὰ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἀρίστη — Ἅγιο Μηνᾶ μὲ κατεύθυνση τὴν Τζούφα ράχη. Ἡ χαρὰ μας ἦταν μεγάλη γιατί ἀφοῦ ἐπὶ 15θήμερον ὁ ἐχθρὸς μᾶς ἐπιτίθετο τώρα ἦλθε ἡ σειρά μας καὶ ἀπὸ ἀμυνόμενοι θὰ γίνουμε ἐπιτιθέμενοι καὶ θὰ δείξουμε τὴν ἀξία μας. Ἀπὸ πολὺ πρωὶ βλέπαμε τὰ δικά μας τμήματα νὰ περνᾶνε κατὰ μικρὲς ὁμάδες (ἦταν τὸ Τάγμα Ἀποστολίδη καὶ μιὰ ὁμάδα τοῦ Ὑπολοχαγοῦ Ἀγαθοκλῆ Κωνσταντινίδη) πού κάνανε τὴν ἀναγνωριστικὴ αὐτὴ ἐπίθεση δεξιά ἀπὸ τὸ χωριὸ Μεσοβοῦνι ἀπέναντί μας ἀκριβῶς καὶ ν' ἀνεβαίνουν τὶς πλαγιὲς τοῦ ὑψώματος χωρὶς ν' ἀκούσουμε οὔτε τὸν παραμικρὸ πυροβολισμό, ὅλοι μας στὶς θέσεις μας μὲ τὸ χέρι στὴν σκανδάλη περιμέναμε τὸν ἐχθρὸ νὰ κάμει ἔναρξη καὶ μετὰ ν' ἀρχίσουμε καὶ μείς τὸ γάζωμα μὲ τὰ πολυβόλα μας.

Ὅλοι μας γεμάτοι χαρὰ βλέπαμε τὰ τμήματά μας νὰ φθάνουνε στὴν κορυφή καὶ νὰ κατέρχονται τὰς ἀντικλυτεῖς τοῦ ὑψώματος μὲ κατεύθυνσιν τὸ ὕψωμα Κεφαλοβουλ γάρα, τότε οἱ Ἴταλοὶ ἀντελήφθησαν τὰ τμήματά μας καὶ ἀρχισαν

νὰ βάλουν, μὲ πυρὰ πεζικοῦ καὶ ὀλμους, ἀλλὰ ἦταν ἀργὰ οἱ Ἴταλοὶ αἰφνιδιάσθησαν καὶ φοβούμενοι, προφανῶς, γενικὴν ἀντεπίθεσιν ἀρχισαν νὰ συμπτύσσωνται καὶ νὰ τρέχουν τὶς πλαγιὲς φεύγοντας. Τότε ἀκριβῶς ἀρχίσανε καὶ τὰ πολυβόλα νὰ γαζώνουνε τοὺς Ἴταλοὺς, καὶ πάλιν εἶχαμε ὠραῖον θέαμα, ὅπως καὶ πρὸ ἡμερῶν ὅταν φύγανε οἱ Ἴταλοὶ ἀπὸ τὶς πλαγιὲς τῆς Ψηλορράχης.

Τί τὰ θέλετε εἶναι ἀπερίγραπτον τὸ θέαμα αὐτὸ νὰ βλέπετε μὲ πόσῃ ταχύτητά ἔτρεχαν τὶς πλαγιὲς ἐγκαταλείποντας τὰ πάντα, βαλλόμενοι συνεχῶς ἀπὸ ὄλους μας, γιὰ ὅλα αὐτὰ μᾶς βοηθοῦσε καὶ ὁ καλὸς καιρὸς πού ἦταν τὸ πρωῖνὸ αὐτό. Ἐν τῷ μεταξύ ἀρχισε νὰ θάζει τὸ Ἴταλικὸ πυροβολικὸ πρὸς τὰ Σουδενὰ καὶ τὴν περιοχὴν Παρακαλάμου — Καλαμᾶ.

Ἐνῶ ὅλα ἔχουν ἐξελιχθεῖ καλὰ καὶ εἴμεθα γεμάτοι χαρὰ καὶ ἐνθουσιασμὸ ἔμαθα ἀργὰ τὸ βράδυ ὅτι τὰ τμήματά μας ἐπέστρεψαν εἰς θάσιν των καθ' ὅσον ἡ ἐπίθεσις εἶχε μόνον σκοπὸν ἀναγνωριστικόν. Ὅταν τὸ ἀκούσαμε ἀπὸ τὸν ἀγγελιοφόρον τοῦ Λόχου κανεὶς μὰ κανεὶς ἀπὸ μᾶς δὲν μπορούσαμε νὰ πιστέψουμε αὐτὴν τὴν ἄσκοπον ἐνέργεια καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος στενοχωρέθηκα τόσο πολὺ πού μοῦ ἐρχόταν νὰ κλάψω γιατί χωρὶς νὰ ἔχω στρατιωτικὰς γνώσεις, ἔλεγα μέσα μου θὰ μπορούσαμε ἄλλη φορὰ νὰ πετύχουμε χωρὶς ντουφεκιά νὰ πάρουμε τὴν Τζούφα Ράχη.

Τέλος πάντων εἶπαμε αὐτὰ ἔχει ὁ πόλεμος, καὶ τὸ ἴδιο βράδυ πη-

γαίνω ἐπάνω στο λοχαγό και ἐκεῖνος εἶχε τὴν ἴδια γνώμη μὲ μένα, τὸ μόνο πού μὲ εὐχαρίστησε ἦταν ὅτι δὲν εἶχαμε ἀπώλεια ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπίθεση ἐκτὸς ἀπὸ ἕναν νεκρὸ ἀπὸ τὸ δικό μας πυροβολικό, ἀλλὰ πρόσθεσε ὅτι θὰ ξαναγίνει καὶ ἄλλη ἐπίθεση μὲ περισσότερες δυνάμεις κλπ.

Δὲν μπόρεσε ὅμως νὰ μου ἀλλάξει τὴ γνώμη καὶ γύρισα κατηφορίζοντας κακὴν κακῶς στο κονάκι μου. "Ἐτσι πέρασε κι' αὐτὴ ἡ μέρα μὲ μερικὲς βολὲς τοῦ Ἰταλικοῦ στὴ Τζούφα Ράχη καὶ γιὰ πρώτη φορὰ πυροβολικό τοῦ ἐχθροῦ μαζὺ καὶ τρία ἀεροπλάνα βομβαρδίσανε τὸ χωριὸ Ἀρίστη, δηλαδή βομβαρδίσανε τὶς θέσεις τοῦ Τάγματος πού ἔκαμε τὴν ἐπίθεση.

14.11.40

Μάθαμε τὸ πρωὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς χθεσινῆς ἐπιθέσεως ἦταν ἡ σύλληψη μερικῶν αἰχμαλώτων, ἀλλὰ τὸ πιὸ σπουδαῖο ὅτι ἀπὸ παντοῦ καταφθάνουν σπουδαῖες πληροφορίες περὶ ἀφίξεως νέων ἐνισχύσεων καὶ ὅτι πλέον ἦλθε ἡ ὥρα τῆς γενικῆς ἀντεπιθέσεως τῶν δικῶν μας τμημάτων, πράγμα πού ἀπὸ καιρὸ ἐμεῖς κυρίως τῆς Γκραμπάλας οἱ ὑπερασπιστὲς περιμένουμε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τμῆμα γιατί βαρεθήκαμε καὶ δὲν ἀντέχουμε ἄλλο τὰ ψευτοχαράκωματα καὶ τοὺς

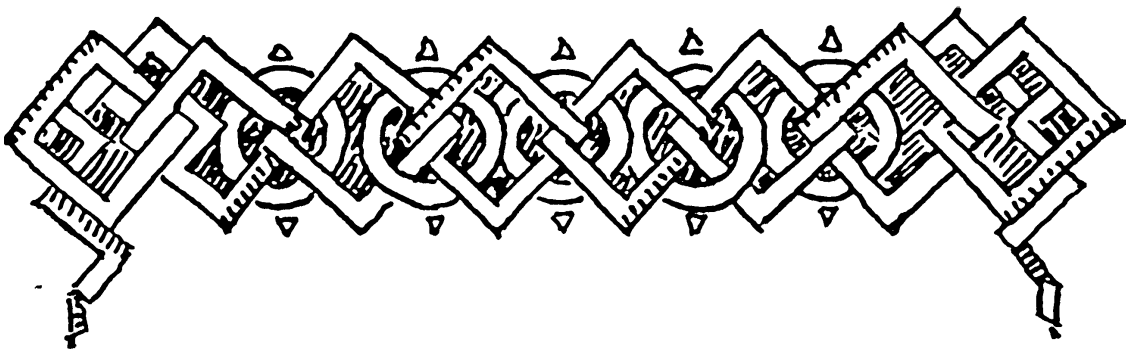
διαρκεῖς βομβαρδισμοὺς τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, πού δὲν θρῆκα καιρὸ οὔτε ἕνα γράμμα νὰ γράψω στὴ μάνα μου καὶ τὸν πατέρα μου στὰ Ἰωάννινα καὶ νὰ τοὺς πῶ πῶς εἶμαι ζωντανός. Τίποτε τὸ ἀξιόλογον καὶ σήμερα ἐκτὸς τοῦ πυροβολικοῦ πού ἔβαζε κυρίως πρὸς τὰ ἀριστερά μας καὶ τὰ μετόπισθεν.

15.11.40

Ἐπὶ τέλος ἦλθε ἡ μεγάλη ἡμέρα καὶ μαζὺ ἡ μεγάλη ὥρα. Ἡ ἡμέρα εἶναι καλὴ σήμερα, φαίνεται πῶς ὁ Θεὸς εἶναι μαζὺ μας καὶ ἀπὸ τὸ θράδυ εἶχαμε μάθει πῶς σήμερα θὰ ξαναγίνει ἐπίθεση πρὸς τὴν ἴδια τοποθεσία γι' αὐτὸ ἀπὸ πολὺ νωρὶς λάβαμε τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ὑποστήριξη τῶν τμημάτων μας καὶ τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας καὶ γεμᾶτοι αἰσιοδοξία καὶ χαρὰ περιμέναμε νὰ δοῦμε τὸ σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Τάγματος τοῦ Ἀποστολίδη καὶ ἐνὸς ἄλλου Τάγματος Τσολιάδων πού εἶχαν ἔλθει ὅπως ἀναφέρω καὶ πιὸ πάνω γιὰ ἐνίσχυσή μας καὶ πρὶν καλὰ καλὰ ξημερώσει ἡ ἡμέρα τὰ δικὰ μας τμήματα ἀνεβαίνουν χωρὶς ἀντίσταση τὶς πλαγιὲς τῆς Τζούφα Ράχης καὶ ὅταν ἀνῆλθαν στὴν κορυφὴ κατόπιν μικρᾶς μάχης, καταλαμβάνουν τὴν κορυφὴν.

(συνεχίζεται)

1821

Ἄχος βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν
κι' ἀχολογοῦν οἱ ρεματιές, ἀντιλαλοῦν οἱ ράχες
καὶ κάμποι, θουνά καὶ θάλασσες ἀπὸ χαρὰ μεθᾶνε!

Ποῦ τάχα γάμος γίνεται, ποῦ τάχα πανηγύρι;
Ποιά μορφονιά παντρεύεται καὶ χαίρονται οἱ δικοὶ της;
Καὶ ὄλοι ἐμπῆκαν στὸ χορὸ καὶ γλυκοτραγουδᾶνε;

᾽Ω, γάμος κανεὶς δεν γίνεται, ἀλλὰ χορὸς καὶ γλέντι!
καὶ τὰ τουφέκια κι' ὁ ἄχος εἶν' ἡ φωνὴ τοῦ Γένους
ποῦ μὲ χαρὰ σηκώθηκε, νὰ σπάσῃ τὰ δεσμὰ του!...

Τοῦ σηκωμοῦ τὰ λάθαρα οἱ σκλάβοι ἀνεμίζουν!
Τὰ γιαταγάνια ἀστράφτουνε! Βροντάει τὸ καριοφίλι!
Κι' ὁ τύραννος λιανίζεται σὲ κάθε πέρασμά του!

Ἄντρειωμένο τοῦ «ραγιᾶ» τὸ χέρι ἐκδικεῖται,
τὰ μαῦρα χρόνια τῆς σκλαβιάς! Ὁ τύραννος πεθαίνει!
Κι' ἀπ' τὰ χαλάσματα τοῦ σηκωμοῦ τὰ καπνισμένα.

Ξανσογεννιέται ἐλεύθερη, περήφανη ἡ Ἑλλάδα!
Νεκρὴ ἔταν κι' ἀναστήθηκε! Καὶ τετρακόσια χρόνια
Ἡ Δόξα φύλαξε γι' αὐτὴν τὸ «ἀθάνατο εἴκοσι ἕνα»!

ΧΑΡΙΛΑΟΣ Ε. ΧΑΒΕΛΑΣ

Ἡπειρώτες ἄγωνιστές.

Ἡ Ἡπειρος πρὶν ἑκατὸ περίπου χρόνια

ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Γιὰ χρήση στὰ τουρκικὰ δικαστήρια

(Ἀρχεῖο Μάνθου Οἰκονόμου)

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΠΙΝΔΕΑ

Σάλο προκάλεσε στὰ Γιάννινα, στὶς ἀρχές Ἰανουαρίου 1890, μιὰ... «Σουλτανικὴ διαταγὴ καὶ τὰ σκυλιὰ δεμένα». Καυτὴ διαταγὴ ποὺ ἀπαγόρευε τὴ χρήση τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας στὰ δικαστήρια τῆς Ἡπείρου. Ἡ δὲ ἀνησυχία αὐξάνονταν μὲ τὶς διαδόσεις καὶ τὴν ὑπόψια ὅτι τὸ μέτρο αὐτό, ἢ κάτι παρόμοιο θὰ ἐφαρμόζονταν καὶ στὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα.

Συγκεκριμένα, ἡ «Παλιγγενεσία» τῆς 19ης Ἰανουαρίου 1890 δημοσίευσε τὰ ἑξῆς:

Γράφουσιν ἡμῖν ἐξ Ἰωαννίνων ἀπὸ 11 Ἰανουαρίου:

«Δι' αὐστηροτάτης διαταγῆς τοῦ ἐν Κων)πόλει ὑπουργείου τῆς δικαιοσύνης ἀποκλείεται ἀ μ ε σ ω ς καὶ ἄ ν ε υ ἄ ν α θ ο λ ῆ ς ἢ χρῆσις οὐχὶ πλέον τῆς ρ ω μ α ῖ κ ῆ ς γ λ ῶ σ σ η ς, ἀλλὰ τῆς γιουνάνικης (Γιουνάν ἢ Ἑλλάς, καὶ γιουνάνικη ἢ ἐλληνικὴ γλῶσσα). Ἀποκλείεται σήμερον ἢ χρῆσις τῆς ἐλληνικῆς τῆς ἐγχωρίου καὶ μητρικῆς γλώσσης καὶ αὐτῶν τῶν ὀθωμανῶν, ἐντελῶς ἀγνοούντων τὴν τουρκικὴν, ἐκ τῶν δικαστηρίων. Ἡ Πύλη ζητεῖ νὰ γίνῃ θαῦμα καὶ νὰ

ἐξημερώσωσιν οἱ δικηγόροι γινώσκοντες τὴν τουρκικὴν, τὴν ὁποίαν ἀγνοοῦσι καὶ αὐτοὶ οἱ δικασταὶ αὐτῆς. Τὸ αὐστηρὸν τοῦτο μέτρον εἶναι ἀπήχησις καὶ ἐνταῦθα τῆς ἀπανταχοῦ καταδιώξεως τοῦ ἀπροστατεύτου πλέον ἐλληνισμοῦ. Ἡ ὑψηλὴ αὕτη διαταγὴ φύσει ἀνεκτέλεστος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, θέλει γεννήσῃ ἀπείρους περιπλοκάς εἰς πάσας ἐν γένει τὰς συναλλαγὰς καὶ αἱ συνέπειαι ἔσονταὶ ἀνυπολόγιστοι. Τὸ ἄκουσμα τοῦτο, καθ' ὃς ἔχομεν θετικὰς εἰδήσεις, ἐνεποίησε τὴν ἀλγεينوτάτην ἐντύπωσιν ἐνταῦθα. Ὁ δικηγορικὸς σύλλογος ἅμα εἰδοποιήθη περὶ τούτου ἀμέσως συνήλθε καὶ ὁμοφώνως πάντες οἱ δικηγόροι ἀπεφάσισαν ν' ἀπόσχῃσι πάσης δίκης, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἐκκρεμῶν, οὐ μόνον ἐν τοῖς πολιτικοῖς δικαστηρίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς τῆς Μητροπόλεως. Πλὴν τούτου συνήλθον αἱ δημογερονταὶ τῆς τε πόλεως καὶ τῶν τμημάτων ἦτοι τῶν ἐπαρχιακῶν καὶ πλεῖστοι πρόκριτοι ἐν τῇ Μητροπόλει ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μητροπολίτου καὶ συνεσκέφθησαν ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος. Ἐ-

πειδή δὲ τὸ ὑπουργεῖον διατείνεται ὅτι προέβη εἰς τὸ μέτρον τοῦτο συνεπεία πληροφοριῶν, ὅτι μεγάλη προσγίνεται ζημία εἰς τὸν τόπον καὶ ἀναβολαὶ εἰς τὰς ὑποθέσεις ἕνεκα τῆς ἀγνοίας τῆς ἐλληνικῆς!! ἦν ἀγνοοῦσιν οἱ δικασταί, ἕνεκα τούτου ἡ συνέλευσις ἀπεφάσισε νὰ σπεύσωσι νὰ πληροφορήσωσι τὸν Μέγαν Βεζύρην, τοὺς ὑπουργοὺς τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐσωτερικῶν καὶ τὸν διοικητὴν περὶ τοῦ ἀνυποστάτου τῶν πληροφοριῶν καὶ τοῦ ἐπιγιγνομένου ἀδικήματος εἰς τὸν τόπον καὶ συνεπῶς παρακαλέσωσιν αὐτοὺς ν' ἀνακληθῆ ἡ διαταγὴ αὐτή. Ἀλλὰ καὶ ὁ δικηγορικὸς σύλλογος ἔγραψε τὰ εἰκότα εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς δικαιοσύνης. Ἀπροσδόκητον καὶ ἀνήκουστον τὸ μέτρον τοῦτο ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν σήμερον, ἐν τῷ ἐλληνικωτέρῳ τόπῳ τῆς τε ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος, ἐν τῷ τόπῳ, οὐτινος ἡ τύχη εἶναι ἤδη ἐπιδεδικασμένη καὶ τελεσιδικῶς ὑπὸ συμπάσης τῆς Εὐρώπης, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἀπαράγραπτα ἐλληνικὰ δίκαια οὐδεὶς δύναται νὰ φιλονεικήσῃ πλέον. Ἀναμένουσιν ὅλοι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διαθημάτων τούτων πρὸς ἀνάκλησιν μέτρου ἀδικωτάτου καὶ ἐπιζημιωτάτου, ὅπερ βεβαίως θὰ κινήσῃ μεγάλως καὶ τὴν προσοχὴν καὶ ἐνέργειαν καὶ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως σὺν ἄλλοις, πολλοῖς συμβαίνουσιν ἐνταῦθα πρὸς ἐξευτελισμὸν τοῦ ἐλληνισμοῦ»

ΣΥΝΗΘΗΣ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΥΨΗΛΗΣ ΠΥΛΗΣ

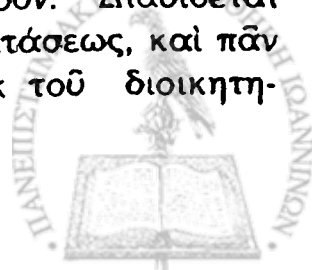
Ἡ ἴδια ἐφημερίδα, στίς 29 Μαρτίου τοῦ ἰδίου ἔτους, ἐπανέρχεται

στὸ θέμα μὲ τὰ ἀκόλουθα.

«Ἐξ Ἰωαννίνων ἐπιστέλλουσιν ἡμῖν τὰ ἐπόμενα:

Τὸ ζήτημα τῆς καταργήσεως τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἐκ τῶν δικαστηρίων ἔλυσεν ἡ Πύλη διὰ τῆς συνήθους αὐθαρεσίας αὐτῆς, ἥτοι κατήργησεν ἀμελητὶ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἐκ τῶν δικαστηρίων χάριν 3.000 ὀθωμανῶν, ἀγνοούντων καὶ τούτων ἐντελῶς τὴν τουρκικὴν καὶ γλῶσσαν μητρικὴν ἐχόντων τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν μόνην γλῶσσαν τῆς ἐλληνικωτάτης ταύτης χώρας ἐκ τῶν δικαστηρίων, ἐνῶ αὐτὴ αὐτὴ ἡ Πύλη διὰ τῶν διοικητῶν αὐτῆς ἐλληνιστὶ ἐκδίδει καὶ τοιχοκολλᾷ τὰς περὶ φόρων καὶ ἄλλων μέτρων κοινοποιήσεις αὐτῆς. Τὸ ζήτημα τῆς καταργήσεως τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἐν Ἠπείρῳ καθ' οὗ ἐξανέστη ὄλος ὁ τόπος, ἔπρεπε νὰ γίνῃ μέγα πολιτικὸν ζήτημα ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων.

Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἡ ὀρθόδοξος θρησκεία τῶν κατοίκων ἀποτελοῦσι τὴν θάσιν τῆς συμβάσεως τῆς παραδόσεως τῶν Ἰωαννίνων κατὰ τὸ 1431 σὺν τῇ ἀναγνωρίσει τῶν τιμαρίων καὶ τῇ πληρωμῇ ὡς μόνου φόρου ἐνὸς δραμίου ἀργύρου ὑφ' ἐκάστης οἰκογενείας. Ἡ Πύλη ἐρειδομένη εἰς τὴν ἀπροσδόκητον ἐπιτυχίαν τῆς καταργήσεως τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ ἰδοῦσα ὅτι οὐδεὶς ὑπεστήριξε τὰς δικαιωτάτας ἀπαιτήσεις καὶ ἐνστάσεις τοῦ τόπου τούτου, του, προτίθεται καὶ εἰς ἄλλο νὰ προβῆ ἐπιζήμιον μέτρον. Διαδίδεται κατ' αὐτὰς μετ' ἐπιτάσεως, καὶ πᾶν τὸ διαδιδόμενον ἐκ τοῦ διοικητη-

ΨΥΧΡΟΛΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΗ ΤΟΥ ΒΑΛΗ ΧΑΜΖΗ ΠΑΣΣΑ

ρίου τίθεται καὶ εἰς ἐνέργειαν, ὅτι ἡ Πύλη θὰ προβῆ εἰς τὸ μέτρον τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ διορισμοῦ διδασκάλων καὶ καθηγητῶν πολιτῶν Ἑλλήνων καὶ θ' ἀπαιτήσῃ τὴν ἐκδίωξιν καὶ παῦσιν τούτων τῶν ἐν Ἡπείρῳ σχολείων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅλης τῆς Τουρκίας, διότι ἤγγικεν ἤδη ἡ δωδεκάτη ὥρα. Ἀλλὰ ἐδικαιούμεθα κάπως καὶ ἡμεῖς νὰ ἀκούσωμεν φωνὴν τινὰ ἕξωθεν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δικαίων ἡμῶν, τὰ ὅποια τόσον ἀσυστόλως καταπατοῦνται καὶ παρανόμως παραβιάζονται· τουλάχιστον ὁ τύπος ἔπρεπε νὰ κάμῃ τοῦτο κύριον ζήτημα καὶ καθ' ἐκάστην νὰ πραγματοποιηταί τοῦτο ἐκθύμως ὑπὸ ἀληθῆ ἐθνικὴν ἔποψιν καὶ θὰ ἔφερεν ἀποτελεσμα μέγα, μέγιστον.

ΕΠΙ ΤΕΛΟΥΣ, Η ΔΙΚΑΙΩΣΗ

Ἐπιτεταμένη ἀπὸ δεκατρεῖς μῆνες, ἡ ἀγωνία τῶν Ἰωαννιτῶν ἔληξε. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀποκαταστάθηκε στὰ δικαστήρια, ὅπως γράφει ἐπίσης ἡ «Παλιγγενεσία» τῆς 19ης Φεβρουαρίου 1891:

—Κατ' ἐπίσημον ἐξ Ἡπείρου ἀνακοίνωσιν, ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις διέταξε καὶ πάλιν νὰ γίνηται χρῆσις τῆς ἑλλ. γλώσσης ἐν τοῖς δικαστηρίοις Ἰωαννίνων διερμηνεύοντος ὅμως Τούρκου ὑπαλλήλου. Ὡς γνωστὸν πρὸ πολλοῦ εἶχε ληφθῆ μέτρον νὰ μὴ μεταχειρίζονται τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἤδη ὅμως τὸ μέτρον τοῦτο ἀνεστάλη, διότι ἦτο ἀδύνατον αἱ ἐργασίαι τῶν δικαστηρίων νὰ προχωρήσωσιν.

Δὲν εἶχε περάσει ἔτος ἀπὸ τὴν ἐπαναφορὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης στὰ δικαστήρια ὅταν οἱ Γιαννιωῖτες γεύτηκαν ἄλλη λαχτάρα: Φοβήθηκαν ὅτι θὰ κλείσουν ὅλα τους τὰ σχολεῖα, μετὰ τὸ κλείσιμο τῆς Μπαλανεῖου Σχολῆς κατὰ διαταγὴ τοῦ Βαλῆ Χαμζῆ Πασσᾶ. Ὁ ὁποῖος, εἶτε ἀπὸ περιέργεια, εἶτε ἀπὸ πρόθεσι «ἐκ τοῦ πονηροῦ», ἔκαμε μιὰ ξαφνικὴ... ἔφοδο - ἐπίσκεψιν εἰς τὴν Μπαλάνειον, γιὰ νὰ ἀντιληφθῆ τίς γνώσεις καὶ τὰ φρονήματα τῶν ραγιαδῶν μαθητῶν.

Γιὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτή, τὸ ἀθηναϊκὸ «Ἄστυ», τῆς 26ης Ἰανουαρίου 1892, ἀναφέρει τὰ ἑξῆς:

«Τὰ ἐν Τουρκία ἑλληνικὰ σχολεῖα οὐδέποτε σχεδὸν δέχονται ἐπισκέψεις Τούρκων διοικητῶν ἢ ἄλλων ἀνωτέρων ὑπαλλήλων περὶ τὰ μέσα τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Ἐὰν δὲ τοῦτο συνέβη ἀλλαχοῦ, ἐν Ἰωαννίνοις ὅμως οὐδέποτε ἐνθυμοῦνται νὰ ἐπισκεφθῆ Τούρκος διοικητικὸς ὑπάλληλος τὰ αὐτόθι ἑλληνικὰ σχολεῖα ἄλλην ἡμέραν ἐκτὸς τῆς τῶν ἐξετάσεων, ὅποτε καὶ ἐκαλεῖτο πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν. Τὴν παρελθούσαν ὅμως ἑβδομάδα ὁ Τούρκος στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς διοικητὴς, ὁ Βαλῆς τῶν Ἰωαννίνων Χαμζῆ Πασσᾶς, ὅπως ἀπροόπτως εἰσῆλθε κατὰ τὴν ὥραν τῶν παραδόσεων εἰς τὸ Μπαλάνειον δημοτικὸν σχολεῖον, καὶ ἀφοῦ προηγουμένως περιῆλθεν αὐτὸ εἶτα εἰσελθὼν ἐν ταῖς αἰθούσαις (ΣΥΝΕΧΕΙΑ εἰς τὴν σελίδα 138)

ΟΤΑΝ ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΔΕΝ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΥΝ ΤΟ ΔΙΚΗΟ ΚΑΠΟΙΟΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΑΝΟΜΗΣΕΙ ΓΙΑ ΧΑΡΗ ΤΟΥ

* ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦ. Γ. ΛΑΖΑΡΗ

ΣΗΜ. Α. Χ. Μ.:

Ὁ ἀείμνηστος Εἰσαγγελέας Ἐφεσῶν Χριστόφ. Γ. Λάζαρης ἀπὸ τῆ Λευκάδα δὲ στάθηκε μόνον ἕνας καταξιωμένος ἄνθρωπος καὶ δικαστικὸς λειτουργός, ἀλλὰ καὶ ἕνας ἀξιόλογος πνευματικὸς ἄνθρωπος.

Ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὴ Λογοτεχνία, τὴ Λαογραφικὴ ἔρευνα τοῦ Νησιοῦ του καὶ μὲ τὴν ἱστορία τῶν λέξεων του. Καρπὸς τῆς ἱστορικῆς ἔρευνας εἶναι: «Τὰ Λευκαδίτικα» ἐτυμολογικὸν καὶ ἐρμηνευτικὸν λεξιλόγιον τῶν γλωσσικῶν ἰδιωματικῶν τῆς νήσου Λευκάδος. Ἰωάννινα. 1970, σελ. 207, πού μὲ τιμητικὴ ἀφιέρωση ἀπόκειται: στὸ Ἑπειρωτικὸ Τμήμα τῆς Βιβλιοθήκης μου. Κι ἂν θέλετε τὸ ὕψος του τραβοῦ τὰ ριντῶ καὶ βλέπετε ἀπὸ μιὰ σελίδα αὐτοῦ τοῦ εἰδικοῦ βιβλίου τὸ Χριστόφορο Λάζαρη, πού εἶδαμε καὶ πάθαμε σὲ κάποια πνευματικὴ ἐκδήλωση, στὸ «Ἀκροπόλι», νὰ ἀνακόψουμε τὸ νιαγάρια τῶν Βαλαρωρικῶν στίχων, πού ἔβγαζαν πυριφλεγέθοντες, ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ αὐστηροῦ λειτουργοῦ τῆς Θέμιδας.

Ἀίσθάνομαι: ἀκόμα τὴν ἱκανοποίηση πῶς μὲ τὴ θυσία ὠρῶν ἀναπαύσεως καὶ τὸν πολυχρόνιο μύθος ἀναζητήσεων καὶ ἐρευνῶν προσφέρω στὴν πολυαγαπημένη καὶ ἐνδοξὴ ἀκρούλα πού γνώρισα τὸ φῶς καὶ τὴς χαρὲς τῆς νεότητος ἐλάχιστο δείγμα στοργῆς καὶ εὐγνωμοσύνης, τὴν περγαμηνὴ πῶς οἱ λέξεις, πού μιλάνε τὰ παιδιά της δὲν εἶναι Δρύμιες καὶ Παγανά, σχιά-

χτρα τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς αἰσθητικῆς, ἀλλὰ ντυμένες τὰ μεταξωτὰ καὶ χρυσοκέντητα ἐγγύρια Ρομαίικα περιγκίπισσες καὶ ἀρχοντοπούλες ἀπὸ παλιῆς γενιῆς ντόπιες καὶ ξένες».

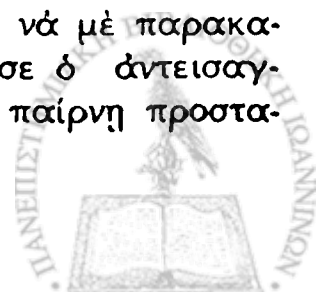
Ἡ νέα σειρά τῶν «Δικαστικῶν ἐνθυμήσεων» ἀναφέρεται στὴν Ἑπειρο, ὅπου ἐπὶ μακρὸν ὑπηρέτησε σὰν εἰσαγγελέας Πρωτοδικῶν καὶ Ἐφεσῶν, ὁ Χριστόφ. Λάζαρης, καὶ πού εἶναι τὸ πρόσωπο πού καὶ πρωταγωνιστεῖ καὶ ἀφηγεῖται.

τὸ γραφεῖο τοῦ ἀντεισαγγελέως Πρωτοδικῶν Ἰωαννίνων ἐμπῆκε ἕνα πρωτὸ ὁ συμπολίτης καὶ φίλτατός μου πρωτοδίκης Π.Σ. γιὰ νὰ διατυπώσῃ μιὰ παράκλησι:

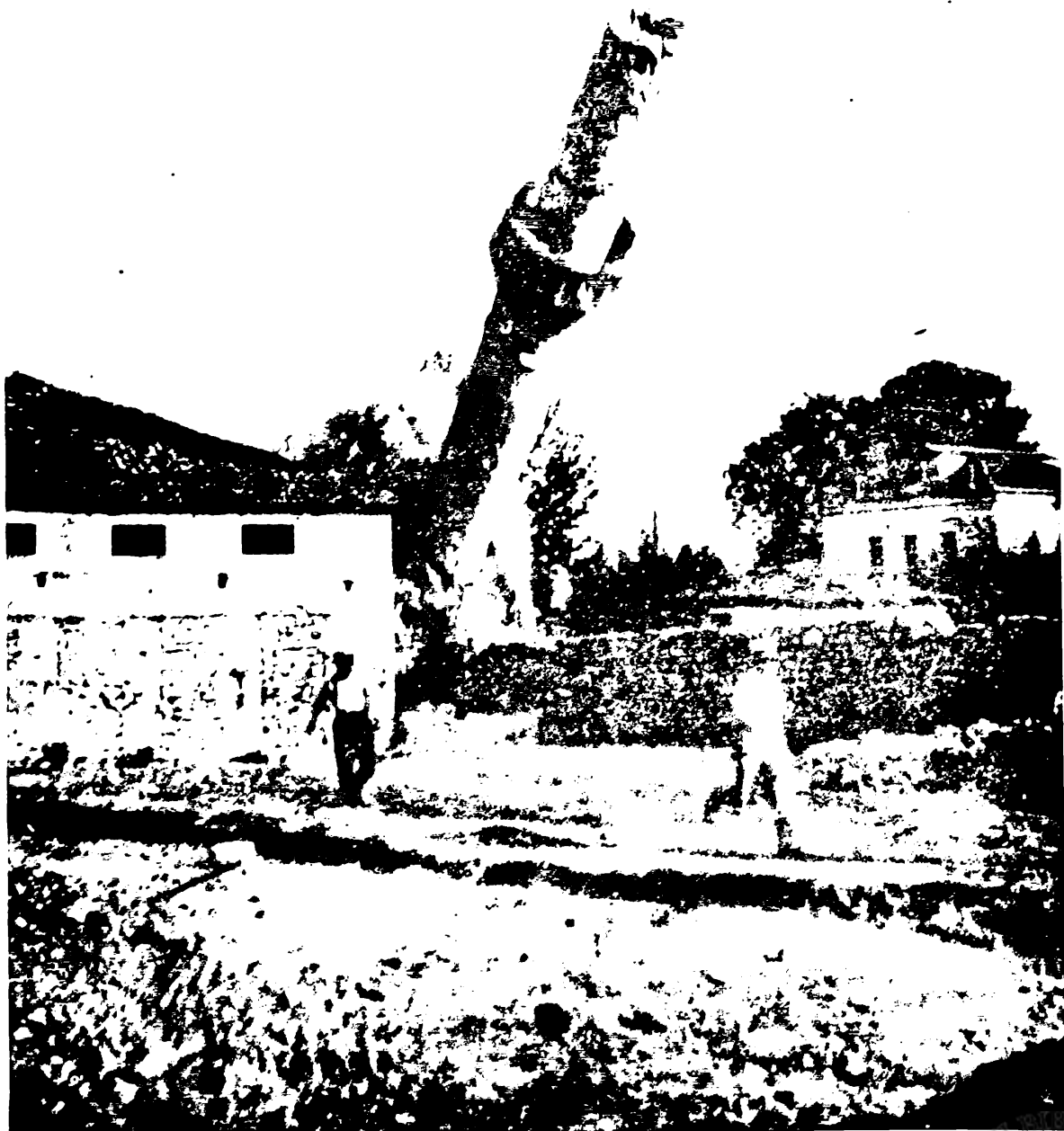
— Ἐκεῖ στὴ γειτονιά μου εἶν' ἕνας γέρος πού ἔχει μιὰ κόρη δασκάλα σὲ χωριό. Ἦρθε χθὲς καὶ μοῦ παραπονέθηκε πῶς κάποιος ἐνοχλεῖ τὴν κόρη του ἐπιμόνως, ἀλλὰ δὲν μπόρεσα νὰ καταλάβω καὶ πολλὰ πράγματα ὅπως μοῦ τάλεγε. Τοῦ συνέστησα, λοιπόν, νάρθῃ σ' ἐσένα καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ τὸν ἀκούσης καὶ τὸν προστατεύσης ἀπ' ὅ,τι δύνασαι.

— Δὲ χρειάζεται νὰ μὲ παρακαλέσης, τοῦ ἀπάντησε ὁ ἀντεισαγγελέας. Ἀρκεῖ νὰ παίρνη προστα-

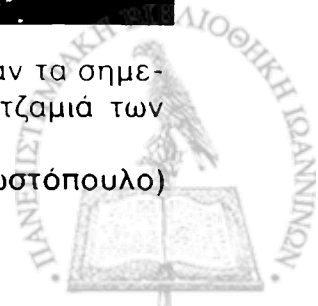

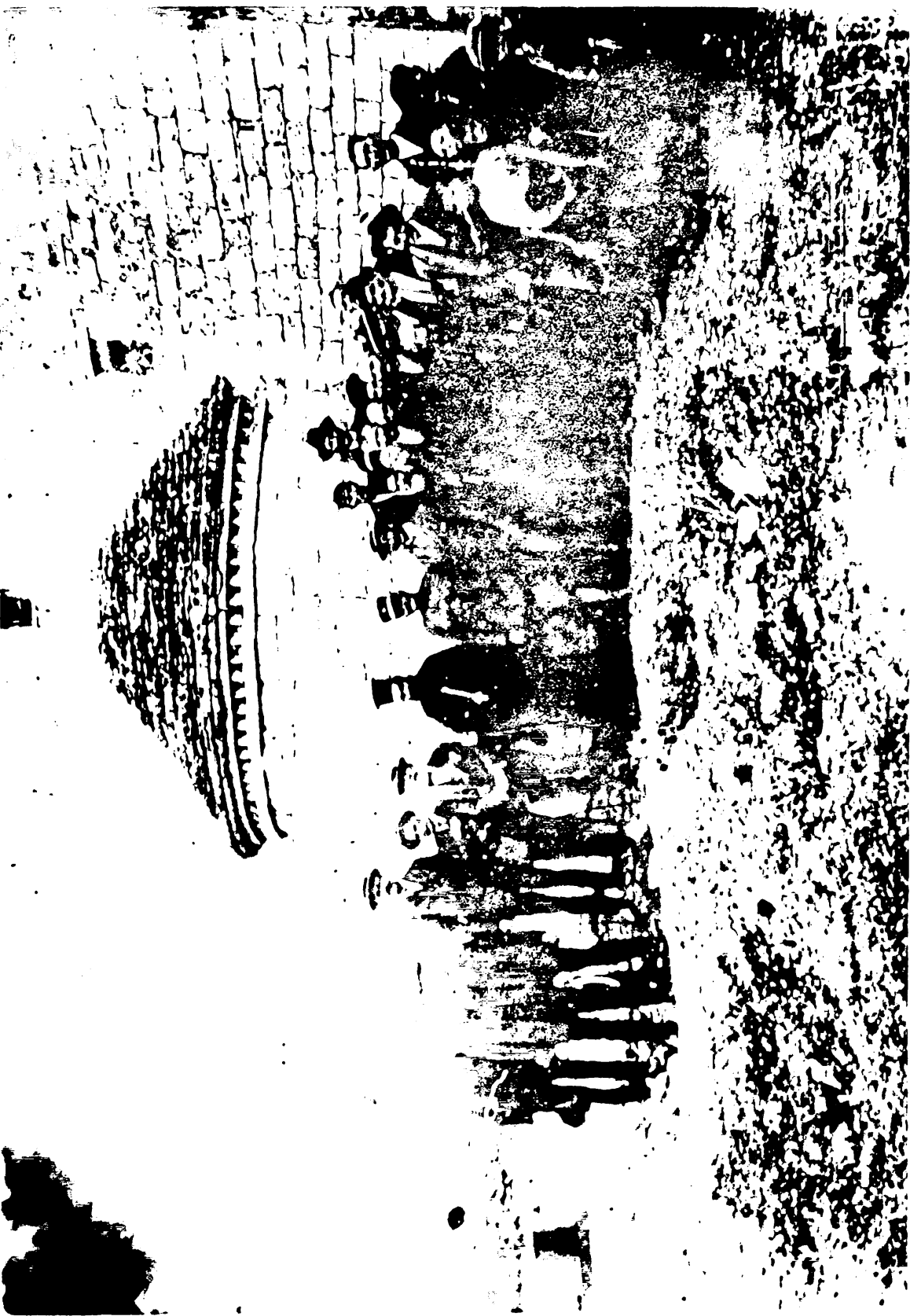
Η ΠΕΙΡΟΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΕΥΧΟΥΣ 150 Η ΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Μια απίστευτη φωτογραφία σε εποχή (1925-1935), που δεν υπήρχαν τα σημερινά τεχνικά μέσα, ενός *μιναρές* τζαμιού, από τα περίφημα 17 τζαμιά των Ιωαννίνων. Στη θέση Κουραμπά,
(Αναγνώριση από τους Νικ. Παράνικα – Κων. Αναγνωστόπουλο)

Εγκαινια Διδακτηρίου στο Γραμμένο. Από αριστερά: Ιωάνν. Αναγνωστοπού-
λος Εργοδηγός, Χρ. Χρηστοθασίλης Λογοτέχνης, ο ναύαρχος Γούδας (με το
μούσι) ο Ιωαννίνων Σπυρίδων, ο στρατηγός Διαλέτης Δοικ. της VIII Μεραρ-
χίας, ο πολιτευτής Αλέξ. Μυλωνάς, ο μηχαν. Μαλίρριτος.

(Αρχείο Κων. Αναγνωστοπούλου)

Στάδιο Ιωαννίνων (1933). Ιερουργεί στα εγκαινία ο Σπιριδών. Από αριστερά: ο εργοδηγός Ιωάνν. Αναγνωστόπουλος, πίσωθ έ του ο στρατηγός Βασ. Κρυοστάλλης, ο Σωτ. Μαρτίνης, ο κατόπιν καθηγητής καρδιολόγος Γεώργ. Μιχαηλίδης, ο αρχηγός των προσκόπων νεαρός τότε Γεώργ. Βαβαρέτος.

(Αρχείο Κων. Αναγνωστοπούλου)

«Φιλική συντροφιά» στα Γιάννινα 1923. Καθήμενοι από αριστερά. Σταμόπου-
λος, Ράδος, Τσιάντης, ο λογοτέχνης Χρ. Χρηστοθασιλής, Μουλαράς. Όρθιοι:
Χατζηγώγος, Νικ. Παρανίκας, Μάνθος Τσέπης.
(Αρχείο Νικολ. Παρανίκα)

1912-1913. Ο υπερασπιστής των Ιωαννίνων Εσάτ Πασιάς στους Προξένους των Δυνάμεων: «Δεν ημπορώ να κάνω τίποτε. Σήμερα πεθαίνουν οι Χριστιανοί, την Τετάρτη θα πεθάνουν οι Τούρκοι». Τούρκοι στρατιώτες νεκροί από την πείνα στα πολιορκημένα Γιάννινα.

(Αρχείο Καθηγητ. Αλεξ. Τσουκανέλη)

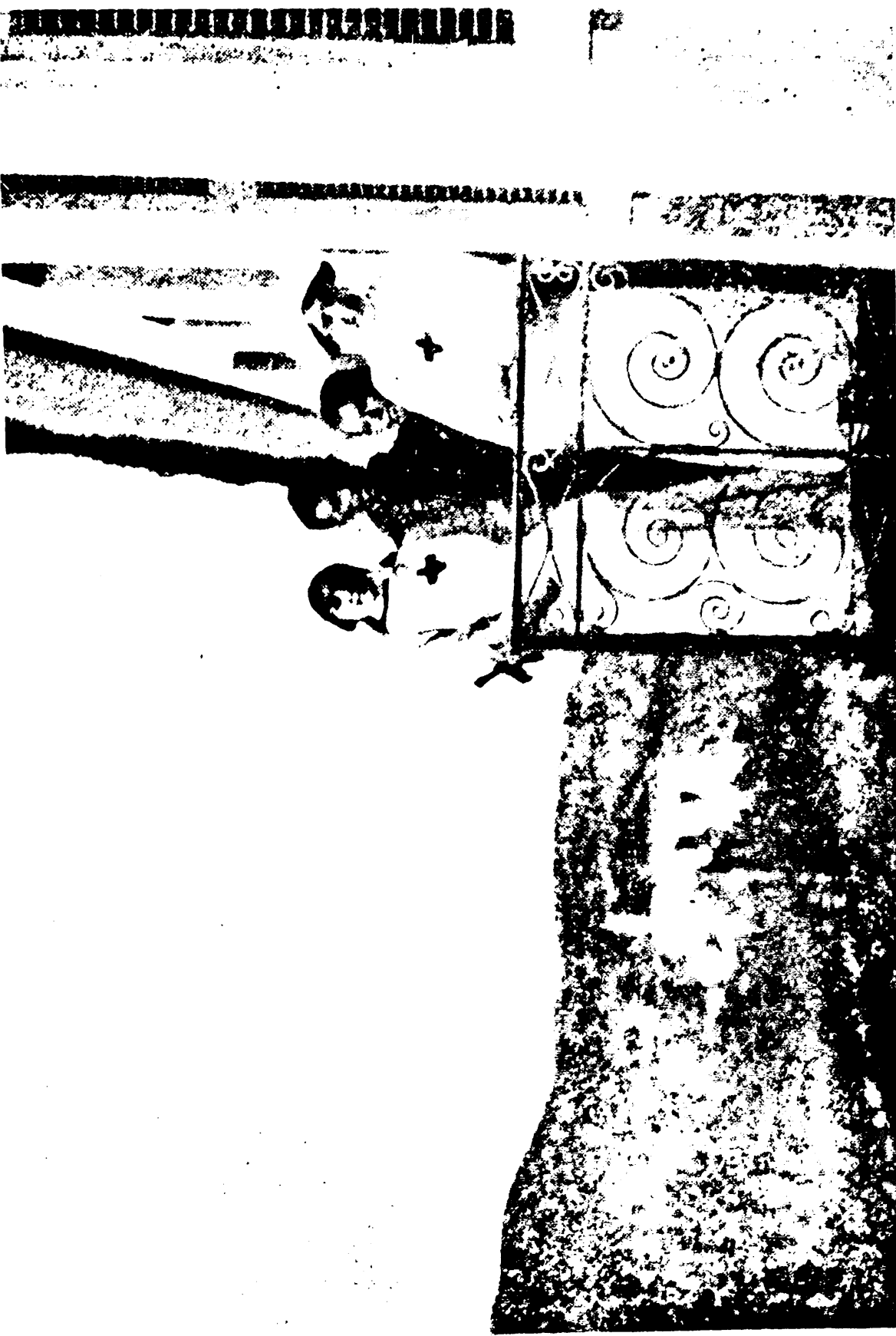

Έλληνες στρατιώτες στη ζώνη των επιχειρήσεων 1912-1913 της Ηπειρωτικής
Εκστρατείας.

(Αρχείο Καθηγητ. Αλεξ. Τσουκανέλη)

Ελληνίδες εθελόντριες στο Νοσοκομείο Χατζηκώστα στα ελεύθερα Γιάννινα.
(Αρχείο Καθηγητ. Αλεξ. Τσουκανέλη)

σία ή περίπτωσηί του και να πέφτη στη δική μου άρμαδιότητα.

Τήν ίδια μέρα κατά τις 11 ένεφανίσθη στον άντεισαγγελέα ένα γεροντάκι κατεπτοημένο (δέ θάχε ξαναπατήσει σε τέτοιες πόρτες), κι άρχισε να του λέη πώς ή κόρη του ήταν δασκάλα σε κάποιο χωριό, πώς κάποιος την άπειλει με πιστόλι να τη σκοτώση και πώς του είπαν νάρθη εκεί για να ζητήση προστασία. Ο άντεισαγγελεύς έπροσπάθησε μ' έρωτήσεις να μάθη ποιός είν' αυτός, γιατί την άπειλει την κοπέλλα, πότε, που κλπ. αλλά κατάλαβε πολύ γρήγορα πώς ό γέρος είχε πολύ άόριστες και συγκεχυμένες ειδήσεις για την ύπόθεσι.

— Που είναι ή κόρη σας τώρα, τόν ρώτησε.

— Έδω στο σπίτι, αλλά δέ θέλησε νάρθη μαζί μου. Μόνο κάθεται και κλαίει από χθές τó θράδυ διαρκώς, χωρίς να πέσει στο κρεβάτι όλη τη νύχτα. Τό πράγμα φαινόνταν πώς δέν ήταν άπ' τά συνηθισμένα που άπασχολούν τά άστυνομικά και εισαγγελικά γραφεία.

Ο άντεισαγγελεύς του είπε ότι πρέπει νάρθη ή ίδια για να του δώση συγκεκριμένα στοιχεία, άφου την διαβεβαιώση από μέρος του ότι δέν έπρεπε ν' άνησυχή, ότι αυτός είχε καταλάβει τί περίπου συνέβαινε και θα την έπροστάτευε κατά πάσης ένοχλήσεως, μολονότι εις την πραγματικότητα δέν είχε καταλάβει άκόμα τίποτε.

“Έπειτ' από λίγο ξανάρθε ό γέρος με την κοπέλλα, περίπου 20 χρονών μάλλον κοντή, νοστιμούλα, στής όποιας όμως τó πρόσωπο ή-

ταν ανάγλυφος ό ψυχικός κάματος, γιατί είχε τέτοια χλωμάδα που και τά χείλια της άκόμα είχανε γίνει τελείως άναιμικά, σχεδόν κάτασπρα.

Προχώρησε ό γέρος διστακτικά. Λίγο πιό πίσω και δεξιά του ακολουθοῦσε ή κοπέλλα μ' άσταθή βήματα, σαν μεθυσμένη, και με δυό μάτια που έστρεφαν έναγώνια μεταξυ του πατέρα της και του άντεισαγγελέως, σαν να περίμεναν από στιγμή σε στιγμή κάτι τó τρομερό.

— Έλάτε, δεσποινίς, τής είπε ό άντεισαγγελεύς, δίνοντας στη φωνή του ένα χρώμα ευμενείας για να την ένθαρρύνη. Τό πράγμα δέν άξιζε για την τόση ταραχή που έχετε. Μόνο που ό πατέρας σας δέν μπόρεσε να μου δώση να καταλάβω με ακρίβεια τó ζήτημά σας, και γι' αυτό ήταν άνάγκη νάρθητε ή ίδια.

— Ναί, δέν μπόρεσε, κατώρθωσε ν' άρθρώση, κι' εξέσπασε σε λυγμούς κρύβοντας τά μάτια με τó μαντήλι της.

Ήταν προφανές πώς αυτά που τής συνέβαιναν δέν μπορούσαν να λεχθούν μπροστά στον πατέρα της, που στεκόνταν άκόμα εκεί μπροστά σαστισμένος και γυρίζοντας τó καπέλλο του με άμηχανία στα χέρια του.

— Έσείς, του είπε ό άντεισαγγελεύς, περάστε έξω που είν' ένας καναπές να ξεκουρασθείτε, ή πηγαίνετε άπέναντι να πιήτε έναν καφέ, ως που να ήρεμήση ή κοπέλλα να μου έκθέση την ύπόθεσι, γιατί όπως βλέπετε είν' έκνευρισμένη και θάχωμε κάποια χρονοτριβή.

"Επειτα είπε στην κοπέλλα να καθίση σε μιὰ πολυθρόνα, παρήγγειλε έναν καφέ κι' έκλεισε την πόρτα, αφού έδωσε έντολή στον κλητήρα να μην μπει κανείς.

—Καθήστε πρώτα να ήρεμήσετε, τής συνέστησε, γιατί έτσι πού σ'ας βλέπω άναστατωμένη θ' άργήσετε να μου δώσητε να καταλάβω τί σ'ας συμβαίνει.

—Μέ σώσατε πού είπατε στον πατέρα μου ν' άποσυρθή, του είπε έπειτ' από λίγο, την ώρα πού σκεφτόμουν να φύγω τρέχοντας από δώ μέσα και να πάω στη λίμνη να πνιγώ. "Έτσι θα μ' έκλαιγε ο πατέρας μου πεθαμένη μα δε θα με συχαινότανε ντροπιασμένη. Αυτή ή σκέψι είναι πού με τρελλαίνει πιο πολύ άπ' τή δική μου τή συμφορά. "Εμεινε χήρος κι' εργάσθηκε με στερήσεις να με μεγαλώση και να με μορφώση. Και τώρα πού είναι έρείπιο... τώρα πού θα μπορούσα κι' έγώ να του δώσω ένα κομμάτι ψωμί, λίγη ξεκούρασι, λίγη χαρά στα γηρατιά του... πώς να του δώσω τó πλήγμα τής καταστροφής μου; πώς να γίνω αίτια να πεθάνη από συντριβή έξ αιτίας μου; Σ'ας παρακαλώ. Θα σ'ας τ'α πω όλα, κι' αν μπορείτε βοηθήστε με να σωθω γι' αυτόν. Άλλά για τó Θεό, μη μάθη την αλήθεια ο πατέρας μου, γιατί τότε δε χρειάζεται να σωθω... "Εχω πάρει την απόφασί μου... Θα πνιγώ στη λίμνη!!!

Έκτύπησε ή πόρτα για τόν καφέ. Η δασκαλίτσα έδήλωσε άρνησι να τόν δεχθή, άλλ' υπεχώρησε και τόν έδέχθηκε μ' ανακούφισι, όταν ο άντεισαγγελεύς τής έξήγησεν ο-

τι δέν τόν προσφέρει για φιλοφρονητικό αλλά γι' άναληπτικό φάρμακο, όπως θάκανε και για τόν άπεχθέστερο έγκληματία πού θα τόν έφερναν στο γραφείο του στην κατάσταση της. Και την ώρα πού αυτή έπινε τόν καφέ από λίγο - λίγο και πραγματικά σ'α φάρμακο, είχε άνάψει κι' ο άντεισαγγελεύς ένα τσιγάρο, και με διάφορες έρωτήσεις γύρω άπ' τó έπάγγελμά της τή βοήθησε να επανεύρη κάποιο βαθμό ήρεμίας.

"Έτσι έπειτ' από λίγο άρχισε μόνη την έξιτορήσι του ζητήματός της.

Μόλις άπεφοίτησε άπ' τή διδασκαλική Άκαδημία 18 χρονών, διωρίσθηκε διδασκάλισσα σ' ένα όρεινό χωριό, τó Π. . . . , έγκατεσπαρμένο άπάνω στο δμώνυμο βουνό σε τρόπο πού τó πρώτο του σπίτι ν' απέχη τρεις ώρες άπ' τó τελευταίο. Κόσμος άφιλόξενος, άδιάφορος και καθυστερημένος, πού σχεδόν όλη την ήμέρα έλειπε σε υπαίθριες εργασίες. Έζήτησε έπίμονα να νοικιάση δωμάτιο σε σπίτι άλλ'α κατέστη άδύνατον, και τής υπέδειξαν ότι πρέπει να διαμείνη σ' ένα ξεχωριστό δωμάτιο του σχολείου προωρισμένο για κατοικία του δασκάλου.

Τί νακανε; Ο πατέρας δέν μπορούσε πια να δουλέψη. Οί άνάγκες τής ζωής ήταν άμειλικτες. Κι' έτσι άναγκάστηκε, κορίτσι πρᾶμμα, πρωτόγαλτο στην τραχειά και πρωτόγονη ζωή του χωριού, να κατοικήση όλομόναχη στο έρημικό δωμάτιο του σχολείου, μακριά από κάθε σπίτι, μιὰ μικρούλα ιεραπόστολος

ανάμεσα σέ ήμιαγρίους.

Μὰ ἦταν ἐκεῖ στοῦ χωριό ἓνας μαντράχαλος ὡς ἐκεῖ πάνου, ὁ ἀδιόριστος δάσκαλος Δ.Λ. πού θέλησε σώνει καί καλὰ νά τῆς κάνη συντροφιά:

Τὸν παρακάλεσε νά τὴν ἀφήσῃ ἡσυχῆ, τὸν ἀπέκρουσε, τὸν ἀπειλήσε νά τὸν καταγγεῖλῃ καί τότε τῆς ἀπήντησε:

—Μὴν ξεχάσης νά μὲ θάλῃς καί μάρτυρα ἀφοῦ δὲν ἔχεις κανέναν ἄλλον. Ἐν συνεχείᾳ, παίρνοντας ἐπικουρία καί κάτι ἄλλους προκομμένους νέους σὰν κι' αὐτόν, ἐπύκνωσε τίς ἐπιθέσεις καί περιέσφιγγε τὴν πολιορκία. Στὴν ἀρχὴ μὲ γράμματα καί τραγουδία, ἔπειτα μὲ χτυπήματα στὴν πόρτα καί πυροβολισμοὺς στὸν ἀέρα τὰ μεσάνυχτα καί τέλος μὲ ἀπειλές νά τὴν κάμῃ διὰ τῆς θίας ὄργανο ἡδονῆς γιὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς παρέας.

Τὸ ἄοπλο, ἀνίσχυρο κι' ἀπομεμωμένο φυλάκιο δὲν ἄργησε νά ὑποκύψῃ στὴν τύχη πού εἶναι σχεδὸν πάντα ἀναπόφευκτη σὲ τέτοιες περιπτώσεις. Ἐπειτ' ἀπ' τὴν ὀρφάνεια τῆς μάνας κι' ἀπ' τίς σπουδές μὲ τὸ μόχθο καί τὴ στέρησι τοῦ γέρο - πατέρα, πῆρε τὸ διορισμὸ μὲ τόση χαρὰ καί περιφάνεια ἢ δασκαλίτσα. Γιὰ λίγο ἡσυχὸ ψωμάκι, πού κερδίζεται μ' ἓνα τίμιο κι' ἀξιοπρεπὲς ἐπάγγελμα, ὅπως ὄνειρευόνταν χρόνια, γιὰ νά πέσῃ σὰν τοῦ μπούφου τὸ πουλί, ἀκούσια ἐρωμένη στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ μαντράχαλου, ὅπως ἔγραφεν ἡ μοῖρα. Ἐνάμισυ χρόνο κράτησε αὐτὸ τὸ μαρτύριο. Καί τὴν ἐξηνάγκαζεν ὁ Λ. . . . νά τοῦ γράφῃ γράμματα ἐρωτικά καί νά τοῦ δώ-

σῃ καί φωτογραφία τῆς. Παράλληλα ὅμως ἔγραφε στὸν πατέρα τῆς πῶς ἡ ζωὴ τῆς ἦταν ἀφόρητη ἐκεῖ πάνω, κι' ἔστελνε στὸν ἐπιθεωρητὴ τῆς περιφερείας ἐκκλήσεις καί αἰτήσεις μεταθέσεως, θάζοντας λυτούς καί δεμένους νά τίς φροντίσουν, ὡς πού ἐπὶ τέλους ἐπέτυχε μιὰ μετάθεσι γιὰ τὴν πόλι.

Ἐκαμε τότε τὸ σταυρό τῆς κι' εἶπε:

—Θεέ μου συχώρα με γιὰ ὅ,τι ἔσφαλα. Τώρα πιά μέσα στὸν κόσμον καί κοντὰ στίς ἀρχές τοῦ κράτους καί στοῦ δύστυχο πατέρα μου, πού δὲν ξέρει τίποτα, μακρὰ ἀπ' τὰ νύχια τοῦ ἐκβιαστή μου, θά μπορέσω νά ξανά ἔρω τὴ χαμένη ἐλευθερία μου καί νά ξαναγυρίσω στοῦ δρόμο τῶν ἐντολῶν σου ἔστω καί ἀνάπηρη.

Ὁ κατακτητὴς ὅμως δὲν ἐννοοῦσε νά παραιτηθῇ τῆς λείας ποῦχε ἐξασφαλίσῃ τόσο ἀδάπανα καί ἀνώδυνα. Ἄρχισε τώρα νά κατεβαίνει στὴν πόλι μιὰ δυὸ φορές τὴν ἑβδομάδα, εἰδοποιῶντας τὴν προηγουμένως μὲ γράμματα, καί νά ζητᾷ ἀνένδοτα κι' ἀπειλητικά τὴ συνέχεια τῶν ἀπολαύσεών του εἰς βάρος τῆς. Αὐτὴ ἀπέφευγε τὴ συνάντησί του, ἀλλ' ἐκεῖνος κατῶρθωνε νά τὴ θρίσκῃ καί νά τὴν παρακολουθῇ στοῦ δρόμο θρίζοντας καί ἀπειλῶντας τὴν:

—Χθὲς τὸ θράδυ, κατέληξε ἡ δασκαλίτσα, εἶχα πάει γιὰ παρηγοριά στοῦ σπίτι τοῦ συγγενοῦς μου Σ. . . . πού πέθανε προσφάτως. Δὲν ξέρω πῶς τῶμαθε. Χτύπησε τὴν πόρτα καί μὲ ζήτησε νά κατέβω κάτω. Δὲν ἐτόλμησα ν' ἀρνηθῶ γιὰτί, ὅπως εἶναι θρασύς, ἐφοβήθηκα μὴν κάνῃ

ἐπεισόδιο καὶ μ' ἐκθέση. Μοῦ ζήτησε νὰ τὸν ἀκολουθήσω καὶ τοῦ ἀρνήθηκα ἰκετεύοντάς τον νὰ μ' ἀφίση πιά στὴ δυστυχία μου, ἀφοῦ μοῦ πῆρε πιά ὅ,τι κι' ἂν εἶχα. Ἐπέμεινε ἀπειλώντας ὅτι θὰ δείξει τὰ γράμματα πού τοῦ ἔχω στείλει κι' ἔπειτα θὰ τὰ δημοσιεύσῃ στὶς ἐφημερίδες, μὰ καὶ πάλιν ἀρνήθηκα παρακαλώντας, καὶ τότε ἔβγαλε τὸ πιστόλι καὶ μοῦ τὸ ἀκούμπησε στὴν καρδιά, ζητώντας νὰ τὸν ἀκολουθήσω χωρὶς ἄλλο. Μὰ γιὰ τὴν τύχη μου ἀκούστηκαν θήματα καὶ τῶβαλε στὰ πόδια. Ἦταν δυὸ χωροφύλακες ἀπ' τὸ Α' Τμήμα καὶ σκέφθηκα νὰ τοὺς φωνάξω νὰ τὸν πιάσουν, ἀλλὰ θὰ γινόνταν γνωστὴ ἢ καταστροφὴ μου κι' αὐτὸ μοῦ ἔκοψε τὴ φωνή. Ἔτσι εἶμαι ἀϋπνη ἀπὸ χθές. Σκέφθηκα τὴ νύχτα νὰ πάω νὰ πνιγῶ μὰ... λυπᾶμαι τὸν πατέρα μου!

Τώρα;... τί νὰ γίνω; Δὲν μὲ μέλει ἂν μὲ σκοτώσῃ... Μ' ἂν δείξῃ τὰ γράμματά μου ἢ ἂν τὰ δημοσιεύσῃ... δὲν μπορῶ πιά νὰ ξαναἰδῶ τὸν κόσμον καὶ τὸν πατέρα μου... Ἄν ὑπάρχει τρόπος σῶστε με κ. Εἰσαγγελεῦ!! Διαφορετικὰ πέστε μοῦ το, νὰ πνιγῶ... νὰ ἡσυχάσω. Δὲν μπορῶ νὰ τὸν αἰσθανθῶ πάλι κοντά μου... Καλύτερα νὰ πεθάνω... νὰ πεθάνω... Κι' ἐξερράγη πάλι σὲ λυγμούς.

Τώρα ἦταν ἡ σειρά τοῦ ἀντεισαγγελέως νὰ μιλήσῃ:

— Ἡσύχασε, παιδί μου, τῆς εἶπε. Ὅ,τι ἔγινε δὲν ξεγίνεται βέβαια, ἀλλ' ἀπὸ δῶ καὶ πέρα δὲν ἔχεις νὰ φοβηθῆς πιά τίποτε. Ποῦ συχνάζει αὐτός;

Τοῦ ὠνόμασε κάποιον κατάστημα

κι' ἓνα ξενοδοχεῖο. Ἐκεῖνος πῆρε στὸ τηλέφωνο τὸ τμήμα Ἀσφαλείας καὶ ζήτησε νὰ τοῦ στείλουν ἀμέσως τὸν ἐνωμοτάρχη Σ... , ἓνα λεβεντόπαιδο πού δὲν ἐγνώριζε τὸ αἶσθημα τοῦ φόβου καὶ τοῦ δισταγμοῦ. Μόλις ἐνεφανίσθη, τοῦδωσε τὶς διευθύνσεις πούχε ἀναφέρει ἢ κοπέλλα πὼς ἐσύχναζε ὁ λεγάμενος, καὶ τοῦ εἶπε: «Θὰ τὸν πάρῃς ὅπου τὸν βρῆς καὶ θὰ μοῦ τὸν φέρῃς ἐδῶ γραμμὴ, χωρὶς νὰ σοῦ ξεφύγῃ ροῦπι καὶ χωρὶς νὰ προσεγγίσῃ μὲ κανέναν, ἀλλὰ μὴ μοῦ ἔρθῃς χωρὶς αὐτόν».

Σὲ 10 λεπτὰ ἐχτύπησε ἡ πόρτα: Ἦταν ὁ Σ... μὲ τὸν ψηλέα.

— Εἶσαι ὁ Δ... Λ...;

— Μάλιστα, ἐσεῖς ποῖος εἶστε;

— Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἀντεισαγγελεὺς τάδε... Τὴ δεσποινίδα τὴν ξέρετε;

— Ρωτῆστε τὴν ἴδια νὰ σᾶς πῇ, ἂν θέλῃ, ἀπὸ πότε τὴν ξέρω καὶ πὼς τὴν ξέρω.

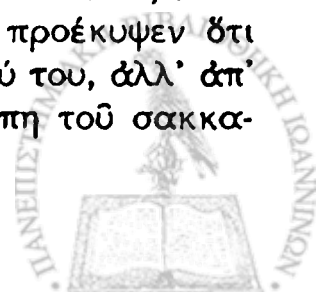
— Περιττὸν κύριε. Μοῦ τάχει πῆ ὄλα, τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ ἀντεισαγγελεὺς. Ἀλλὰ μοῦ εἶπε ἀκόμα πὼς δὲν θέλει πειὰ νὰ σὲ βλέπῃ στὰ μάτια της, καὶ συνεπῶς ἡ δυναστεία σου παίρνει τέλος. Ποῦ ἔχεις τὸ περίστροφο;

— Δὲν ἔχω κανένα περίστροφο καὶ δὲν μπορεῖτε νὰ μὲ ἀπασχολῆτε χωρὶς λόγο.

— Τώρα, μὴ θιάζεσαι. Λίγη ὑπομονὴ καὶ θὰ μάθῃς τὸ λόγο, τοῦ εἶπε ὁ ἀντεισαγγελεὺς, καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν ἐνωμοτάρχη:

— Ἐρεῦνησέ τον Σ... διέταξε.

Ἀπ' τὴν ἔρευνα προέκυψε ὅτι πιστόλι δὲν εἶχε μαζύ του, ἀλλ' ἀπ' τὴν ἐσωτερικὴ τσέπη τοῦ σακκα-

κιοῦ του ὁ Σ... ἀπέσυρε ἓνα πάκο γράμματα τῆς δασκάλας τὰ ὅποια καὶ ἀπέθεσε ὁ ἐνωμοτάρχης ἐπάνω στὸ γραφεῖο.

—Τί τὰ θέλεις καὶ τὰ κουβαλᾶς τόσες ὥρες δρόμο; τὸν ρώτησε ὁ ἀντεισαγγελεὺς.

—Εἶναι ἰδιοκτησία μου καὶ μπορῶ νὰ τὰ ἔχω ὅπου θέλω, ἀποκρίθηκε.

—Ἴδιοκτησία σου μπορεῖ νᾶναι κι' ενα μουλᾶρι ἢ ἓνα κοπάδι πρόβατα, ἀλλὰ δὲν μπορεῖς νὰ τὰ παίρνῃς μαζύ σου καὶ στὴν ἐκκλησία.

—Ἄκουσε κ. Λ... τοῦ προσέθεσε: Ἐδῶ δὲν εἶναι τὸ ἐρημικὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ σου, οὔτε ἐγὼ εἶμαι ἢ ἀνήλικη δασκάλα γιὰ νὰ μοῦ κάνῃς τὸν τσαγκό. Μάζεψε τὸ μυαλό σου γιὰ νὰ συνεννοηθοῦμε γρήγορα κι' ἀνώδυνα γιὰ σένα. Ἡ βρωμερή σου ἡγεμονία ἐτελείωσε ἀπ' τὴ στιγμή πού ἡ κοπέλλα ἐζήτησε τὴν προστασία τοῦ νόμου. Ὅ,τι γλέντησες γλέντησες. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα θὰ τὴν ἀφήσῃς ἡσυχῇ. Θὰ τῆς ἀποδώσῃς τὰ γράμματα, γιὰ νὰ μὴν ἔχῃς πλέον στὰ χέρια σου μέσον ἐκβιασμῶν, καὶ δὲν θὰ τὴν ξαναενοχλήσῃς οὔτε μὲ γράμματα, οὔτε μὲ ἀπειλές, οὔτε μὲ παρακολούθησι, οὔτε μὲ πιστόλια, γιατί θὰ κάψῃς τὰ δάχτυλά σου.

—Ὅχι, ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος θρασύτατα. Τὰ γράμματα εἶναι ἰδιοκτησία μου καὶ δὲ θέλω νὰ τὰ δώσω σὲ κανέναν. Μοῦ χρειάζονται... Καὶ δὲν μπορεῖτε νὰ μὲ κρατῆτε χωρὶς ἔνταλμα.

—Μπράβο κ. Λ... Εἶσαι καὶ νομομαθὴς βλέπω. Λησιμονεῖς μονάχα πῶς οἱ νόμοι καὶ ἡ ἐλευθερία τῶν

ἄλλων δὲν εἶναι ἰδιοκτησία σου, γιὰ νὰ τοὺς ἐφαρμόζῃς ὅπου θέλεις καὶ ὅπως θέλεις, καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀμφιβάλλῃς θὰ βεβαιωθῆς τώρα ἀμέσως.

Ἐκλήθη τότε ὁ γραμματεὺς. Συνετάγη μιὰ ἐκθεσις προφορικῆς ἐγκλήσεως ἀπὸ μέρος τῆς δασκάλας γιὰ παράνομο ὄπλοφορία καὶ παράνομο βία καὶ ἀπειλή, καὶ μιὰ ἐκθεσις κατασχέσεως τῆς δέσμης τῶν ἐπιστολῶν ὡς πειστηρίου τῆς παρανόμου βίας καὶ ἀπειλῆς, καὶ μιὰ ἐκθεσις συλλήψεως τοῦ Λ... τίς ὁποῖες ὑπέγραψε καὶ ὁ ἴδιος χωρὶς ἀντίρρησης αὐτὴ τὴ φορά.

Τέλος ὁ ἀντεισαγγελεὺς τὸν ξαναρώτησε:

—Κάνεις μιὰ δήλωσι παραιτήσεως ἀπ' τὰ γράμματα γιὰ νὰ παραιτηθῆ καὶ τὸ θύμα σου ἀπ' τὴ μήνυσι καὶ νὰ πᾶς στὸ καλό, ἢ προτιμᾶς τὸ αὐτόφωρο;

—Ὅχι. Τὰ γράμματα θὰ τὰ πάρω πίσω γιατί μοῦ ἀνήκουν, ἀπήντησε, ξαναβρίσκοντας τὸ θράσος του, τὸ ὅποιο ὅμως τώρα ἐξήντησε τὴν ὑπομονή τοῦ ἀντεισαγγελέως.

—Σ... πάρτονε καὶ θὰ σὲ εἰδοποιήσω πότε θὰ τὸν φέρῃς, εἶπε στὸν ἐνωμοτάρχη.

Δὲν εἶχε τελειώσει τὴ φράσι κι' ἀκούστηκε βαρὺς ὁ γδοῦπος τῆς παλάμης τοῦ Σ... πού τὸν ἄρπαξε ἀπ' τὸ γιακᾶ προφανῶς κατηγανακτισμένος ἀπ' ὅσα εἶχεν ἀκούσει ὀλη αὐτὴ τὴν ὥρα, προσθέτοντας ἀπὸ δική του ἀποκλειστικῶς πρωτοβουλία:

—Πᾶμε νὰ σοῦ πῶ ἐγὼ τὰ ὑπόλοιπα.

Δέν ἐπρόφθασε ὁ ἀντεισαγγελεύς νά ἐκδηλωθῆ κατὰ τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ ἐνωμοτάρχου, ἀλλ' ἡ ἔκρηξις τῆς ὑπῆρξεν ὁ ἀπό μηχανῆς θεός μὲ ἀκαριαῖον καὶ λυσίτελές ἀποτέλεσμα.

—Στάσου... μὴ μὲ τραβᾶς, τοῦ εἶπεν ὁ Λ... καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν ἀντεισαγγελέα μὲ κατηδαφισμένη τὴν ἔπαρσι προσέθεσε:

— Ἄφοῦ εἶν' ἔτσι νά παραιτηθῶ ἀπ' τὰ γράμματα...

—Δόξα τῷ Θεῷ, πού κατάλαβες ἐπὶ τέλους ὅτι δέν μπορεῖ ἡ ἀνηθικότης νά γίνῃ δυνατώτερη ἀπ' τὸ κράτος καὶ τοὺς νόμους του. Εἶχαν δίκη οἱ πρόγονοί μας πού ἔλεγαν «πάσσαλος πασσάλω ἐκκρούεται», ἀλλὰ δίκη εἶχε κι' ὁ ἐνωμοτάρχης πού σοῦ μίλησε τὴ μόνη γλῶσσα πού καταλαβαίνεις, τοῦ εἶπε ὁ ἀντεισαγγελεύς.

Ἔγινε μιὰ ἔκθεσις παραιτήσεως τῆς δασκαλίτσας ἀπ' τὴν ἔγκλησι ἐπὶ παρανόμω βία καὶ ἀπειλῇ, μιὰ δήλωσις παραιτήσεως τοῦ Λ... ἀπὸ πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῶν κατασχεθέντων πειστηρίων (ἐπιστολῶν) καὶ ἀπελύθη ὁ Λ... ἀφοῦ τοῦ ἐξηγήθη ἀκόμα μιὰ φορά πὼς γιὰ κάθε καινούργια παρενόχλησι ἢ δυσφήμισι τῆς κοπέλλας θ' ἀντιμετώπιζε τὸ αὐτόφωρο ἢ τὴν προφυλάκισι, κι' ἔδωσε τὸ λόγο του ὅτι δέν θ' ἀσχοληθῆ πλέον μ' αὐτήν, καὶ ἐκλήθη ὁ πατέρας πού περίμενε ἀπ' ἔξω νά παραλάβῃ τὴν κόρη του, κατάχλωμη ἀκόμα ἀλλὰ γλυτωμένη ἀπ' τὰ φεῖδια τῆς ἀγωνίας καὶ τὴ ζάλη τῆς ἀπογνώσεως.

Τὴν ἄλλη μέρα ξαναπέρασε ὁ δικαστὴς Π.Σ. ἀπ' τὸ γραφεῖο τοῦ ἀν-

τεισαγγελέως ὁ ὁποῖος καὶ τοῦ ἀφηγήθη συνοπτικῶς τὸ δράμα τῆς δασκαλίτσας πού κρύβονταν κάτου ἀπ' τὰ συγκεχυμένα παράπονα τοῦ ἀνίδεου πατέρα.

—Καλά, καὶ τὰ γράμματα τί θὰ γίνουν; παρετήρησε ἐκεῖνος.

—Θὰ κάμω μιὰ πρότασι πρὸς τὸ Συμβούλιο, ἀπαλλακτικὴ γιὰ τὴν παράνομο ὄπλοφορία πού δέν προέκυψε, καὶ ἀποσβεστικὴ γιὰ τὴν παράνομο βία καὶ ἀπειλὴ πού ἔγινε παραίτησις, ἀλλὰ τὰ γράμματα δέν μπορῶ νά τὰ ἐξαφανίσω καὶ θὰ μείνουν κατ' ἀνάγκην στὸ φάκελλο τῆς ὑποθέσεως.

—Μὴν εἶσαι σχολαστικὸς, καυμένε Χ..., παρετήρησε ἐκεῖνος. Ρίξ' τα στὴ σόμπα νά καοῦνε ἢ δώσε μού τα νά τὰ σχίσω ἐγώ, ἂν διστάζεις, γιατί ἂν τ' ἀφίσης στὴ δικογραφία θὰ τὰ διαβάζουν οἱ ὑπάλληλοι καὶ τότε ἐνίκησες νίκην Καδμεῖαν.

—Σωστὴ ἢ παρατήρησις σου ἀγαπητέ μου Π., ἀλλ' ἔχω ὑπ' ὄψιν μου νά τὰ κλείσω σὲ φάκελλο καὶ νά τὰ σφραγίσω, γιατί ἡ ἐξαφάνισις των θὰ ἦταν ἀπρονοησία καὶ γύρευε τί μπορεῖ νά σκαρώσῃ αὔριο ὁ ἐκβιαστής τῆς κοπέλλας. Ἡ ὀρθότης αὐτῆς τῆς σκέψεως ἀνεγνωρίσθη ἀνεπιφυλάκτως κι' ἀπ' τὸ δικαστὴ, καὶ ἡ ὑπόθεσις ἀκολούθησε τὸ δρόμο πού προδιέγραψεν ὁ ἀντεισαγγελεύς.

Πέρασε καιρὸς. Λησμονήθηκε τὸ δραματάκι.

Ἐνα χειμωνιάτικο πρωί, μόλις ὁ ἀντεισαγγελεύς Χ... ἀρχισε νά ντύνεται γιὰ τὸ γραφεῖο, ἕνας χωροφύλαξ ἀπ' τὸ γειτονικὸ ἀστυνομικὸ τμήμα εἶδοποίησε στὸ σπίτι ὅτι τη-

λεφώνησαν ἀπ' τὴν εἰσαγγελία νὰ κατέβη γρήγορα γιατί τὸν ζητεῖ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν Ἐφετῶν. Δὲ θὰ κατάλαβαν καλὰ στὸ τμῆμα, σκέφθηκε. Ποῦ νὰ βρεθῆ τέτοια ὦρα στὰ Γιάννενα ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν Ἐφετῶν ἀπ' τὴν Κέρκυρα, χωρίς νὰ ἐμφανισθῆ πουθενὰ ἀποβραδύς. Μᾶλλον ὁ προϊστάμενός του εἰσαγγελεὺς θὰ τὸν καλοῦσε γιὰ καμμιά ἔκτακτη κατεπίγουσα ὑπηρεσία. Ντύθηκε γρήγορα καὶ κατέβηκε.

Μπαίνοντας στὸ γραφεῖο τοῦ γραμματέως, πού ἦταν σὰν προθάλαμος τοῦ εἰσαγγελικοῦ γραφείου, ἔμαθε ἀπ' αὐτὸν ὅτι πράγματι στὸ γραφεῖο τοῦ εἰσαγγελέως ἦταν ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν Ἐφετῶν κ. Καν. Κλαμαρῆς, καὶ εἶχε ζητήσει ἕνα βούλευμα καὶ τὴ σχετικὴ δικογραφία (θυμᾶστε ἐκείνη τὴν ὑπόθεσι τῆς δασκάλας πού κάποιος τὴν ἀπειλοῦσε;).

—Δὲν ξέρω κι' ἐγώ. Μὰ πρέπει νᾶρθε ἀπὸ χθὲς χωρίς νὰ τὸν πάρωμε εἶδησι, καὶ σήμερα, μόλις ἐμπῆκα στὴν πόρτα, ἔρχονταν ἀπὸ κοντά μου καὶ μοῦ εἶπε νὰ ζητήσω αὐτὸ πού σᾶς εἶπα.

Ὁ ἀντεισαγγελεὺς ἐπροχώρησε μέσα στὸ γραφεῖο καὶ παρουσιάσθηκε. Ἐβλέπονταν πρώτη φορά μὲ τὸν Εἰσαγγελέα τῶν Ἐφετῶν, πού εἶχε μπροστά του τὴ δικογραφία πού προέκυψε ἀπ' τὴν ὑπόθεσι τῆς δασκαλίτσας.

—Σᾶς γνωρίζω, τοῦ εἶπε ἀπ' τὶς προτάσεις σας πού ἔχω ἰδῆ σὲ παπαπεμπτικὰ βουλευμάτα κακουργημάτων καὶ δὲν ἔχω λόγο νὰ παρσιωπήσω ὅτι εἶχα σχηματίσει πολὺ καλὴ ἐντύπωση γιὰ σᾶς. Μὰ

τώρα μοῦ ἔστειλε ὁ Ὑπουργὸς αὐτὴ τὴν ἀναφορά νὰ ἐξετάσω ἀμέσως τί συμβαίνει καὶ τοῦ ἀναφέρω. Καθῆστε, λοιπὸν καὶ πάρτε νὰ τὴν διαβάσετε.

Ὁ ἀντεισαγγελεὺς ἐπῆρε τὴν τρισελίδη δακτυλογραφημένη ἀναφορά καὶ τὴν πέρασε πετῶντι ὀφθαλμῶ. Ἦταν ἕνα τρομερὸ κατηγορητήριο γιὰ τὸν ἀντεισαγγελέα, τὸν Χ... «πού ντροπιάζει τὴ δικαιοσύνη, πού ἔχει πρὸς κοινὸν σκάνδαλον ἐρωμένη τὴ δασκαλίτσα, πού πρὸς χάριν τῆς κατέσχε καὶ ἐξηφάνισε μιὰ δέσμη γράμματα ἀπ' τὰ ὁποῖα προέκυπτε ὅτι ἦταν κοινὴ γυναῖκα κι' εἶχε διαπράξει ἐπανειλημμένας ἐκτρώσεις κλπ., κλπ.» μὲ ὑπογραφή ἐπίσης ὀλογράφως δακτυλογραφημένη. «Δ.... Ζ...».

—Τὴ διάβασα κ. εἰσαγγελεῦ, ἐδήλωσε συντόμως ὁ ἀντεισαγγελεὺς.

—Πρὶν σᾶς ρωτήσω παρακάτω, εἶπε ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν Ἐφετῶν, πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι ρώτησα τὸν Ἰγραμματέα καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι τὸ ὄνομα τῆς ὑπογραφῆς, ἂν καὶ ἐντόπιος, πρώτη φορά τὸ ἀκούει καὶ μᾶλλον πρέπει νὰ εἶναι ἀνύπαρκτο.

—Νομίζω πὼς δὲν εἶναι ἀνύπαρκτο. Ἐχω τὴν ἐντύπωση πὼς κάποτε τὸ ἔχω ἀκούσει. Ἄν ἐπιτρέπετε νὰ φωνάξωμε τὸν κλητῆρα Π... πρέπει νὰ τὸν ξέρη, τοῦ εἶπεν ὁ ἀντεισαγγελεὺς.

Ἐκλήθη τότε ὁ κλητῆρ καὶ θυμήθηκε πὼς ὁ φέρων αὐτὸ τὸ ὄνομα ἦταν γραφεὺς τοῦ δικηγόρου Τ... πού εἶχε γραφεῖο λίγο παρακάτω. Ἀμέσως ὁ νέος αὐτὸς εἰδοποιήθη καὶ κατέφθασε. Τὸν ὑπέβαλε σ' ἐ-

ρωτήσεις ὁ κ. Κ. Κλαμαρῆς πα-
ρουσία τοῦ ἀντεισαγγελέως.

—Ἐστείλατε σεῖς αὐτὴ τὴν ἀνα-
φορὰ πού ἔχει τὸ ὄνομά σας στὸ
Ἵπουργεῖο τῆς Δικαιοσύνης κατὰ
τοῦ κ. ἀντεισαγγελέως;

—Ὅχι μόνον δὲν ἔστειλα καμ-
μιάν ἀναφορὰ, ἀλλ' ἀπεναντίας ἀπ'
τὰ κακουργήματα πού παρακολου-
θῶ κι' ἀφ' ὅτι ἀκούω ἀπ' τὸν προΐ-
στάμενό μου κι' ἄλλους δικηγόρους
καὶ πολίτες, ἔχω ἰδιαίτερα ἐκτίμη-
σι καὶ σεβασμὸ πρὸς τὸν κ. ἀντει-
σαγγελέα μολονότι ὁ ἴδιος ἀσφα-
λῶς δὲν μὲ ξέρει.

—Ἐχετε γραφομηχανὴ στὸ γρα-
φεῖο τοῦ κ. Τ...;

—Μάλιστα ἔχομε μία, μάρκας (ὁ-
νόμασε μία μάρκα) στὴν ὁποία γρά-
φω πάντοτε ἐγώ.

—Μήπως αὐτὴ ἡ ἀναφορὰ ἔχει
γραφή ἔστω κι' ἀπὸ ἄγνωστο πρό-
σωπο στὴ γραφομηχανὴ σας αὐτὴ;

Ὁ νέος πῆρε τὴν ἀναφορὰ λίγο
στὰ χέρια καὶ ἀπεκρίθη ἀδίστα-
κτα:

—Ὅχι. Τὸ βεβαιῶνω ἀπολύτως
Ἄν θέλετε νὰ πάω ὑπὸ συνοδείαν
νὰ φέρω ἐδῶ τὴ γραφομηχανή, νὰ
γράψωμ καὶ νὰ κάνετε παραβολὴ
γιὰ νὰ βεβαιωθῆτε. Κάποιος κακο-
ήθης θέλοντας νὰ θλάψῃ τὸν κ. ἀν-
τεισαγγελέα μὲ ψευδολογίες ἔκα-
με αὐτὴ τὴν ἀναφορὰ, καὶ μὴν τολ-
μῶντας νὰ ὑπογράψῃ μὲ τ' ὄνομά
του ἔβαλε τὴ δική μου ὑπογραφή.

Ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν Ἐφετῶν τὸν
ηὐχαρίστησε καὶ τοῦ ἐδήλωσεν ὅτι
δὲν τὸν χρειάζεται πλέον.

Ἐπειτα ρώτησε τὸν ἀντεισαγγε-
λέα πῶς ἀκριβῶς ἔχει τὸ ζήτημα
καὶ ἐκεῖνος τοῦ ἀφηγήθηκε συνο-

πτικὰ τὴν παραπάνω ἱστορία.

—Τὰ γράμματα τὰ διαβάσατε;
ἐρώτησε συμπληρωματικά.

—Ὅχι, διότι οὔτε ἀφορμὴν εἶχα
γιὰ τοῦτο, οὔτε καιρὸ, οὔτε καὶ ἐν-
διαφέρον, ἀφοῦ οὔτε ὑπαινιγμὸς
κἂν ἔγινε τότε περὶ ἐκτρώσεων,
καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει πρέπει νὰ
βρίσκωνται στὸ ἀρχεῖο τῶν βουλευ-
μάτων.

Ἐζητήθη τότε καὶ προσεκομίσθη
ἡ δέσμη τῶν ἐπιστολῶν, σφραγισμέ-
νη ὅπως ἦταν, καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς
τῶν Ἐφετῶν τὴν ἀνοιξε μὲ τὰ χέ-
ρια του καὶ τὶς ἀνεδίφησε συντό-
μως ξεχωρίζοντας δυὸ τρεῖς φωτο-
γραφίες.

—Εἶδατε τοῦλάχιστον αὐτές τὶς
φωτογραφίες;

—Δὲν τὶς πρόσεξα, ἀλήθεια, ἄλ-
λως εἶχα μπροστά μου τὸ πρωτό-
τυπο.

—Καὶ ὅπως βλέπω, προσέθεσε μι-
σοσοβαρὰ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν Ἐφε-
τῶν, δίνοντας τὴ φωτογραφία τῆς
δασκαλίτσας στὸν ἀντεισαγγελέα,
πρόκειται περὶ ὠραιότητος. Δὲν πι-
στεύω νὰ διαφωνῆτε;

—Γιὰ τὴ φωτογραφία δὲν διαφω-
νῶ. Διεφώνει ὅμως τὸ πρωτότυπον,
τοῦλάχιστον ὅπως τὸ εἶδα ἐγὼ στὸ
γραφεῖο μου, ἓνα ἀνθρώπινο κου-
ρέλι.

—Ἐδῶ εἶναι καὶ μιάν ἄλλη φω-
τογραφία τῶν δυὸ μαζύ. Πῶς τὴν
βλέπετε;

—Βλέπω ὅτι δὲν εἶναι φωτογρα-
φία τῶν δυὸ μαζύ, ἀλλὰ φωτογρα-
φία δύο χωριστῶν φωτογραφιῶν.

—Μὰ δὲν μοῦ τῶπατε αὐτὸ προ-
ηγουμένως.

—Πῶς νὰ σᾶς τὸ πῶ ἀφοῦ δὲν εἶ-

χα ἀσχοληθῆ καθόλου μὲ τὴ δέσμη καὶ τὸ περιεχόμενό της;

—Τώρα πρέπει νὰ σᾶς πῶ πῶς ὁ τρόπος ποὺ ἀναγκάσθηκε ὁ παραλήπτης τῶν ἐπιστολῶν νὰ παραιτηθῆ τῆς κατοχῆς των δὲν ἦταν καὶ τόσο δικονομικός.

Ἐπ' αὐτοῦ τί ἔχετε νὰ πῆτε;

—Ἐπ' αὐτοῦ εἶμαι ἀνεπιφυλάκτως σύμφωνος μαζί σας. Μονάχα ἐσκέφθηκα πῶς ὅσο κι' ἂν δὲν προβλέπεται ἀπ' τὴ δίκονομία, δὲν μοῦ ἦταν ἐπιτετραμμένο ν' ἀφήσω τὸ μέσον τῆς παρανόμου θίας στὰ χέρια τοῦ ἐκβιαστοῦ, γιὰ νὰ συνεχίσῃ ἀνεμπόδιστος τὴν κακοήθειά του ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς δικονομίας. Κάτω ἀπ' τὰ μάτια τῆς δικαιοσύνης καὶ μέσα στὰ χέρια τῆς ἀστυνομίας, δὲν μπορούσα ν' ἀφίσω ἓνα ἔγκλημα νὰ συνεχίζεται, μόνον καὶ μόνον διότι ὁ νόμος δὲν πρόβλεψε τὴν ἀφαίρεσι τοῦ ἐγκληματικοῦ ὄργάνου ἀπ' τὰ χέρια τοῦ ἐγκληματίου, ὅπως προβλέπει τὴν ἀφαίρεσι τοῦ περιστρόφου καὶ τοῦ μαχαιριοῦ. Ἀπὸ τὸ νὰ συνεχίζεται τὸ ἔγκλημα ἐξ αἰτίας τοῦ κενοῦ τοῦ νόμου, ἔκρινα σκοπιμότερον νὰ διασκελίσω τὸ κενὸν γιὰ νὰ σταματήσω τὸ ἔγκλημα. Κι' αἰσθανόμενον ὅτι, ἂν ὡς εἰσαγγελεὺς φρουρὸς τῆς ἐννόμου τάξεως καὶ προστάτης τῶν ἀδικουμένων, δὲν ἤμουν εἰς θέσιν νὰ προστατεύσω ἓνα θῦμα συνεχιζομένου ἐγκλήματος, ποὺ ἐζήτηε ἐν ἀπογνώσει τὴν ἀρωγὴν τῆς πολιτείας, ἔπρεπε ν' ἀλλάξω ἀμέσως ἐπάγγελμα, διότι ἐὰν οἱ ἀδικούμενοι καὶ καταθλιβόμενοι παραπέμπονται εἰς τὸ νὰ ζητοῦν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τῆς αὐτοκτονίας,

τότε διερωτῶμαι τί χρειάζονται οἱ ἀστυνόμοι καὶ οἱ εἰσαγγελεῖς καὶ τὰ δικαστήρια;...

Δὲν ξέρω κ. Εἰσαγγελεῦ ἐσεῖς τί θὰ κάνατε στὴ θέσι μου, ἀλλὰ πιστεύω πῶς δὲ θὰ μπορούσατε νὰ κάμητε διαφορετικὰ. Ὅμολογῶ πῶς ἔχω ζωηρὴ φαντασία ποὺ γιὰ μιὰ στιγμή μοῦ ζωντάνεψε τὴν εἰκόνα τῆς δασκαλίτσας ποὺ τὴν τραβοῦσαν πνιγμένη ἀπ' τὴ λίμνη. Καὶ τότε... ἔβλεπα ν' ἀνοίγουν τὰ θλέφαρα τῆς πνιγμένης, νὰ σηκῶνῃ τὸ χέρι μὲ τὸ δάχτυλο πρὸς ἑμένα, καὶ στρέφοντας ἀπάνω μου τὰ ὀρθάνοιχτα μάτια της νὰ φωνάζῃ στὸν κόσμον:

—Νὰ αὐτὸς... αὐτὸς εἶναι ποὺ μ' ἔπνιξε... αὐτὸς καὶ οἱ ψεύτικοι νόμοι του!!! Τοῦ ζήτησα προστασία, βοήθεια, καὶ μ' ἔστειλε στὴ λίμνη.

Ἀπὸ τῶνα μέρος τὸ δικαίωμα τῆς ἀθώας νὰ ζήσῃ καὶ ν' ἀπαλλαγῆ ἀπ' τοὺς θδελυροὺς πλοκάμους τοῦ καταστροφέως της. Ἀπὸ τ' ἄλλο τὸ δικαίωμα ἰδιοκτησίας τοῦ ἐνόχου ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν. Ὁφείλα νὰ προστατεύσω τὸ ἱερώτερον καὶ νὰ θυσιάσω τὸ ἀσήμαντο. Ἄν τὸ μέσον ποὺ μετῆλθα δὲν ὑπῆρξε νόμιμο, σᾶς θαβαιῶ μ' ὅλο μου τὸ σεβασμὸ ὅτι δὲν ἀπαρνοῦμαι τὰς εὐθύναι μου.

—Βέβαια δὲν εἶν' εὐκόλο αὐτὴ τὴ στιγμή νὰ εἶπω τί θὰ ἔκανα κι' ἐγὼ στὴ θέσι σας, ἀπήντησε μειδιῶν ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν Ἐφετῶν. Πάντως πρέπει νὰ καταβάλλωμε κάθε προσπάθεια νὰ μὴν ξεφεύγωμε ἀπὸ τοὺς νόμους γιὰτί δὲν ἐνδείκνυται σήμερα ὁ εἰσαγγελεὺς ἢ ὁ δικαστὴς νὰ ὑποδύεται τὸν Σολομῶντα.

Ἄλλ' ἐδῶ γράφει καὶ περὶ σχέσεων πού εἶχάτε μὲ τὴ δασκάλᾳ καὶ πρέπει νὰ σᾶς ρωτήσω καὶ γι' αὐτό.

—Μὰ σᾶν τί πρέπει νὰ σᾶς πῶ ἐπ' αὐτοῦ; Τὴν κοπέλλα αὐτὴ τὴν εἶδα πρώτη καὶ τελευταία φορὰ τὴν ἡμέρα τοῦ ἐπεισοδίου στὸ γραφεῖο μου. Τὸ κατάντημα καὶ ἡ ἀπόγνωσίς της γιὰ κάθε ἄλλο κατάλληλα ἦσαν παρὰ γιὰ νὰ ἐμπνεύσουν πονηρὲς σκέψεις. Ἐπειτα δὲν ἔκλεισαν δυὸ χρόνια πού πανδρεύθηκα ἀπὸ ἀμοιβαῖον αἴσθημα καὶ πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἀπέκτησα τὸ πρῶτο μου παιδάκι. Τέλος περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς προσηλώσεώς μου πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ τῆς ἐν γένει πολιτείας μου εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, μπορεῖτε νὰ ζητήσητε πληροφορίας ἀπὸ τὸν προϊστάμενόν μου, τὸν κ. πρόεδρον, τοὺς δικαστάς, τοὺς δικηγόρους, καὶ ὅποιον ἄλλον νομίσητε σκόπιμον.

Πρέπει ὅμως νὰ προσθέσω ὡς προφανὲς ὅτι συντάκτης τῆς ψευδῶς ἀναφορᾶς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ἥρωα τοῦ ἐπεισοδίου Δ. Λ., τὸ μόνον πρόσωπον πού ἐπικράνθη καταφῶρος ἀπὸ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐπιστολῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ μόνον πού γνωρίζει τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν εἰς τὰς λεπτομερείας της, μαζὺ μὲ τὴν εὐχὴν νὰ μὴν ἀφεθῆ ἀνέλεγκτος ἢ συκοφαντία.

—Ὅσο γιὰ τὸ τελευταῖο, δὲν ἀξίζει τὸν κόπον, ἀπεκρίθη ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐφετῶν.

ἸΠαρέμεινε δυὸ μέρες εἰς τὴν πόλιν ὁ αἰμίμηστος ὡς πού ν' ἀποπερατώσει τὴν ἐξέτασίν του, καὶ πρὶν ἀναχωρήσει ἐκάλεσε τὸν ἀντεισαγγε-

γελέα γιὰ νὰ τοῦ ἐμπιστευθῆ ὅτι φεύγει ἀποκομίζων δι' αὐτὸν πολὺ μεγαλυτέραν ἐκτίμησιν ἀπὸ ὅσῃν εἶχεν ἐρχόμενος.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: Ἐπειτ' ἀπὸ 15 ὀλόκληρα χρόνια ἦρθε τὸ ἄρθρον 76 τοῦ νέου Ποινικοῦ Κώδικος γιὰ νὰ δικαιώσῃ καὶ νομικῶς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀντεισαγγελέως ἐπιτρέπον τὴν δήμευσιν καὶ καταστροφὴν ἀντικειμένων γενικῶς πού προορίζονται πρὸς ἐκτέλεσιν ἀδικήματος.

ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΓΙΑ ΧΡΗΣΗ ΣΤΑ ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴ σελίδα 119)

τῶν παραδόσεων ἀπηύθυνε πρὸς μικρὸν μαθητὴν τὴν ἐξῆς ἐρώτησιν:

—Ποῖον ἔχεις ἐσὺ βασιλέα;

—Τὸν Γεωργιον.

Ὁ Τοῦρκος Βαλῆς συνωφρῶθη ἐπὶ τῇ ἀπαντήσῃ καὶ ἀπῆλθε. Τὴν ἐπομένην ὅμως ἡμέραν διετάχθη τὸ κλείσιμον τοῦ Μπαλανεῖου δημοτικοῦ σχολείου, μέχρι δὲ τῆς σήμερον δὲν ἐπανελήφθησαν τὰ μαθήματα.

Ἡ ἐκ τοῦ κλεισίματος τοῦ Μπαλανεῖου δημοτικοῦ σχολείου ἐπακολουθήσασα συγκίνησις ὑπῆρξε μεγίστη, διάφοροι δ' ὑπόνοιαι ἐγείρονται ἐπ' αὐτῷ, ὑποτιθεμένου ὅτι καὶ ἡ ἐπίσκεψις καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ παιδὸς ἐκείνου εἶχον προμελητηθῆ, ὅπως προβῆ ὁ Τοῦρκος διοικητῆς εἰς τὸ κλείσιμον τοῦ σχολείου τούτου καὶ μετ' ὀλίγον ἴσως ἐπὶ τῇ αὐτῇ προφάσει καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου εἰς τὸ κλείσιμον ἀπάντων τῶν ἐν Ἰωαννίνοις ἐλληνικῶν σχολείων.

Τὸ Συναξάρι τῶν 12 Μηνῶν

ΜΑΡΤΗΣ Ο ΑΠΟΔΙΟΠΟΜΠΑΙΟΣ

ΤΟΥ ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ

Ξαίρεση ἀπὸ τὶς προσωποποιήσεις τῶν Μηνῶν στὶς λαϊκὲς παραδόσεις δὲ θὰ κάμει θέβαια ὁ Μάρτης.

Ἐμφανίζεται σὰν ἄνθρωπος δύστροπος, παλιμβουλος, ἐκδικητικός.

Πλήθος παροιμίες χαρακτηρίζουν τὶς ποικίλες ιδιότητές του καὶ ἄσματα ἀλεξίκακα προσπαθοῦν νὰ τὸν ἐξευμενίσουν, ὥστε τὸ πέρασμά του νὰ εἶναι λιγώτερο ἐπκίνδυνο στὸ βίον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Ὁ Μάρτης δὲ βρίσκεται σὲ ἀγαθὲς σχέσεις μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ οὔτε μὲ τ' ἀδέρφια του, πού τὰ ἐξαπάτησε σὰν ἀπατεῶνας τοῦ κοινοῦ δικαίου, ὅπως λέει ὁ σωζόμενος μῦθος:

«Τὸν παλιὸ καιρὸ ἦταν δώδεκα ἀδέρφια κι εἶχαν ἓνα βαρέλι κρασί μὲ δώδεκα πύρους, τὸν ἓναν - πάνω στὸν ἄλλον. Μιὰ μέρα εἶπαν νὰ τὸν μοιράσουνε καὶ νὰ διαλέξει ὁ καθένας ἀπὸ ἓναν πύρο. Ὁ Μάρτης παρακάλεσε ἐπειδὴ δὲ μποροῦσε ν' ἀνέβει ψηλὰ ἀπ' τὰ γεράματα, νὰ πάρει τὸν κάτω πύρο. Οἱ ἄλλοι δεχθήκανε. Ὁ Μάρτης κουτσόπινε, οἱ ἄλλοι φυλάγανε τὸ δίκονε τους.

Κάποτε πήγανε οἱ ἄλλοι! Τίποτα κρασί. Τοῦ Μάρτη ὁ πύρος ἔβγαζε ἀκόμα. Τὸ κατάλαβαν καὶ τὸν πιᾶσανε στὸ ξύλο. Ὁ Μάρτης ὅταν θυμᾶται τὸ χνέρι γελάει, κι ὅταν θυμᾶται τὸ ξύλο κλαίει».

Ἀπήχηση αὐτῆς τῆς παράδοσης βρίσκεται στὴν ἐπόμενη Ἑπειρωτικὴ παροιμία: Μάρτης γδάρτης ντοῦμπανο βαένι, δηλαδή ἄδειο βαρέλι πού στὸ χτύπο του ἤχει σὰν τύμπανο.

Ἄλλὰ τὸ περιστατικὸ τῆς ἀπάτης τῶν ἀδελφῶν του δὲν εἶναι ἡ μόνη αἰτία, πού προκάλεσε τὴν μεταξὺ τους ἔριδα. Τὰ βιογραφικὰ τοῦ Μάρτη εἶναι γεμάτα ἀπὸ ἐκδηλώσεις κακότητος, ἀστάθειας καὶ παλιμβουλίας.

Ὁ ἐρχομὸς τοῦ μηνὸς ὑποσημαίνει καλοκαίρι. Ἔτσι στὰ νότια μέρη τῆς Ἑλλάδας: Ἀπὸ Μάρτη καλοκαίρι κι ἀπὸ Αὐγουστο χειμῶνα. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν ἐνδυμάτων καὶ τὶς σχετικὲς προετοιμασίες ἀπὸ Μαρτιοῦ πουκάμισο κι ἀπ' Αὐγουστο σεγκοῦνι. Ὅμως στὴν Ἑπειρο: Μήτε ὁ Μάρτης καλοκαίρι μήτε ὁ Αὐγουστος χειμῶνας.

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἡμερῶν τοῦ ὀάστατος ἔλληρικὸς μῆνας θρέφει τίς περὶ «καιροῦ» συζητήσεις καὶ οἱ σχετικὲς παροιμίες φέρονται στὸ στόμα τοῦ ἔλληρικου λαοῦ.

Τὸ Μάρτη τὸ πρωὶ πηλά καὶ τὸ βράδυ χῶματα· δηλ. ἐνῶ τὸ πρωὶ τὰ χῶματα εἶναι πηλὸς ἀπὸ τὴ βροχὴ, ὡς τὸ βράδυ ὁ ἥλιος κάνει τὸν πηλὸ καὶ πάλι χῶματα.

Ἡ καιρικὴ ἀκαταστασία τοῦ Μάρτη φέρνει τὸ γεωργὸ σὲ ἀληθινὴ ἀμηχανία. Τί νὰ κάμει; Μὴ σὲ γελάσει ὁ Μάρτης τὸ πρωὶ καὶ χάσει τὴν ἡμέρα. Τὴν ἴδια μετεωρολογικὴ ἀκαταστασία δείχνει καὶ ἡ ἐπόμενη παροιμία: Ὁ Μάρτης ὡς τὸ γιόμα ψοφάει τὸ θόϊδικι ὡς τὸ βράδυ τὸ βρωμίζει· δηλ. ἀπὸ τὸ πρωὶ ἴσα μὲ τὸ μεσημέρι τὸ φοβερὸ κρῦο ψοφάει τὸ θόϊδι καὶ οἱ ζέστες πού ἀκολουθοῦν ὡς τὸ βράδυ τὸ βρωμίζουν. Κι ἄλλη μία παροιμία ἀναφέρεται σ' αὐτὸ τὸ πολύτιμο κεφάλαιο τῆς παλιᾶς ἔλληρικῆς γεωργίας, τὰ θόϊδια. Τώρα εἶναι οἱ φρέζες πού δὲ φοβοῦνται τίς καιρικὲς μεταβολές.

Μάρτης γδάρτης, τὰ παλιὰ θόδια τὰ γδέρνει, τὰ δαμάλια τὰ μαθαίνει. Θὰ σταθοῦμε λίγο στὴν παροιμία. Ἄν τὸ κρῦο φέρνει τὸ θάνατο στὰ γερασμένα θόδια, ὁ ζωοδότης ἥλιος εἶναι εὐεργετικὸς γιὰ τὰ νέα δαμάλια, πού εὐνοεῖ τὴ σωματικὴ τους ἀνάπτυξη. Τὴ μεγάλη σχέση τοῦ ἥλιου μὲ τὰ θόδια δει-

χνει καὶ μιὰ ἄλλη ἔλληρικὴ παροιμία, πού δὲν ἔχει σχέση μὲ τὸν βιογραφούμενο μῆνα. Ὁ ὕπνος τρέφει τὸ παιδί κι ὁ ἥλιος τὸ μοσχάρι καὶ τὸ κρᾶσι τὸ γέροντα τὸν κάνει παλληκάρι.

Τὰ νέα δαμάλια πού χοροπηδοῦν τὴν ἀνοιξη στίς ἔλληρικὲς κοιλάδες δὲν παίρνουν μόνο τὸ χῶμα ἀπὸ τὸ Φαέθοντα, πού διατρέχει τὸν οὐράνιο θόλα, ἀλλὰ κι αὐτὴ τὴ ζωὴ τους. Τέλος, ἄς θυμηθοῦμε ἀπὸ τὴν Ὀδύσεια ὅτι τὰ θόδια ἦταν τ' ἀγαπημένα ζῶα τοῦ Ἡλίου. Βοιωτία, Εὐβοία, Βόιο, Βουθρωτός, Βιῶσα, Βωβοῦσα, τοπωνύμια κτηνοτροφικά, ἀλλὰ καὶ Χαονία (Καονία, Καουνία) ἀπὸ τὸ ἔλληνοπελασγικὸ κάου, πού σημαίνει θόδι.

***

Τίς πιθανότητες δριμύτατου κρῦου κατὰ τὸ Μάρτη δείχνουν καὶ οἱ ἐπόμενες παροιμίες. Τὸ Μάρτη φύλα τ' ἄχερα μὴ χάσει τὸ ζευγάρι καὶ φύλαγε καὶ τὸ ψωμί μὴ χάσει τὸ κοπέλι. Σύσταση γιὰ νὰ προληφθεῖ ἡ σπατάλη ζαερέ (ζωοτροφῶν), ἀλλὰ καὶ τοῦ ψωμιοῦ γιὰ τὸν ψυχογιό.

Ἡπειρωτικὴ παροιμία κατηγορεῖ τὸ Μάρτη, πῶς ἀδειάζει τ' ἀμπάρια.

Μάρτης γδάρτης ἀδειάμαρος καὶ κλεισοπαραθύρης. Ἐρημώνει καὶ τὰ σπίτια.

Εἶναι πανελλήνια γνωστὴ ἡ παράδοση τῆς γριᾶς, πού τὴν ἔβαλε ὁ Μάρτης κάτω ἀ-

πὸ τὸ καζάνι τοῦ Μπατζα-
ριοῦ (τυροκομίας). Σύμφωνα μ'
αὐτὴ ἡ γριά στὶς 30 τοῦ Μάρτη, τό-
σες μέρες εἶχε τότε, ἀνακουφισμέ-
νη διότι τέλειωναν τὰ θάσανά της,
ἀφοῦ ὁ χειμώνας πέρασε φώναξε:
Πρίτς Μάρτη καὶ ξε-
χειμάσα τὰ κατσικία
μου. Τότε ὁ φιλέκδικος μήνας πῆ
ρε μιὰ δανεικὴ μέρα ἀπὸ τὸ
Φλεβάρη, πὺ ἀπὸ τότε ὀνομάστη-
κε Κουτσὸς ἢ Σκούρτης,
ὅπως εἶδαμε, κι ἔκαμε μιὰ τέτοια
κακοκαιρία, ὥστε μαρμάρωσε τὴ
γριά μὲ τὰ κατσικία της.

Γι' αὐτὲς τὶς καιρικὲς μεταβολὲς
ὁ Μάρτης λέγεται καὶ Πεντά-
γνωμος, πὺ πέντε φορές ἀλ-
λάζει. Καὶ δὲν ἀλλάζει μόνο ἀπὸ
μέρα σὲ μέρα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὥρα
σὲ ὥρα.

Μάρτης γδάρτης καὶ
κακὸς παλουκοκάφτης,
ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας χω-
ρικούς, πὺ ἀφοῦ ἀναγκάζονται νὰ
κάψουν τὰ ξύλα, τὰ στιθαγμένα
στὸν ὀβωρὸ τῆς αὐλῆς, μὲ τό-
σους κόπους, χρησιμοποιοῦν καὶ
τοὺς πασσάλους τῶν κήπων. Γι' αὐ-
τὸ καὶ ἡ παροιμία: Τὸ Μάρ-
τη ξύλα φύλαξε μὴ κά-
ψεις τὰ παλούκια.

Πολλὲς φορές τὸ κρῦο συνεχίζε-
ται κι ἀφοῦ περάσ' ὁ Μάρτης, ὅ-
πως δείχνει ἡ ἐπόμενη παροιμία:
Ἄλλο δὲ μὲ μάρανε,
τῆς Ἄνοιξης τὸ κρῦο.
Στὴ Μικρὰ Ἀσία ἐπιχωριάζει ἡ ἐ-
πόμενη: Ὅλο τὸ Μάρτη
περίμενε καὶ τ' Ἀπρι-
λιοῦ στὶς δώδεκα καὶ
στὶς δεκαοχτῶ ἔσκασε

ἡ πέρδικα στ' αὐγό. Δη-
λαδὴ δὲν τελείωσε ἡ ἐπώαση ἀπὸ
τὸ φοβερὸ κρῦο.

Καὶ δίκαια ὁ λαὸς παρομοιάζει
τοὺς ἀσταθεῖς ἀνθρώπους πρὸς
Μάρτηδες ὅταν χρησιμοποιεῖ
τὴν παροιμία: Τὰ λόγια
σου ἴναι στέρεα σὰν
τοῦ Μαρτιοῦ τὸ χιόνι,
ὅπου τὸ ρίχνει ἀπὸ
βραδύς κι ὡς τὸ πρωὶ
τὸ λιώνει.

Στὴ Σκύρο ἐπιγραμματικὰ λένε
γιὰ τὴν κακοτροπιὰ τοῦ Μάρτη:

Ὁ Μάρτης ὁ... πεντε-
δίγνωμος, ὁ πέντεσαθ-
βατάρης, τὰ πέντε Σάθ-
βατα ἄλλαξε, τὴ γνώ-
μη δὲν ἀλλάζει.

***

Ο καιρικὲς συνθῆκες τοῦ Μάρ-
τη στὴ γεωργία εἶναι καθοριστι-
κὲς. Ἄν ὁ Μάρτης εἶναι βροχερὸς
τότε εἶναι θέβαιη εὐφορία τῶν
καρπῶν τῆς γῆς. Πλήθος παροι-
μιῶν σ' ὄλο τὸν ἑλληνικὸ χῶρο ὑ-
ποσημαίνουν αὐτό.

Μάρτης ἔβρεχε; Θερ-
τῆς ἐχαίρονταν λένε στὴν
Ἡπειρο, δηλαδὴ ὁ θερισμὸς τὸν Ἰ-
ούνιο θά ἴναι πλούσιος. Εὐρύτατη
διάδοση στὴν ἄλλη Ἑλλάδα ἔχει ἡ
ἄλλη παροιμία: Ἄν κάνει ὁ
Μάρτης δυὸ νερά κι ὁ
Ἀπρίλης ἄλλο ἕνα, χα-
ρὰ σὲ ἴκεινο τὸ γεωρ-
γὸ πό' χει πολλὰ σπαρ-
μένα.

Καθὼς καὶ ἡ ἐπόμενη: Ἄν
βρέξει ὁ Μάρτης δυὸ
νερά κι ὁ Ἀπρίλης
ἄλλο ἕνα, νὰ ἴδεις

κουλούρια τὰ παιδιὰ
καὶ πίττες οἱ μανάδες
καὶ ὑψηλονακουμβάμα-
τα οἱ κλεφτομυλωνά-
δες.

Κι ὅταν γράφω ὑψηλονακουμβά-
ματα(μοῦ μυρίζει Βυζάντιο)σημαί-
νει ὅτι οἱ κλεφτομυλωνάδες μεγα-
λοπιάνονταν ἀπὸ τὸ πλούσιο εἰσό-
δημα ποῦ ἔπαιρναν ἀπὸ τὸ ξάϊ
δηλ. ἀμοιβὴ σὲ εἶδος ἀπὸ τὸ ἀλε-
σμα (σιτάρι, καλαμπόκι, κριθάρι
βρίζα) ποῦ ἄλεθε ὁ μύλος τους.
"Ἐρχεται ἐδῶ θρυκόλακας ἀναπη-
δώντας ἀπὸ τὸ παρελθὸν μ' ὄλη τὴν
πίκρα τῶν παιδικῶν χρόνων ἢ ἀ-
νάμνηση. Συγχωρέστε με νὰ τὴν ἀ-
φηγηθῶ κι ἄς μείνει:

Κάθε τόσο οἱ μυλωνάδες ἔβγα-
ζαν στομωμένες ἀπὸ τὴ χρῆση τὶς
μυλόπετρες, ποῦ ὅπως ξέρουμε εἶναι
στρογγυλές καμωμένες μὲ τριγω-
νικὲς στουρναρόπετρες δεμένες μὲ
τσέρκια ἢ τούρκια μεταλλικὰ καὶ
τὶς τροχίζαν μὲ τὸ ὀδοντωτὸ τσο-
κάνι (σφυρί), ἔκαναν δηλ. τὸ
γύρισμα.

Μετὰ τὸ γύρισμα καὶ ἀ-
φοῦ μὲ σκουπάκι καθαρίζονταν οἱ
μυλόπετρες, ἀνοίγε ὁ μυλωνᾶς τ'
αὐλάκι κι ἔπεφτε τὸ νερὸ στὴν
φτερωτὴ κι ἀρχίζε πάλι ἡ λει-
τουργία τοῦ μύλου. Οἱ εὐσυνείδη-
τοι μυλωνάδες ρίχνουν κατὰ περι-
σταση κριθάρι ἢ βρίζα, ποῦ ἦταν
φτηνότερα, γιὰ νὰ καθαρίσουν οἱ
μυλόπετρες ἀπὸ τὰ χαλικάκια, πε-
τραδάκια καὶ τὴν ψιλὴ ἄμμο, ποῦ
κατ' ἀνάγκη ἔμενε σ' αὐτές. Αὐτὸ
τὸ ἀλεύρι, ποῦ λέγεται ἀποκο-
ψιὰ τὸ κρατοῦν, ὥστε μὲ λίγο
νεράκι νὰ τὸ φᾶνε οἱ κότες τοῦ μύ-

λου, ποῦ τρῶνε καὶ στουρναράκια,
κι ὄχι οἱ ἀνθρώποι ποῦ δὲν τρῶνε.

Καὶ μιά ποῦ μπήκαμε σὲ λεπτο-
μέρειες, ἄς ποῦμε ἀκόμα πῶς ὅταν
εἶναι διαφορετικὰ τὰ γεννήματα
καὶ εἶναι, ὁ μυλωνᾶς σὲ συνεννόη-
ση μὲ τοὺς πελάτες του βάζει κα-
τὰ προτεραιότητα, ἐκείνους μὲ τοὺς
ὁποίους συμφώνησε δηλ. πρῶτα τὰ
σιτάρια ἢ τὰ καλαμπόκια. Καὶ σὰν
γίνει ἡ ἀλλαγὴ ἀπὸ σιτάρι σὲ κα-
λαμπόκι, τὸ πρῶτο, μισὴ ὀκᾶ ἀλεύ-
ρι ἄς ποῦμε εἶναι καὶ καλαμποκί-
σιο καὶ σταρίσιο ἀπὸ τὰ ὑπολείμ-
ματα τοῦ προηγούμενου ἀλέσμα-
τος, ὡσότου καθαρίσουν οἱ μυλόπε-
τρες. Αὐτὸ τὸ μισοκαδιάρικο ἀλεύ-
ρι λεγόταν ξάλεσμα, ἔκανε
νόστιμο ψωμί, τὸ ἔβαζε σὲ ἕνα σακ-
κουλοπάνι.

Οἱ θιαστικοὶ πελάτες, ἀφηναν τὸ
γέννημα καὶ σὲ συνεννόηση μὲ τὸ
μυλωνᾶ θά'ρχονταν ἄλλη μέρα.
Οὐρὰ οἱ γυναῖκες περιμέναν. Τὰ
γομάρια βόσκαν στὶς τριγύρω ἄ-
φθονες καὶ τροφαντὲς φυλλωσιές
τοῦ μύλου τὸ ξόμπλι πήγαινε σύν-
νεφο. Σιγὰ καὶ δυνατὰ τὰ χαμπέ-
ρια ἄλλαζαν στόματα.

Πόσα μπαστιὰ ἦταν
στὰ χωριά. Ποιοὶ σύζυγοι τὸ μπο-
ροῦσαν καὶ ποιοὶ δὲν τὸ μπορού-
σαν. Ἀκριτομύθιες τῆς κάμαρας
τρέχαν σὰν τοῦ μύλου τὸ νερὸ.
«Κουβέντες τοῦ μύλου» λέγαν οἱ
παλιοί. Συνοικέσια τέλειωναν. Γά-
μοι χαλάγαν. Καὶ τὸ θράδυ γινό-
ταν συζυγικὲς ἀμάχες, σὰν φτάναν
τοῦ μύλου τὰ νέα.

Καὶ μετὰ τὸ καινούργιο ξεστρά-
τισμα ἄς γυρίσουμε στὸ περιστατι-
κὸ ποῦ σᾶς ὑποσχέθηκα.

Τρία μικρά χήρας μάνας ὄρφανά, πού ἡ φτώχεια ἔχει βεβαιωθεί «έγγράφως», σέ ἐπίσημο πιστοποιητικό, στήν κατοχή μου, ὅπου ὁ λόγιος ληξιαρχος τοῦ Δημοτολογίου τῆς ἐποχῆς γιά νά μέ βοηθήσει, Θεός σχωρέσ' τήν ψυχούλα του, σημειώνει «ἄπορος εἰς τόν ὑπερθετικόν βαθμόν». Καί ἦταν στό τραπέζι, πού γινόταν ὁ ὁμηρικὸς καυγᾶς ποιός νά πρωτοαρπάξει τ' ἄλλουνοῦ τὸ ψωμί ἀπὸ τὸ χέρι. Ψωμί μέ προσφάγι σὰν ὑπῆρχε προσφάγι. Ψωμί μέ ψωμί ἦταν ἀκόμα καλύτερα. Χάσικο μέ τό 'να χέρι καί μπομπότα μέ τ' ἄλλο. "Ἐνα βράδυ, πού μόλις εἶχε βγεῖ τὸ ἄγινο (χωρὶς προζύμι) ψωμί ἀπὸ τὸ φοῦρνο ζεστὸ καί μυρωδάτο ἀπὸ τὸ καινούργιο ἀλεύρι μέ τὸ τυρί καί τὴ σιλίρα προμηνύονταν γενναῖο τσιμποῦσι. Ψὲς μόλις εἶχε φέρει ἡ ἔρημη μάνα μας, Θεός σχωρέσ' τήν ψυχούλα της, ἀπὸ τὸ μύλο τ' ἄλεσμα. Χαίρονταν, πού θά τάιζε τὰ ὄρφανά της. Μὰ πού νά τό 'θαζε ὁ νοῦς της ὅτι ὁ κλεφτομυλωνᾶς θά τῆς εἶχε κλέψει τὴ χαρά της. Ἦταν ἀπὸ θραδὶς τῆς προψεινῆς μέρας πού ὁ κλεφτομυλωνᾶς εἶχε κάνει χαραγῆ, τὸ γύρισμα στὶς μυλόπετρες κι ἀντὶ νά καθαρίσει τὶς μυλόπετρες καί νά βγάλει τὴν ἀποκοψιὰ ἔριξε τῆς ἀνήμπορης χήρας τὸ γέννημα.

'Απὸ τὶς πρῶτες χασιές μέ τὸ ὑπέροχο ψωμί ἐγέμιζε τὸ στόμα μας στουρνάρια. Ἐπεινούσαμε καί τὸ φτύναμε γιὰτὶ δὲν κατέβαινε. Τρώγαμε δεύτερη χασιὰ κι ἦταν τὰ ἴδια καί χειρότερα κι ἐχάναμε φτύ-

νοντας καί τὸ τυρί. Κι ἀπὸ τὰ μάτια μας κατρακυλοῦσαν δάκρυα, πού ἔμπαιναν κι αὐτὰ στὸ ἀνοιχτὸ στόμα γιά νά γίνουν ἕνας πολτὸς πού πάλι φτύναμε γιὰτὶ δὲν μπορούσαμε νά τὸν καταπιούμε, πού τόσο πολὺ τὸ θέλαμε.

***

"Ὅταν ὁ Μάρτης εἶναι βροχερὸς τότε ὁ χωρικὸς γονέας ἐτοιμάζει τὸ γάμο τῆς κόρης του γιὰτὶ εἶναι βέβαιος γιά τὴν πλούσια συγκομιδὴ πού ἔρχεται.

'Ἀλλὰ ἂν στοὺς κάμπους θεωροῦνται εὐλογία τὰ δύο νερά τοῦ Μάρτη καί ἕνα τοῦ Ἀπρίλη στήν ὄρεινὴ κακοτράχαλη καί ἀσβεστολιθικὴ Ἡπειρο, πού δὲν κρᾶτᾶ εἰ νερά, τὰ πολλὰ εἶναι ἀπαραίτητα, ὅσο κι ἂν βρέχει. Μάρτης βρέχει; Ποτὲ μὴν πάψει! λένε οἱ χωρικοί.

Μὲ τὶς γεωργικὲς προσδοκίες εἶναι κι ἄλλες παροιμίες τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου συνδεμένες.

"Ἄν κάμει ὁ Μάρτης δυὸ νερά κι ὁ Ἀπρίλης ἄλλο ἕνα, θά ἰδεῖς τὰ σιτοκρίθαρα στὸν κάμπο ξαπλωμένα (Μύκονος).

"Ἄν βρέξει ὁ Μάρτης δυὸ νερά κι ὁ Ἀπρίλης ἄλλο ἕνα, νά δεῖς σταφύλια σὰν παιδιὰ καί πίττες σὰν ἄλῶνια (Μεσσηνία).

Ἡ ξεροτράχαλη Μάνη σπαρμένη μέ πέτρα ὀλοῦθε, μέ τὶς κοντὲς ἐλιές καί τὸ μικρὸ καρπὸ τους, πού βγάνει τὸ ευγευστότερο λάδι τῆς χώρας μας ἔχει πολλὲς ὁμοιότητες μέ

πολλά ὄρεινά τῆς Ἡπείρου. Ἔτσι δὲν τῆς φτάνουν τὰ δυὸ νερὰ τοῦ Μάρτη καὶ τὸ ἓνα τοῦ Ἀπρίλη.

Ἄν θρέξει ὁ Μάρτης τρία νερὰ κι ὁ Ἀπρίλης ἄλλα δύο νὰ ἰδεῖς τὸ Μάρτη τὰ κουκιά, τ' Ἀπρίλη τὰ σιτάρια, νὰ ἰδεῖς τὸ γέρο κρίθαρο πῶς στρίφτει τὸ μουστάκι (Μάνη).

Καὶ γιὰ νὰ τελειώνουμε μὲ τὰ πορίσματα τῶν παρατηρήσεων τοῦ Λαοῦ γιὰ τὴν κατάσταση τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ τὶς ἐπιδράσεις στὴ γεωργία, πού εἶναι ἐνστικτώδεις παραγγελίες, ὀλιγόλογες, ὀλιγόστιχες! καὶ ὅπου ὁ Λαὸς σπάνια πλανᾶται, ἂν ξεχάσει κανεὶς τὰ ἔγκαιρα κλαδέματα καὶ καταντήσῃ τὸ Μάρτη μᾶλλον τὰ πρόκοψε: Ἄλλοι στὰ μαρτοκλάδευτα καὶ τὰ μαῖοσκαμμένα.

***

Πανελλήνιο ἦταν τὸ ἔθιμο κι ἐξακολουθεῖ ἀκόμα στὴν ἀγροτική Ἑλλάδα, τοῦ Μάρτη πού μπαίνει στὸ ἀριστερὸ χέρι ἢ στὸ πόδι ἢ στὸ λαιμό, στριμμένη κόκκινη κι ἀσπρη μάλλινη ἢ μπαμπακερὴ κλωστή. Τὸ Μάρτη ἔβαζαν ὄλο τὸ μῆνα νέοι καὶ νέες καὶ ἡλικιωμένες γυναῖκες κι ἄντρες ἀκόμα μεγάλοι γιὰ νὰ μὴ τοὺς κάψῃ ὁ Μάρτης, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀλεξίκακο,

1. Πληρέστατη συλλογὴ παροιμιῶν ἐξέδωκε τὸ 1873 ὁ Λύγουστος Μίνυεν πρὸς φυλλάδιον, πού εἶναι μέρος τοῦ σπουδαίου συγγράμματός του « Περὶ τῶν ὠρῶν τοῦ ἔτους ἐν Ἑλλάδι ».

ἀλεξίθαλο ἐναντίον τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου. Ἴδανικὸ τῶν γιαγιάδων μας δὲν ἦταν τὸ μαύρισμα, ἢ ἐκθεση τοῦ γυμνοῦ στοῦν ἥλιο. Ἀντίθετα ἰδανικὸ ἦταν ἡ ἀσπράδα. Καὶ ἡ Μητέρα Ἄνασσα θεῶν θεὰ τῶν προγιαγιάδων μας, ἢ Ἥρα, ἦταν λευκώλενος. Ἄσπρα τὰ μπράτσα της.

Πολύχρονες παρατηρήσεις ἔχουν διαπιστώσει τὴ φθοροποιὸ ἐπίδραση τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου τὸ Μάρτη καὶ ἡ σύσταση: Τὸ Μάρτη στοῦν ἥλιο μὴ κοιμηθεῖς, ἰδίως πρὸς τὶς λεχῶνες πού δὲν πρέπει νὰ κάθονται στοῦν ἥλιο. Ἀλλὰ καὶ κείνος πῶχει μοναχοκόρη δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν ἐκθέσει στοῦν ἥλιο: Ὅπ' ἔχει κόρην ἀκριθή, τοῦ Μάρτη ὁ ἥλιος μὴ τῆ δεῖ. Ὁ λαὸς μας ἔχει ἀποτυπώσει τὶς παρατηρήσεις του στὶς ἐπόμενες παροιμίες:

Τοῦ Μάρτη οἱ αὐγὲς μὲ κάψανε, τοῦ Μάρτη μέσημέρια. Γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τῶν ὀλεθρίων αὐτῶν ἐπιδράσεων ἔμπαινε ὁ μάρτης» στὸ χέρι.

Στὰ παραθαλάσσια μέρη τῆς Ἑλλάδας τὴν πρώτη τοῦ Μάρτη κάνει τὴν ἐμφάνισή του τὸ χελιδόνι. ἐνῶ στὰ μεσογειότερα καὶ τὰ βορειότερα ἀργεῖ ἴσα μὲ τὶς εἴκοσι πέντε τοῦ Μάρτη. Στὰ τέλη τοῦ Μάρτη ἀκούγεται καὶ κάποιος κοῦκος, πού πρότρεξε νὰ δείξει τὴν ὑπαρξή του. Βέβαια αὐτὲς οἱ μεμονωμένες ἐμφανίσεις δὲ φέρουν τὴν Ἄνοιξη ἀφοῦ: Ἐνας κοῦκος ἢ ἓνα χελιδόνι τί ἄνοιξη νὰ κάμει; ἢ ἓνα χελιδόνι δὲν φέρνει πάντα τὴν

Ἄνοιξη ἦ τὸ ἀρχαῖο: ἔα ρ
χελιδῶν μία οὐ σημαί-
νεται, ἀλλὰ τὰ πάντα προμη-
νύουν ὅτι ἡ Ἄνοιξη εἶναι στήν πόρ-
τα μας. Τὸ πρωῖνὸ τιτίβισμα τῶν
πουλιῶν, τὸ κῦμα τῆς ἀνθοφορίας,
ποῦ ὀγκοῦται, τὰ νέφη ποῦ ὑποχω-
ροῦν τὸ πρωί γιὰ νὰ φανεῖ ὁ ὀλό-
λαμπρος δίσκος τοῦ ἡλίου.

Ἀρχαία συνήθεια σωζόταν ὡς τὰ
τελευταῖα χρόνια νὰ πανηγυρίζε-
ται ἡ πρώτη τοῦ Μάρτη. Ὁμιλοὶ
παιδιῶν περιφέρονταν ἀπὸ σπίτι σὲ
σπίτι παίρνοντας αὐγά, κέρματα,
ἢ ἄλλα φιλοδωρήματα. Ὁ πρῶτος
τοῦ ὀμίλου κρατοῦσε ξύλινο ὁμοί-
ωμα χελιδονιοῦ καὶ στεφάνι μὲ λου-
λούδια, καθὼς γράφει ὁ Ἀθηναῖος
σὴν Ρόδο κατὰ τὸν Βοηδρομιῶνα
μῆνα τραγουδώντας:

Ἦλθε, ἦλθε χελιδῶν
καλὰς ὥρας ἄγουσα
καλοὺς ἐνιαυτοὺς

Τίποτε δὲ διέφερε ἀπὸ τὸ σύγ-
χρονό μας δημοτικόν: ἦρθε, ἦρθε
χελιδόνα. (Βλέπε Ν. Πολίτη. Ἔστια
1876, σελ. 142).

Καὶ στή Μ. Ἀσία κατὰ τὸν περα-
σμένο αἰῶνα, ὡς τῆ μακρινῆ Καί-
σάρεια ἐπικρατοῦσε τὸ ἔθιμο τοῦ
Μάρτη. Κοπέλλες τὴν 1η Μαρτίου
στόλιζαν μὲ τρέσσεσ (χρυσά, γαι-
τάνια) τὸ πτηνὸ τοῦ ἄμβωνα τῆς
ἐκκλησίας, ποῦ ὀνομάζεται χελιδό-
να καὶ τραγουδοῦσαν γυρίζοντας
ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι.

Χελιδόνι ἔρχεται ἀπ' τὴν Ἄσπρη
Θάλασσα
θάλασσα ἀπέρασε, τῆ φωλιά
θεμέλιωσε

ικάθησε καὶ λάλησε:

Μάρτη - Μάρτη χιονερὲ καὶ Φλε-
θάρη λαμπερὲ
ἦρθ' ὁ Ἀπρίλης ὁ καλός, θάλασ-
σαν ἐπέρασε
τῆ στεριά δὲν ξέχασε.

Ἡ συλλογὴ τῶν ἰμά ρ τ η δ ω ν
γινόταν τὴν 1η Ἀπρίλη πάλι ἀπὸ
ὄμιλο παιδιῶν ποῦ τραγουδοῦσαν:

Μάρτη - Μάρτη μου καλὲ καὶ
Ἀπρίλη θαυμαστὲ
τῆ λαμπρῆ μᾶς ἔφερες, τὸν ἀό-
ρατο σταυρό.
Χαίρε Μ χαίρε Ξ, τὸν παπᾶ τὸ
Νικολή,
τὸν Ἑβραῖο Μικομή, ἔξω ψύλλοι,
ποντικοὶ
Μέσα Ἀπρίλης καὶ χαρὰ καὶ κα-
λὴ νοικοκυρά.

Καὶ ἔκαιγαν τοὺς μάρτηδες γιὰ
νὰ φύγουν οἱ ψύλλοι.

Ἀντίθετα στήν Ἠπειρο διατηροῦ-
σαν τοὺς μάρτηδες καὶ τοὺς κρέ-
μαγαν στὰ κλαδιὰ τῶν δέντρων ἀπ'
ὄπου στίς ἔξ Αὐγούστου, τοῦ Σωτή-
ρος, τοὺς ἔπαιρναν τὰ χελιδόνια
κατὰ τὸ ἀποδημητικὸ τους ταξίδι.
(Βλέπε καὶ Ἀλ. Χ. Μαμμοπούλου,
Ἠπειρος. Ἐθνογραφικὰ — Λαο-
γραφικὰ — Ἠθογραφικὰ Τόμος Α'
1961, σελ. 137).

Ἀλλὰ τοῦ Μάρτη τὰ βιογραφικὰ
δὲν τελειώνουν οὔτε μ' ἄλλα τόσα.
Ἄς κλείσουμε τὸ σημείωμα μὲ τὶς
ἄ ρ ἔ ς καὶ τὶς ἔ ξ ε υ μ ε ν ἰ -
σ ε ι ς. Καὶ μόνο γι' αὐτὰ ὁ Μάρ-
της δὲν μπορεῖ νὰ λείψει ἀπὸ τὸ
λαϊκὸ Μηνολόγιο, ἀφοῦ δ ἔ λ ε ἰ -
π ε ι κ ἰ ἀ π' τ ῆ Σ α ρ α κ ο -
σ τ ῆ.

Ἡ Ἀνθήνα..

ΤΗΣ ΔΕΣΠΩΣ ΚΑΡΒΕΛΗ

— Θέλω νὰ μὲ πάρετε καὶ μένα
στήν Ἀνθήνα!

Ἡ τετράχρονη Πέπω τινάζει τὸ
κεφάλι, χειρονομεῖ ὄλο θυμό, φω-
νάζει. Χτυπάει καὶ τὸ πόδι στὸ πά-
τωμα.

—Θέλω νὰ δῶ τὴ γιαγιά μου, σὰς
λέω!!

Ὁ μπαμπᾶς κι ἡ μαμά, ντύνον-
ταν, ἐτοιμάζονταν. Ἐπιασε τὴ μα-
μά ἀπὸ τὸ φουστάνι, τὴν τραβάει
φωνάζει μὲ σκληρὴ φωνή, τινάζε-
ται ἀπελπισμένα.

—Θέλω νὰ δῶ τὴ γιαγιά μου, ποὺ
εἶναι στὸ κρεβάτι ξαπλωμένη καὶ
δὲ μπορεῖ νὰ σηκωθεῖ. Θέλω ναρ-
θῶ στήν Ἀνθήνα, σὰς λέω...

Ἔτσι τῆς εἶχαν πει γιὰ τὴ για-
γιά της, κι αὐτή, τὴν εἶχε δέσει κό-
μπο τούτη τὴν κουβέντα στὸ μυα-
λουδάκι της. Πῶς νὰ σκεφτεῖ, πῶς
νὰ πιστέψει, πῶς ἡ γιαγιά της, ποὺ
κοιμώντανε μαζί, ποὺ ἀνέβαινε στὰ
δέντρα τὰ ψηλά πᾶτ' πᾶτ τὴ σκά-
λα... Ποὺ ἔκοβε ξύλα μὲ τὸν πα-
ποῦ, ποὺ πότιζε τὸν κῆπο κι ἔσκα-

βε... Ποὺ τὴν κουνούσε κάθε μέρα
στήν κούνια, ποὺ εἶχε κρεμάσει ὁ
παππούς στὴ χοντρή τὴν ἐλιά... Ποὺ
τραγουδοῦσαν μαζί: τοῦ γούρ', τοῦ
παγούρ' ν' ἀνάψει νὰ καεῖ, ὥσπου
νάρθει ἡ Βασιλική, νὰ βαφτίσει τὸ
παιδί, νὰ τὸ βγάλει Κωσταντῆ...,
Κωσταντῆ «καὶ πρόβιο γάλα, ζαχα-
ρένια μπουκοβάλα», αὐτὴ ἡ γιαγιά
της, ἦταν ξαπλωμένη, στὸ κρεβά-
τι; Στὸ νοσοκομεῖο; Κι ὅταν κουρά-
ζονταν ἡ γιαγιά, νὰ κουνάει καὶ
νὰ τραγουδάει, ἡ Πέπω κατέβαινε
σοβαρὴ - σοβαρὴ, καὶ κάθονταν ἡ
γιαγιά στὴ σανίδα, κι ἡ ἐγγονὴ τὴν
κουνούσε καὶ τὴν τραγουδοῦσε μὲ
μισόλογα... Ζήλευε ὁ παππούς της,
καὶ νάτος κι αὐτός, κουνούσε τὴ
γιαγιά... κι αὐτὴ πᾶτ!..., στρογγυ-
λοκάθονταν τώρα στήν ἀγκαλιά
της. Αὐτός ὁ παππούς τραγουδοῦσε
καὶ γελοῦσε δυνατὰ, καὶ τοῦ ξέ-
φευγε καὶ κανένα σάλιο, καθὼς ζό-
ριζε τὰ λόγια του. Καὶ τώρα ποὺ
λείπει ἡ γιαγιά; Γιατί δὲν μπορεῖ
νὰ σηκωθεῖ ἀπὸ τὸ κρεβάτι; Ὅλο

θυμό, τραβάει πέρα δῶθε τὸ φουστάνι...

—Θέλω νὰ μὲ πάρετε καὶ μένα στὸ «μισοκομεῖο».

Ἡ μαμὰ τὴν κοίταξε ἄγρια καὶ τῆς ξεκόλλησε τὸ χέρι, ἀπὸ τὸ ροῦχο. Στάθηκε παράμερα καὶ τὸ βλέμμα της θολό, βουρκωμένο ποτάμι, ξεπέρασε τοὺς τοίχους τοῦ σπιτιοῦ, περπάτησε χιλιόμετρα, λαχάνιασε κι ἔφτασε στὴν Ἀνθήνα, στὸ «μισοκομεῖο» κι ἡ πόρτα ἦταν κλειστή καὶ τὴ φύλαγε ἕνας κέρβερος. Κουνήθηκε ὄλο τὸ νεῦρο, τὴν κυρίεψε ἀπελπισία, κι ὅπως ἡ μάνα της κατέβαινε τὴ σκάλα, τὴν ἄρπαξε πάλι ἀπὸ τὸ φουστάνι, μὲ κλάμα βουερό:

—Δε σ' αφήνω μαμά μου να φύγεις. Πάρε με καὶ μένα. Θέλω να δω τη γιαγιά μου!! Δεν κάθομαι εδώ...

Λύγισε κι εκείνη καὶ τὴν πήρε.

Ψέμα δεν ἦταν, που της εἶχαν πει, πως δεν αφήνουν τὰ παιδιά να μπουν στο νοσοκομεῖο. Πως φυλάει στὴν πόρτα ἕνας κέρβερος!!

***

Να το νοσοκομεῖο, ἔφτασαν. Περπατούσαν το πλακόστρωτο, σταμάτησαν στὴ μεγάλη πόρτα, που τὴν ἀνοίγε καὶ τὴν ἐκλείνει... Ἀληθινός ἦταν αὐτός ο κέρβερος!

Ὁ μπαμπάς κι ἡ μαμὰ, προχώρησαν καὶ μπήκαν στο ασανσέρ. Ἡ Πέπω υποχρεώθηκε να καθίσει στο διάδρομο στον καναπέ. Εκεί θα περίμενε να ξαναγυρίσουν, χωρίς αὐτὴ να δει τὴ γιαγιά της!... Ἐσφίξε τα φρύδια, ἔσφίξε τὸ στόμα, πέταξε τὸ σαγονάκι της. Ἀνοίγε ἐκλείνει τὰ δάχτυλα, τὰ λύγιζε σα νύχια αρ-

παχτικού, καὶ κοίταζε, αὐτόν..., τὸν κέρβερο. Σφίχτηκε ἡ καρδιά, σφίχτηκαν τὰ νεύρα, σκληρῶσαν τὰ μάτια... Δάκρυα δε βγαίνουν. Μόνη της στον καναπέ... κι ας της εἶπαν πως θάρθουν κι ἄλλα παιδάκια να καθίσουν... Αὐτός ο θηριάνθρωπος, κόλλησε μέσα στὴν κόρη τῶν ματιῶν της, κι ἀπὸ μελιά, ἐγίναν κι τρινοκόκκινα... Κι αὐτὴ, πονοκάρφώνει με τὴ ματιὰ της. Αὐτός, οὔτε που τὴν προσέχει, οὔτε που ἦρθε κοντ ἄτης, να της πει ἕνα λόγο. Σφίγγει τὰ χέρια, καταπίνει, μουρμουρίζει:

—Κακέ!! κακέ!!, κακέεε!! Παλιανθήνα!!, παλιομισοκομεῖο!! καὶ χτυπάει τὸ παπουτσάκι στο μάρμαρο. Τὸν ἀκουσε τὸν κρότο, ἔσκυψε να δει. Κι εἶδε τὰ καφετιά, τὰ σοκολατένια μποτάκια, που της εἶχε ἀγοράσει ἡ γιαγιά. Τώρα της τὰ φόρεσαν, για ναρθοῦν στὴν Ἀνθήνα, να δει τὴ γιαγιά της... Ἐφτυσε σάλια στο δάχτυλο καὶ καθάρισε τὴς μύτες πούχαν σκονιστεῖ, σ' αὐτὴ, τὴν παλιανθήνα!!

Σηκώθηκε, δεν της ἄρεσε ο καναπές. Τὸν κοίταξε με περιφρόνηση. Οὔτε στρωσίδι εἶχε, οὔτε μαξιλαράκια. Προχώρησε στο διάδρομο. Στὰ δωμάτια ἦταν μισάνοιχτες οὗς πόρτες. Κι ὅλες, ἦταν ἀσπρες σα χαρτιά. Σούφρωσε τὴ μύτη. Κάποιες ἀσχημες μυρωδιές... Μπήκε σ' ὅλα τὰ δωμάτια με τὴ σειρά, να μὴν ἔχει κανένα παράπονο... Κοντοστάθηκε...

—Μμμ, ἐδῶ κάθεται ἄνθρωπος, στο τραπέζι ἔχει καὶ γιαλιά... καὶ σκύβει... Οὔτε με τὸ μπαμπά της μοιάζει, οὔτε με τὸν παπού, οὔτε

με το θείο το Δημήτρη πού 'ναι κι αυτός ο γιατρός... Όση ώρα στάθη κε, αυτός μια φορά σήκωσε το κεφάλι... Την κοίταξε κι ούτε που της μίλησε... Έσκυψε πάλι στο τραπέζι...

—Είσαι χαζός άνθρωπος, του σιγομίλησε οργισμένη. Γι' άλλη πόρτα τράβηξε. Αυτό το «ρερητορευμένο» ρ, υγραίνεται από τον πολύ θυμό της και γίνεται λο, μα κι όταν χαϊδεύεται, πάλι λο, το κάνει... Όποιος τολμήσει να τη διορθώσει θα του απαντήσει χωρίς δισταγμό:

—Έτσι μου αλέσει, εμένα!!!

Κάποιοι περνούν δίπλα της, κι ούτε που την προσέχουν. Και φοράει κι άσπρα ρούχα. Κι είναι και γυναίκες όμορφες... Στο χωριό, όλοι της μιλάν της Πέπως. Και τη χαϊδεύουν και τη ρωτάν... Κι είναι και γελαστοί...

—Παλιοανθήνα, α α, δεν σ' αγαπάω!!

Έπιασε μια γωνιά και κοιτάει τώρα κατά την πόρτα. Τα μάτια, πάνε κι έρχονται, από τον έναν στον άλλον. Κι ο κέρβερρος..., σα να τους μετράει αυτούς που μπαίνουν. "Όλοι βιάζονται να μπουύν και κατένας δε γελάει!

—Παλιοανθήνα... Κακέ άνθρωπε!

***

Σε κάποια άλλη άκρη, ακουμπισμένη στη γωνιά τη μισόφωτη, μια άλλη Πέπω, το νούμερο 1, φωτογραφίζει... καταγράφει. Λαχταράει να πάει κοντά της, να της φωνάξει:

—Πέπωω, Πεπούλαααα;

Όχι, συγκρατιέται... Θέλει να δει, πόσο αντέχει το αφτέρουγο αυ-

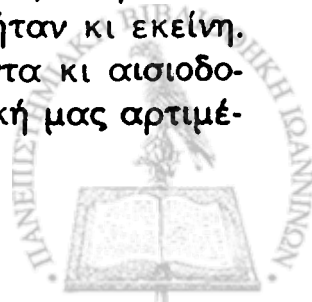
τό πλασματάκι σε τούτη τη δοκιμασία: Θα λυγίσει; Θα θάλει τα κλάματα, θα φωνάξει μαμά; μπαμπάαα; Μα κείνη, ψυχρά γυρίζει πέρα - δώθε τα μάτια, και το μυαλό της, πάει κι έρχεται. Σαλτάρει, δίνει εντολές σα μηχανάκι... Δουλεύει ασταμάτητα, παρκαρισμένο στ' αδιέξοδο, τούτο το όλο νεύρο κορμάκι, μηχανάκι!!! Σα «φρόνιμο παιδάκι» — έτσι της είπαν — «κάθισε εδώ και να είσαι φρόνιμη», αργά αργά πλησίασε τον καναπέ. Του κούνησε το κεφάλι:

— Ίδιος είσαι σαν της γιαγιάς, που έχει στον κήπο, κάτω από την κληματαριά!! Η γιαγιά μου όμως — για να ξέρεις — έχει δυό, για να καθόμαστε όλοι! Εγώ, η γιαγιά, η μαμά, ο μπαμπάς, ο Άκης, ο παπούς, η θεία, ο θεός, τα παιδιά... Εδώ σταμάτησε να μετράει τα δάχτυλα, μπερδέφτηκε... όλοι, όλοι! Παλιομισοκομείο... παλιοανθήνα!!

Έξυσε λίγο το χρώμα με το νυχάκι. Κάτι σχεδίασε με το δάχτυλο. Με ιερογραφικά, νά'γραψε τ'όνομά της; Μετάνιωσε. Σάλιωσε το δάχτυλο και τό 'σθησε. Κάθισε στήριξε το κεφάλι στο χέρι της, και χαμήλωσε τα μάτια...

***

Στον όγδοο όροφο, στο νούμερο 4, η γιαγιά είναι ταραγμένη. Ούτε λεφτό, δεν κράτησε η ευτυχία της, η ξαφνική χαρά, που την έλουσε σαν ηλιοφώς, με τον ερχομό, του νέου ζευγαριού... Κι η διπλανή της, χειρουργημένη κι αυτή..., γεύτηκε τούτη τη χαρά. Γιαγιά ήταν κι εκείνη. Χειραφίες, κομπλιμέντα κι αισιοδοξίες, για τη μελλοντική μας αρτιμέ-

λεια... Ακούμπισαν και στο δικό της το κρεβάτι, της χάιδεψαν τα μαλλιά της πρόσφεραν κι ένα αληθινό, με άρωμα, από τον κήπο μας γκρενά γαρούφαλο! Αναστήθηκαν οι ψυχές, ανδρειώθηκαν τα κορμιά... Μα η κόρη σήκώθηκε, κάπως ανήσυχη...

—Να φύγουμε, μαμά, γιατί αφήσαμε στην είσοδο την Πέπω... Απαγορεύεται να 'ρθεί πάνω...

Ανασηκώθηκε η γιαγιά, ξανοίχτηκε.

— Πώς; Απαγορεύεται; Έμεινε μόνο του; Σεισμός την ταρακούνησε. Πέταξε τα ρούχα, σηκώθηκε.

—Το μπαστούνι μου..., δόστε μου τὸ μπαστούνι!

—Μην κάνετε έτσι, μην ταραζέστε, κι ο μπαμπάς της Πέπως, τη στήριξε, προσπάθησε να την εμποδίσει. Τίποτε. Καμιά συγκατάβαση. Ανυποχώρητη...

—Εδώ περιμένετε, θα πάω μόνη μου. Φοράει τη ρόμπα, να σκεπαστεί το νυχτικό κι ένα λουλουδάτο μαντήλι στο κεφάλι, και μπαίνει στο ασανσέρ. Το αντρόγυνο, ορθοί στην πόρτα, την παρακολούθησαν, ακίνητοι. Και το ασανσέρ, στάση εδώ, στάση παρακάτω, έπρηξε το συκώτι της γιαγιάς. Και μ' ένα μπαμ! σταμάτησε στο ισόγειο. Ανακατώθηκε με τον κόσμο, κι έπιασε μιάν άκρη, να βλέπει την εγγονή, χωρίς εκείνη να τη βλέπει. Εκεί ήταν ακόμα, με το κεφάλι ακούμπισμένο στο χεράκι. Τι έννοιες είχε αυτό το ξανθόμαλλο κεφαλάκι, που είχε βαρύνει τόσο, και στηρίζονταν σ' ένα μωροδιακό χέρι... Αυτός ο πενταδάχτυλος κορμός, ήταν νιόφυτο της Πίνδου! Είχε και το ρολο-

γάκι στο χέρι, που τόβγαζε το θράδι, όπως έκανε ο μπαμπάς και τάβαζαν πλάι πλάι στο τραπέζι.

Τη γη ολόκληρη θα στήριζε και το μυαλουδάκι - μηχανάκι, θα την περπατούσε γύρω γύρω... Τι νεύρα κουνιόνταν, σ' αυτό το ρόδινο προσωπάκι, καθώς καψάλιζε τα μάτια, ανοιγόκλεινε τα φρύδια, έπαιρνε κοντανάσες. Τι σχεδίαζε το μυαλουδάκι και τι λαχταρούσε η ψυχή που την παραφύλαγε φυλακισμένη αυτός ο κέρβερους; Αυτόν κοίταζε τώρα...

Τα δαχτυλάκια ανοίχτηκαν, τεντώθηκαν, κρυφά κρυφά..., εκείνον σημάδευαν και τα μάτια τον αγριοκοίταζαν ασάλευτα... Η γιαγιά δεν θάσταξε:

—'Οχι!! Το παιδάκι μου... Τι δοκιμασία κι αυτή στα τέσσερά του χρόνια!!

ΪΠερπάτησε σιγά σιγά... Πήρε χαρούμενη όψη, άνοιξε μια αγκαλιά τα χέρια της:

—Πέπωωω... Πεπούλαααα!

Αλαφιάστηκε εκείνη, πέρα δώθε τα μάτια, που όμως δεν την έβλεπαν τη γιαγιά. Η ψυχή την άκουσε. Η σιγανή νότα — πάντα τη γνώριζε αυτή τη γλυκώχη φωνή — ακούμπησε στα τύμπανα, κι εκείνα αντήχησαν. Γύρω τριγύρω το κεφάλι και απ' σταμάτησαν τη στιγμή, που αθόρυβα η γιαγιά ακουμπούσε στον καναπέ. Της έκανε με το δείκτη στο στόμα, να μη φωνάξει. Αυτό το μωρό... όλα τα κατάλαβε. Με τα μάτια απάντησε. Έπνιγε στα φουσκωμένα μαγουλάκια, το ξεφάντωμα της χαράς, και κατάπινε το σιάλιο. Την έπιασε από το χέρι η

γιαγιά. Ο κέρβερος, ούτε που τις πρόσεξε. Δε μπήκαν στο ασανσέρ για το «κοινό», ούτε στο άλλο για το «προσωπικό». Ξεμάκρυναν, θρήκκαν τη σκάλα. Τι σκληρά εκείνα τα σκαλοπάτια τα μαρμαρένια! Εδώ δεν τους έβλεπε κανένας... Εκεί στο πρώτο σκαλοπάτι αγκαλιάστηκαν, φιλήθηκαν, γέλασαν, χάρηκαν.

Κανένα ρώτημα... Η φωνή δεν έβγαινε στον ανήφορο. Πιασμένες από το χέρι σφιχτά, κοιτάζονταν στα μάτια... κι εκείνα τι δεν έλεγαν!! Έφτασαν στον πρώτο όροφο. Πήραν μια ανάσα. Έφτασαν στο δεύτερο, στον τρίτο, στον όγδοο!!

—Αι, άι..., κοντανάσαινε η γιαγιά, ακούμπησε. Στα γόνατα έκατσε η εγγονή. Μα να το 4 νούμερο... δυό θήματα .Τάκαναν κι αυτά. Ορμάνε μέσα... Άλλος σεισμός... Πανηγύρι!!! Ασφαλίστηκε η Πέπω, όρθωσε το ανάστημά της, λύθηκε και το γλωσσίδι. Παραλυμένη η γιαγιά ξάπλωσε. Η νοσοκόμα από την πόρτα φώναξε:

—Να περάσουν έξω οι επισκέπτες. Έρχονται οι γιατροί!!

Η Πέπω τρύπωσε στο κρεβάτι κι η γιαγιά, τη σκέπασε να μη φαίνεται... Αντιστάθηκε, όταν πήγαν να της θγάλουν τα μποτάκια. Κι ήρθαν οι γιατροί. Ο χειρουργός, ο κ. Μίχας, που είχε πιάσει φίλιες με τη γιαγιά, πλησίασε χαμογελαστός, κουβέντιασε, έπιασε και το σφυγμό της. Ανησούχησε...

—Τι ταχυπαλμία είναι αυτή; Να περάσει να τη δει ο καρδιολόγος, είπε στην προϊσταμένη. Από το πόδι πως πάμε; Έχετε καμιά ενόχληση;

—Απολύτως καμιά γιατρέ. Αισθά νομαι μια χαρά... Μα εκείνος, με μια απότομη κίνηση, τραβάει την κουβέρτα, ως επάνω... Ξαφνιάστηκε, έκανε πίσω...

—Α;... τι είναι δω; Τι πόδι παπουτσένιο είναι αυτό; Απότομα το μάζεψε η Πέπω, έγινε ένα κουβάρι. Οι πέντε - έξη γιατροί, οι νοσοκόμες, στριμώνχονται να δούν.. Συγκρατώντας την έκρηξη του γέλιου, που κάτι είχε καταλάβει, αυτός ο κ. Μίχας, τραβάει παραπάνω την κουβέρτα. Η εγγονή, είχε χώσει το κεφάλι κάτω από τη μασχάλη της γιαγιάς, είχε γίνει σαν έμβρυο. Με τόνα μάτι, κοίταζε χωρίς φόβο. Πονηρό, παιγνδιάρικο, με χρωματικό χαμόγελο, φωτισμένο. Γελούσε ο γιατρός, χειρονομούσε.

— Κοιτάξτε δω εικόνα; ορίστε πλησιάστε, εξετάστε και θγάλτε την απόφαση!!

Έκανε να την πιάσει, να την ξεκολλήσει, μα εκείνη ανασηκώθηκε, έβγαλε το κεφάλι. Δε φοβόνταν κανέναν τώρα που ήταν με τη γιαγιά.

—Όχι, μη με μπλέξετε. Και σήκωσε το δείκτη. Από τη γιαγιά, είχε πάρει αυτή τη συνήθεια. Κι ο γιατρός, σήκωσε κι αυτός το δείκτη και φοβέρισε και τις δυο:

—Για τιμωρία σας, δέ θα σας αφήσουμε να φύγετε!!

Τον κοίταξε σκεφτική, αγρίεψαν τα μάτια, το σαγόνι της έτρεμε.

— Εγώ, θα φύγω με τη γιαγιά μαζί, από την άλλη πότα!! Την ξέρω εγώ τη σκάλα!!

Παλιομισοκομείο..., παλιανθήνα, παλιογιατλέ!!!

Ἡπειρωτικὴ Πνευματικὴ Ζωὴ καὶ Κίνηση

Καράβια καὶ καρβάνια

ΣΗΜ. Α. Χ. Μ.:

Μία ἄλλη ἐκδοχὴ γιὰ τὰ «Καράβια τὰ Ζαγοριανὰ» ὑποστηρίζει ὁ Καπεσοδίτης κ. Ἡλ. Ράπτης στὸ παρακάτω δημοσιευμένο γράμμα του.

Τὸ πῶς τὰ κ α ρ α β ἄ ν ι α (ἀπὸ τὴν ἀραβοπερσικὴ λέξι κ ε ρ β ἄ ν) γίνονται κ α ρ ἄ β ι α. Οἱ γλωσσολόγοι μποροῦν νὰ μᾶς τὸ εἰποῦν. Χαιρόμαστε ἰδιαίτερα διότι γενικεύεται ἡ συζήτηση.

31 Μαρτίου 1989

Στὸ τεῦχος 146 τοῦ μήνα Νοεμβρίου 1988 τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας» καὶ στὴ σελίδα 467 ὁ κ. Ἄλέξ. Μαμμόπουλος γράφει: «Καὶ θὰ θυμηθῶ ἐδῶ τὸ τραγούδι ποὺ χορεύεται στὰ δύο στῆν Ἡπειρο, ποὺ οἱ ναυτικὲς τῆς παραδόσεις εἶναι ἐλάχιστες.

Κι-νήσαν τὸ καρά-καράβια τὰ Ζαγοριανὰ!

Καὶ πιὸ κάτω: «Τὸ γνωστὸ Ζαγόρι τῆς Ἡπείρου κλπ.». Ὁ κ. Μαμμόπουλος μᾶς λέει: ὅτι παρ' ὅλο ποὺ τὸ τραγούδι χορεύεται στῆν Ἡπειρο, δὲν μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται στὸ Ζαγόρι (Ζαγοροχώρια) τῆς Ἡπείρου, γιατί καθότι ὄρεινὸ καὶ μὴ παραθαλάσσιο οὐδέποτε εἶχε καπετάνιους, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι «φερμένο ἀπὸ τὴ Ζαγορὰ τοῦ Πηλίου ποὺ εἶχε ἐμπορικὸ στόλο».

Σχετικὰ λοιπόν, μὲ τὸ τραγούδι

◆ Γράφουμε καὶ μᾶς γράφουν

◆ Στέλλουμε καὶ μᾶς στέλνουν

αὐτὸ θὰ ἤθελα νὰ κάνω γνωστὸ, (ποτὲ δὲν εἶναι ἀργὰ) καὶ νὰ ἀπαντήσω στὸν ἀγαπητὸ κ. Μαμμόπουλο, πῶς πρόκειται γιὰ ἓνα τραγούδι καθαρὰ Ζαγορίσιο, τραγούδι ποὺ τραγουδιέται καὶ χορεύεται μόνο στὰ χωριὰ τοῦ Ζαγορίου. (Τραγούδι ποὺ ἡ Ζαγορίσια τραγουδάει τὸν καλὸ τῆς στῆν ξενιτιά).

Εἶναι ἓνα τραγούδι ποὺ δὲν ἀναφέρεται σὲ καράβια, οὔτε σὲ καρβοκυραίους ἀλλὰ σὲ καρβάνια δηλαδὴ σὲ καρβάνια, τῆς ἐποχῆς, κάτι σὰν ταξιδιωτικὲς ἄμαξες.

Αὐτά, λοιπόν, τὰ καρβάνια εἶχαν ἀφετηρία, ξεκινούσαν, ἀπὸ Ἀσπραγγέλου (Δοβρὰ) Ζαγορίου καὶ εἶχαν γιὰ προορισμὸ τὴν Βλαχιά (Ρουμανία ἀκόμη καὶ τὴ Ρωσία).

Μ' αὐτὰ τὰ καρβάνια οἱ Ζαγορίσιοι, ἔξυπνοι καὶ δραστήριοι καθὼς ἦταν ἔφευγαν μικροὶ γιὰ νὰ κάνουν τὴν τύχη τους καὶ νὰ γυρίσουν μετὰ ἀπὸ χρόνια «καζαντισμένοι» στὸ Ζαγόρι.

Ὁ Ρόβας ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς υπεύθυνους ἀρχηγούς θὰ λέγαμε, κάποιου καρβανιοῦ ποὺ ξεκινούσαν ἀπὸ τὴν Δοβρὰ.

Εὐχαριστῶ

ΗΛΙΑΣ ΡΑΠΤΗΣ

Καπέσοβο Ζαγορίου Ἰωαννίνων

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ»

	ΔΡΧ.		ΔΡΧ.
1. Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ — ΣΠ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ: Σπυρίδων Λάμπρος, Α' έκδοσις 1961, Β' έκδοσις 1967	250	19. ΓΕΩΡΓ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Ο 'Αλή πασάς από την άλλη πλευρά, 1968	300
2. ΣΠΥΡ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ — ΑΛ. ΒΑΜΒΕΤΣΟΥ — ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΟΖΑΝΗΣ — Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Σπυρίδων Βλάχος, ό από 'Ιωαννίνων 1961, Β' έκδοσις 1970	350	20. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : Γ. Καστριώτης (Σκεντέρμπεης) 1968	300
3. Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΟΥ — ΣΠ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ: Δημήτριος Σ. Μπαλάνος, Α' έκδοσις 1961, Β' έκδοσις 1963	250	21. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Ηπειρος και Λακωνία. ('Από την Σπλάντζα έως τον Αυτόνομιακόν 'Αγώνα 1914), 1968	250
4. Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Η συμβολή της 'Ηπείρου εις τούς άγώνας ύπέρ της 'Ελευθερίας, 1963, Β' έκδοσις 1970	250	22. ΠΑΝΑΓ. ΓΡ. ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΥ : Τά 'Εθνικά Κληροδοτήματα και αί προς αυτά ύποχρεώσεις της Πολιτείας, 1968	250
5. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Ο μύθος της άλβανικής συμβολής εις την άνεξαρτησίαν της 'Ελλάδος, 1963	450	23. ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ : Λορέντζος Μαβίλης, ό ήρωας του Δρίσκου, 1969	250
6. ΙΩΑΝ. ΕΞΑΡΧΟΥ: 'Ο οικονομικός προγραμματισμός του ήπειρωτικού χώρου, 1963	200	24. ΔΗΜ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ : 'Η 'Απελευθέρωσις τών 'Ιωαννίνων, 1969	300
7. Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Γεώργιος Χατζής - Πελλερέν, ό 'Ηπειρώτης άγωνιστής, ό δημοσιογράφος, ό ποιητής, 1964	250	25. ΓΕΩΡΓ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Ιωάννης Βηλαράς, ό 'Ηπειρώτης Ιατροφιλόσοφος, ποιητής και λόγιος, 1969	300
8. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : Χρ. Χρηστοβασίλης, ό διηγηματογράφος, ό λαογράφος, ό πατριώτης, 1965	300	26. ΖΗΣΗ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ: Σπύρος Χασιώτης, ό 'Ηπειρώτης πατήρ της Γεωργίας, 1969	250
9. ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ Ι. ΚΑΚΟΥΡΗ: Θάνατος - 'Ανάστασις σέ μαγικο - θρησκευτικά «δρώμενα» της λαϊκής λατρείας της 'Ηπείρου, 1965	350	27. ΒΑΣΙΛΗ ΚΡΑΨΙΤΗ: Τό νόημα του Σουλίου, 1969	250
10. Γ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Ιωάννης Κωλέττης, ό 'Ηπειρώτης Πρωθυπουργός, 1966	300	28. ΒΙΒΗΣ ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: 'Η Κοινωνική Πολιτική και οι 'Ηπειρώται 'Εθνικοί Εϋεργέται, 1970	250
11. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Η Ξενιτειά και τό δημοτικό τραγούδι, 1966, Β' έκδοσις, 1970	250	29. Κ. Δ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ : Αί 'Ηπειρώτισσαι εις τούς έθνικούς άγώνας, 1970	250
12. ΝΙΚΟΛ. ΤΣΑΚΑ: Πάργα, 1966	250	30. ΙΩΑΝ. ΒΟΓΑ: 'Η θέσις του Βορειοηπειρωτικού ζητήματος, 1970	300
13. ΚΩΝ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ: Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, 1966	1000	31. ΑΛΚΗ ΜΑΝΘΟΥ : 'Ηπειρώται δημοσιογράφοι στή Ρουμανία, Θωμάς, Πασχίδης, 1970	300
14. ΓΕΩΡ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Δροσουλίτες, 'Ηπειρος, Κρήτη, 1967	250	32. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Απόστολος 'Αρσάκης και ή Φιλεκπαιδευτική 'Εταιρεία, 1970	300
15. ΓΕΩΡ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: 'Ο Γεώργιος Σταύρου και ή 'Εθνική Τράπεζα, 1967	250	33. ΙΩΑΝ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ: 'Η πνευματική κατάσταση στα Γιάννινα στις άρχές του 19ου αιώνας, ύπως την είδαν οι Ξένοι περιηγηταί, 1971	250
16. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : 'Αγγελική Χατζημιχάλη και ή 'Ηπειρωτική λαϊκή τέχνη, 1967	300	34. ΑΘΑΝ. ΣΟΥΡΑ : 'Η συμβολή τών 'Αδελφών Ριζάρη εις την επανάστασιν του 1821, 1972	300
17. ΑΛΚΗ ΜΑΝΘΟΥ : 'Ηπειρώται εις την Ρουμανίαν (Α' και Β') 1967	300	35. ΓΕΩΡ. ΑΧ. ΒΑΒΑΡΕΤΟΥ: Κομπογιαννίτες, Μαρτσουκάδες, οι Ξακουσμένοι αυτοδιδασκτοι για-	
18. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : Σχολεία και Διδάσκαλοι του			

	ΔΡΧ.		ΔΡΧ.
τροί άπ' τὸ Ζαγόρι τῆς Ἡπείρου, 1972	300	55. ΓΙΩΡ. Δ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ: Ἑλληνολατινὰ κι ἀξέχαστα, 1985	600
36. ΑΛΚΗ ΜΑΝΘΟΥ : Ἡπειρώται δημοσογράφοι στὴ Ρουμανία, Σπ. Σίμος — Ζαχ Σαρδέλλης κλπ., 1973	300	56. ΓΙΩΡ. Δ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ : Ἡ Πόβλα τῆς Μουργκάνας, κι ο εὐεργέτης Σπ. Τσίγκος, 1986	1000
37. ΓΡΗΓ. ΓΚΙΖΕΛΗ: Ἡ λειτουργία τῶν Βορειοηπειρωτικῶν τραγουδιῶν τῆς ἀγάπης, 1973	250	57. ΚΩΣΤΑ Ι. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Τὰ Γιάννινα, 1986	500
38. Γ. Θ. ΜΑΡΑΖΙΩΤΗ: Ὁ Ἡπειρώτης Ἐθναπόστολος Πέτρος Ἡπίτης, 1973.	300	58. ΕΚΘΕΣΙΣ Γενομένων Ζημιῶν τῆς ἐχθρικής Κατοχῆς 1941-44	600
39. Β. Γ. ΒΕΤΣΟΠΟΥΛΟΥ: Ὁ γάμος στὴν Πυρσόγανη τὰ παλιὰ τὰ χρόνια, 1973	400	ΔΕΛΤΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	
40. ΑΛΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ : Λαϊκὴ ἀρχιτεκτονική. Ἡπειρώτες μαστόροι καὶ γεφύρια, 1973	800	—Πλήρης Σειρὰ τοῦ Δελτίου Τεύχη 1—141 =	26.200
41. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: Ἀγῶνες ἐλευθερίας, 1973	400	Β' ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ	
42. ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ: Χριστόδουλος Κλονάρης, Ζαγορίτης, 1975	250	1. ΑΚΡΟΚΕΡΑΥΝΙΟΥ: Τὸ λυκόφως τῶν θεῶν στὴν Ἀλβανία	300
43. ΕΥΑΓΓ. Κ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ : Παραλειπόμενα καὶ κατάλοιπα τοῦ παναρχαίου πρώτου ἐν Ἡπειρῶ Μαντείου Δωδώνης, 1975	250	2. Ν. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ: Ὅσα ἔγραψα στὸ Μοναστήρι	600
44. ΕΜΜ. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ : Ἡ Ἡπειρος καὶ τὸ Εἰκοσιέννα, 1975	300	3. Ν. ΓΟΥΖΕΡΙ: Βαθειές κι ἀνάλαφρες πνοές	100
45. ΔΗΜ. Σ. ΛΟΥΚΑΤΟΥ: Ὁ Παρισιακὸς λόγος τῶν Ἡπειρωτῶν, 1976	400	4. Σ. ΔΑΚΑΡΗ: Ὁδηγὸς Νήσου Ἰωαννίνων	300
46. ΠΑΥΛΟΥ Γ. ΔΕΛΑΠΟΡΤΑ : Μνήμη Γεωργίου Γκάγκου, 1977	250	5. Κ. ΚΑΖΑΝΤΖΗ: Τὰ σκλαβωμένα Γιάννινα	400
47. ΑΘΑΝΑΣ. ΚΙΤΣΟΥ: Θεσπρωτικὴ Γῆ, 1977	250	6. Χ. ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΥ: Ἡ Ἡπειρος προμαχοῦσα (ἐξαντλημένο)	
48. ΑΛΞ. Σ. ΤΣΟΥΚΑΝΕΛΗ: Χαράλαμπος Κατσιμήτρος, Πρόμαχος τῆς Ἡπείρου, 1978	500	7. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: Μικρὰ Ἀσία	300
49. ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ: Ἰωάννης Λαμπρίδης, 1979	350	8. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: Ἰσπανοὶ - Ἑλληνες	300
50. ΑΘΑΝ. Δ. ΤΣΕΚΟΥΡΑ: Ἀπὸ τοῦ 98ου ὑψώματος. Ἀναμνήσεις Ἡπειρώτου Ἀγωνιστοῦ, 1979	1200	9. Δ. Τ. Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗ: Τιμητικὴ ἐκδήλωση	150
51. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΑΒΑΛΑ : Μία σκιαγραφία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ τοῦ Κράτους του, 1980	300	10. Κ. ΝΤΟΥΛΑ: Πίσεις - Ὑποπίσεις	200
52. ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΚΙΤΣΟΥ - ΠΙΤΟΥΛΗ: Ἐκδότες καὶ Τυπογράφοι τῆς Τουρκοκρατίας, 1980	250	11. Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Εὐεργέτες - Δωρητὲς Ζαγορίου	200
53. Ε. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ: Σούλι - Σουλιῶται, 1983	300	12. Φ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἡπείρου	600
54. ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ : Κώστας Γκράτζιος, 1983	350	13. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: Ἡ πραγματικὴ εἰκὼν τῆς ἐν Ἀλβανία Ἑθν. Ἑλληνικῆς Μειονότητας	250
		14. Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ: Κοντσιώτικα	1500
		15. Κ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ: Ἡ Πινακοθήκη Ἰωαννίνων	250
		16. Χ. ΧΑΒΕΛΑ : Γεν. Βιολογίας ἀπλὰ στοιχεῖα	100
		17. Χ. ΧΑΒΕΛΑ: Ὁ Οὐρανὸς	100
		18. Σ. ΧΙΛΙΑΔΑΚΗ: Ταξίδια στὴν Ἡπειρο	500
		19. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ: Ἀπαντα (Τόμοι 5)	6000
		α.—Α. ΖΩΙΔΟΥ: Χάρτης Ἡπείρου	200
		β.—Γ. ΔΟΥΡΔΟΥΦΗ: Μεγάλη χάρδρα τοῦ Βίκου (Πίνακας)	1000

Ακόμα μία πρωτιά...

Στην πιο δύσκολη αγορά του κόσμου, στην Αμερική, η MISKO διακρίθηκε άλλη μια φορά κερδίζοντας τον Οκτώβριο του '86 το «ΧΡΥΣΟ ΑΓΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ».

Αυτό είναι το πέμπτο βραβείο μέσα στα τελευταία πέντε χρόνια. Έτσι τα 54 βραβεία που είχε μέχρι σήμερα, γίνονται 55. Δεν είναι τυχαίο ότι η MISKO κερδίζει παντού πρωτίες. Είναι θέμα ποιότητας.

MISKO

